פרשת **קדושים** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקמ"ו שנה כ"ח

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

קדושים תהיו כי קדוש אני

טיפות זיעה נטפו מעל פניו המיוגעות של הכפרי כאשר עבד בתוך שדהו בחריש וכשבהמתו עוזרת לו בעבודתו הקשה בחרישת הקרקע וכך זכה לבסוף לראות ברכה בעמלו ולכלכל את ביתו על מי מנוחות.

ביום בהיר אחד נאבדה בהמתו ממנו וכל החיפושים אחריה עלו בתוהו, הכפרי הסתובב לו עטוף ביגון קודר ואובד עצות כי נשבר מטה לחמו ומי יעזור לו בכל עבודתו בשדה, להביא טרף לביתו.

כעבור זמן מה גילה הכפרי לתדהמתו שבהמתו נמצאת בחצר חבירו, תיכף ומיד קפץ לשם בכדי לקחת את שלו ולהביאה לתוך שדהו, כראות השכן את מעשהו צעק עליו: גנב, האיך אתה מעיז ליכנס לתוך חצר חבירך שלא ברשות וליגנוב משם את בהמתו...

הלה השיב לו כי בהמה זו שלו היתה ונאבדה ממנה ורק עכשיו הבחין שהיא נמצאת בתוך שדה זו, על כן רוצה הוא להחזיר את אבידתו, השכן התכחש ואמר: לא דובים ולא יער, בהמה זו שלי היתה מימים ימימה...

הכפרי שהיה בטוח בטענתו, הציע לשכינו לערוך נסיון בשל מי הצדק, ופנה ואמר לו: הבה נפתח את שער החצר, והיה אם הבהמה היא אמנם של בעל החצר שבה היא נמצאת עתה, הרי בוודאי שהיא תשאר במקומה, אכן היא תמהר לצאת ותלך לחצרי שאליו היא הורגלה זה זמן רב, אזי זה סימן וראיה שהצדק עמדי ואקח אותה מן הדין.

בלית ברירה הסכים השכן להצעת חבירו, ואמנם עד מהרה הובר שמקומו של הבהמה היה בחצר הקודמת והיא מיהרה אל מקומו הראשון שאליו היתה רגילה מימי קדם.

והנמשל מובן, ישראל עם קדושים אוהבים את התורה ומצוותיה, אלא שהם דחופים ומחופים מעמל הפרנסה הרובצת עליהם בכל ימות השבוע, לכן במשך ימות השבוע כמעט ואין זמנם בידם לעסוק בלימוד התורה הקדושה, אולם מקומם האמיתי אינו בתוככי החומריות, נפשם עורגת ומבקשת להגיע אל ה' ולטעום מתענוג הרוחני של התוה"ק.

כאשר בא שבת בא מנוחה נפתחה הדלת בפניהם ויישראל עם קדושים ממהרים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות כדי ללמוד תורה ולמלא את נפשם השוקקה בתורת ה', אזי הובר הדבר למפרע שהם אינם שייכים לעולם התוהו של החומריות.

והוא הדבר אשר אמר הכתוב "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם" והנכם חלק אלוקי ממעל, והראיה הוא "את שבתותי תשמורו" שאע"פ שבימות החול לא ניכר עליכם הקדושה, מ"מ בשבת קודש כשאין דאגת הפרנסה מכרסמת בליבו יוכל כל אחד להיטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפילה ..... ג
דגש תפרים - לקיטת תפרים ..... ד
קדוש יאמר ..... ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ט
שבח"י רפבן ..... י
פינת קדרת ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיב כהלכה ..... כ
לשכתה הסדים ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שבת ..... ל
פשולחן מלכים ..... לו

אגרת פרק ג'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ:
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

י'עלה ו'יבא א'יחולי ל'בבינו

מדיחוק מקום וקירוב לב, נישא ונשגר ברכת מזל טוב, קדם מעלת כבוד ידידינו היקר והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, ברוך הכשרון, בהכשר ויתרון, לא ישבות למענינו יומם ולילה להרבות פעלים, ידיד נאמן למען קהילתינו ומוסדותינו, מדיחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, מגדיל עשות בהתמסרות עצומה למענינו, הלא הוא

הלא הוא ידידינו החשוב והמפואר

מוה"ר

יואל יאקאבאוויטש הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

לרגל היכנס בנו היקר כאר חיים זצ"ל לשהתווה"מ

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל ראזנער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

קדושתי למעלה, מקדושתכם למטה

קדושים תהיו כו'. במדרש: **יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני ה', קדושתי למעלה מקדושתכם.** הנראה לי בזה וכבר האריכו הקדמונים בענין זה, דהיינו **במה שיכול האדם לגשת אל עבודת הקודש איזה עבודה שהוא כלב הוי אומר זה תפלה, דהיינו במה שנותן נגד עיניו גדולת הבורא ב"ה, אומר מה אני לבקש ולזעוק לפני המלך הגדול ממ"ה הקב"ה הלא אני עפר רמה ותולעה מלא עונות ופשעים, ואח"כ חושב בעצמו מהיום והלאה אני מקבל עלי עול מלכות שמים באמת ובלב שלם, וכן בכל יום ויום ילך ממדריגה למדריגה וישמע חכם ויוסף לקח** כו'.

וזה כוונת המדרש: 'קדושים תהיו', יכול כמוני, ת"ל 'כי קדוש אני ה' קדושתי למעלה מקדושתכם', דהיינו מחמת רוב קדושתכם אזי נתקדש שמי ביותר, וזהו: 'קדושתי למעלה' דהיינו שנתקדש שמי מחמת 'קדושתכם', והנה מה טוב ומה נעים לכל איש הישראלי להתדבק במדת ענוה, וכמאמר הכתוב "**עקב ענוה יראת ה'", ואז יגרום שיתקדש שמו הגדול בזה ע"י אנשים אשר הם בוודאי חשובים ועושים מצות ומעש"ט ואעפ"כ הם בעיניהם כאין נגד הבורא, וזהו שנתגדל שמו ברבים, כן יתן לנו השי"ת מדת ענוה ושאר מדת ישרות, אמן.**

קדושת לוי

ההתכללות והאחדות היא הדרך להשיג הקדושה

קדושים תהיו וגו'. י"ל דבאמת יש בישראל אנשים צדיקים שנשמתם מאיר להם כ"כ עד שבנקל יכולים להשיג מדריגה זו ולקדש עצמם במותר להם וכמבואר, אך יש אנשים כשרים פחותי הערך שאין בכח השגתם להגיע בעצמם למדריגת קדושה בלתי עזר וסיוע. **לזאת עצה קמ"ל לכלול עצמו עם כל אחינו בני ישראל יחד. ואז איש את אחיו יעזורו.** דהנה כתיב (משלי כ, כז) **נר ה' נשמת אדם** ר"ל דהנשמה נמשלה לנר. **וכמו שראינו כמה פעמים באיזה נר שאינו יכול לדלוק יפה ולהאיר בפני עצמו עכ"ז כשמדבקין זה הנר לכמה נרות יפים אז גם הנר הזה בטל ונכלל בכלל נרות היפים ודולק גם הוא ביניהם.** כמו כן בנשמות ישראל כשהם כלולים יחד אז אף הנשמה שאינה מאירה כל כך בפני עצמה מכ"מ מתוך כללותה עם שאר נשמות ישראל מאירה ג"כ ומתעוררת גם היא לעבודת הש"י. וז"ש [דבר אל] 'כל עדת בני ישראל' ר"ל שיכללו יחד כל העדה הקדושה ואז 'קדושים תהיו' שיהא היכולת ביד כל אחד ואחד מישראל לבוא למדריגות קדושה. 'כי קדוש אני' גו' וכולכם באתם ממקום אחד ומשורש אחד נחצבו נשמתכם ועי"ז בהתכללותם יחד בנקל יבואו למדריגה זו וכיה"ר אמן.**

אוהב ישראל

הרי בהכרח שתשובו לקדושתי, א"כ התקדשו מעתה

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני וגו'. **קדושים תהי"ו** לשון עתיד, כלומר, סוף כל סוף תהיו קדושים, מהמת שהרי "**כי קדוש אני ה' אלקיכם**", ונשמות ישראל הן חלק אלקי ממעל, והחלק מוכרח להדבק לשורשו, בל ידח ממנו נדח, ואם כן ממילא תצטרכו לכיבוס וליבון מעונותיכם, **ולמה לכם כל הכיבוסים והליבונים, כל זמן שאתם בעולם התקדשו עצמיכם לבל תצטרכו לבוא לשום כיבום וזיכוך.**

אמרות טהורות להרה"ק רבי משה מקאברין זללה"ה

הוכח תוכיח את עצמו במדות שיש את עמיתו

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך. שמעתי מפה קדוש ישראל אדומ"ו הרב הגאון הצדיק ר' יעקלי מדינאב (בעל 'מלא הרועים' זי"ע) **שדרך האדם אם יש לו לב טוב, ורואה בחבירו שאין בו אותה המדה, אזי שונא אותו. אבל לא זהו הדרך ישכון אור, כי באמת צריך האדם לראות את מעלת חבירו ולהוכיח את עצמו במדה שרואה בחבירו ואין בו, אבל חסרון חבירו אל יראה כלל, ובאם שרואה חסרון חבירו, אזי מצוה לדונו לכף זכות,** כמאמר התנא (אבות א, ו) הוי דן את כל אדם לכף זכות. וזהו שאמר הכתוב: '**לא תשנא את אחיך בלבבך**', כלומר במדה שיש לך בלבך ואתה רואה בחבירך שאין בו המדה הלזו, אל תשנא אותו בשביל כך, אלא תדונו לכף זכות, אלא '**הוכח תוכיח**' שתוכיח את עצמך, '**את עמיתך**' כלומר במדה שאתה רואה בעמיתך ואין בך, תוכיח את עצמך ותראה שתעשה גם אתה כמוהו לשם שמים, עד כאן דבריו הק', ודברי פי חכם חן.

רביד הזהב (פר"פ אמור)

ההשתמשות במדות הזריזות והעצלות

איפת צדק ואבן צדק יהיה לכם. פירש"י: "**איפת היא מדת חיבש. הין זו היא מדת הלח**". הן ידוע כי באדם מוטבעות מדות העצלות והזריזות, ושורשן הוא מצד הלחות והיבשות שבאדם, שהזריזות באה מצד הלחות שבו, ומצד היבישות בא הכבדות והעצלות. **והנה יש שני מיני יצר הרע,** אחד מצד הגבורה שמפתה לתאוות רעות ומלהיב לבו באש הגבורה שימהר ויחיש מעשהו לכך, **ויש להיפוך כשאדם בא לעשות מצוה, אזי מקררו ומביאו לידי התרשלות ועצבות להיות 'שב ואל תעשה'.** וזהו הרמז: "**איפת צדק ואבן צדק יהיה לכם" ששתי המדות, זריזות ועצלות, יהיה בצדק, חיפך עצת היצר הרע.**

זרע קודש (פר"פ פקודי, בליקוטים. וע"ע בפרשתנו ד"ה לא תעשו עול)

תורה ותפילה

זהרורי אורה לספרים הקדושים, גפרשה יפה נדרשים

לאפיץ ידים גכוחות אתיתים גתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

התוה"ק היא עצם חיות איש ישראל, ושורש קדושת ישראל ודביקותו בחי החיים בהוי"ש

קדושים תהיו כי קדוש אני ה', ובזה"ק אי' על פסוק זה **"זכאין אינון צדיקיא דמשתדלי באורייתא כו', ומקדשי גרמייהו בקדושה דמלכא, ואשתכחו קדישין בכלא"** כו', אמר קודשא בריך הוא, מכל שאר עמין לא רעיתי לאדבקא בי אלא ישראל, דכתיב **'ואתם הדבקים בה'**, אתון ולא שאר עמין (חיים כולכם חיום), בגין כך **'קדושים תהיו' דייקא 'כי קדוש אני ה'.** עכ"ל הזה"ק (ועיי"ש אריכות הענין). **שידוע שעיקר החיות הפנימי של האדם הוא מצד בחינת החכמה, ואומר 'החכמה תחיה בעליה' שהיא התורה, ולכן חכם נקרא 'איש חי'** (שמואל ב', כג, כ) **לחיות שהתורה היא חיות הפנימית, וכל עוד שהאדם עוסק בתורה הוא חי בעצם, ובלתי תורה אין לו חיים,** כי בעסק התורה הוא גורם יסוד אבא וכו', (עיי"ש, והינו דבדביקותינו בתוה"ק והקדושה המושגת מזה, אנו זוכים לבחי' חיים כולכם חיום).

מקדש מלך על הזה"ק
(הו"ד בתפארת שלמה שבועות, ועיי"ש מה שפי' בזה)

בהתעוררות הענפים מתעוררים ומתנענעים השרשים

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. כל אחד מישראל שרשו באותיות התורה שנבראו בהם כל העולמות ועל כן כל אדם באומרו בדחילו ורחימו דברי תורה או תפילה הוא מעורר ומרעיש עולמות.

אור הגנוז

ע"י שיקדיש עתותיו להשפיע מחכמתו, זוכה שיתגדל תורתו ויאדיר, ותתיישב דעתו בתורתו ויכוין יותר לאמת

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. ענין מפני שיבה תקום, כי חכז"ל אמרו 'צדיק כתמר יפרח' שעושה פירות כתמר, ענינו אם מרביין תורה לתלמידים הם נקראים פירותיו, שלא תאמר בהיות נותן כח יניקת מקור החכמה לאחרים היא מניעה להתגדל ולהגביה למעלה כעין תמר שאינו גבוה כארז שגבוה מן האילנות שעושין פירות שארז אינו עושה פירות ומחזיק יניקתו לעצמו, **אבל בת"ח אינו כן שיש להם שתי המעלות שמפריח ומוציא פירות כתמר ומגביה למעלה כארז, וזו יגדיל תורה ויאדיר שיותר שהוא מגדיל תורה לאחרים נעשה הוא אדיר בתורתו.** וע"ז אמר 'עוד ינובון בשיבה' וגו', כידוע כי עוד הוא לשון תוספת כו', **והוא מ"ש חכמים שנתוספו בהם חכמה שנאמר בישישים חכמה והם יותר מיוסדים ומכוונים על האמתות, וז"ש דשנים ורעננים יהיו.**

פנים יפות

תפלה

הרמת הקול הוא כלל גדול בתפילה ובתורה, לעורר הכוונה והשמחה, ודרך הנכון בזה שיהיה בלא גסות רוח

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. דאיתא בחולין (דף פט.), א"ר יצחק מאי דכתיב **'האמנם אלם צדק תדברון משרים תשפטו בני אדם'**, מה אומנתו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם. **יכול אף לדברי תורה, ת"ל צדק תדברון. יכול יגים דעתו, ת"ל משרים תשפטו בני אדם** כו'. כי עשר בחינות יש בתפלה והוא נגד עשר לשונות של תפלה, **ו'צעקה' אחת מהן והיא גדולה מכולם.** כדאי' במדרש, וגם **שהוא בוקע כל אוירים שהם מלא מקליפות שהיא המחיצה של ברזל שבינינו לבין אבינו שבשמים** מיום שחרב ביהמ"ק, וגם ראיתי בספר אחד טעם לצעקה בשבת יעו"ש. **וא"כ מחמת שהדעת בגלות שהוא בוש להרים קולו או מצד מצות אנשים מלומדה ומתפלל ולומד בחשאי והדיבור בגלות,** אף ליחידי סגולה שאין דעת שלו בגלות ורוצה להרים קולו וא"א ביחידי בכמה טעמים מסוג זה. ומאחר שאין קול לעורר הכוונה והשמחה אז עמלק שהוא יצה"ר חותך מילת זכריו שנוטל מהם התעוג מאנשים שנקראו זכרים כו', **ולכך נאמר בפסח כל ערל לא יאכל בו. כי מילת זכריו מעכבת וכו'** כי רבים מהמוני עם אשר מצד אבותם הוא אצלם מצות אנשים מלומדה ופיו ידבר ולבו בל עמו מאחר שאינו רוצה להרים קול לעורר הכוונה וכו'. וברבים טוב יותר להרים קול בין בתפילה, בין בתורה, אבל בלחש שוכח וכו', **"שהוא כלל גדול בתורה ובעבודת ה' לעורר הכוונה והשמחה ע"י הקול"** וכו'. וזה כוונת הפיוט **'הגאוה והגדולה לחי עולמים, הדעה והדבור לחי עולמים'** ר"ל מעתה אין 'הדעה והדיבור' בגלות, רק 'לחי עולמים' ידבר גם בהכרזה וק"ל כו'.

יכול יגים דעתו (בהרחבת קולו כנ"ל), **ת"ל מישרים תשפטו** כו'. כונתו **שאני נותן לך כלל, אם תחזיק לכל אדם יותר טוב ממך שהוא מדריגות 'מישרים תשפטו בני אדם' אז אין בך גסות רוח.** שאז תוכל לדון כל אדם לכף זכות היפך הקנאה, שהוא שנאה מחמת קנאה על חבירו עבור שהוא גדול ממנו, שהוא אחד מג' דברים המוציאין את האדם מן העולם (אבות ד, כא), ר"ל שאין לו התחברות עם העולם ומוציא את עצמו מכללות העולם, ועל זה התפלל דוד **'וראה אם דרך עוצב בי' ונחני בדרך עול"ם'.**

תולדות יעקב יוסף

קדושים תהיו כי קדוש אני וכו'. במדרש איתא רבש"ע אתה אמרת קדושים תהיו הסר ממני המות ונראה ביאורו לפי מה שפירשתי דברי המשנה דע מאין באת ולאן אתה הולך וגו' עפ"י דאחז"ל נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם, והי"מ כשדעתו לחזור, ולכן דע מאין באת והוא חומרי מקום שיצא משם, אך ולאן אתה הולך שיהיה דעתו לחזור, ובזה יתבאר מה דאיתא במדרש וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד זה המות, דאל"כ לא היה דעתו לחזור ולא היה מתנהג כלל בקדושה לעילא, ומיהו כל זה אם אינם כאן קדושים בעצם על כן בעינן חומרי מקום שיצא משם, משא"כ אם גם כאן קדושים א"כ אף מקום הליכה הוא בקדושה כמו מקום שיצאו משם א"כ לא בעינן דעתו לחזור ולכן הסר ממני המות דמלא אנו קדושים.

(ישמח משה)

☆

קדושים תהיו כי קדוש אני וכו'. ובמדרש יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, ויובן בהקדם דברי האוה"ח הקי לפרש הכתוב ואתם הדבקים בהי אלוקיכם, עפימ"ש הרמב"ם הנטפל לשם לפניו מותר למוחקו, מלאחריו כגון כ"ם של אלקיכ"ם אסור למוחקו וה"ה כשאר אותיות של שם שהשם מקדש, וז"ש ואתם הדבקים בהי וללא בבחי' נטפל מלפניו כמו להי בהי שאין בו קדושה, כ"א בבחי' אלקיכם, ר"ל כ"ם מאלקיכם שאינו נמחק שהשם מקדשם, עכ"ד. וז"ש קדושים תהיו יכול כמוני בבחי' הוי"ה, ת"ל כי קדוש אני הוי"ה שאין אות נטפל לו להתקדש לא מלפניו ולא מלאחריו, כי לשם זה אין שום אות נדבקת ונסמכת לו מלאחריו ומלפניו אין השם מקדשו, ואתם הדבקים וקדושים רק בבחי' אלקיכם שאותיות כ"ם נטפלים לאחריו, וזה קדושתי בבחי' הוי"ה הוא למעלה מקדושתכ"ם מקדושת אותיות כ"ם.

(ייטב לב)

☆

קדושים תהיו כי קדוש אני הי'. ובמדרש קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני הי' קדושתי למעלה מקדושתכם, ויתבאר עפימ"ש באוהב ישראל לפרש נוסח התפלה לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד, דהנה אמרו חז"ל עתידין הצדיקים שיאמרו לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה, כי השתא נקרא הקב"ה קדוש ולעתיד יהיו נקראים כל הצדיקים בשם קדוש, ומקשה בגמרא האיך יהיה נקרא הקב"ה לעתיד, ומשני שם שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד קדוש לעולם ועד, וזה שאמר לדור ודור נגיד גדלך, היינו בזמן הזה, אבל ולנצח נצחים היינו לעתיד, קדושתך נקדיש, מה שאתה נקרא קדוש בזמן הזה, ולעתיד נהיה אנחנו נקראים בשם קדוש, ושלא תקשה באיזה שם יהיה נקרא הקב"ה לעתיד, על זה מסיים ושבחך אלקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד, ר"ל שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד בשם קדוש ועד ע"כ, ובזה יובן קדושים תהיו לעתיד כדברי הגמי עתידים צדיקים שיקראו בשמו בשם

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה"ק עצי התמרים

בית המדרש שאין לו מחיצה מעולה בין אנשים לנשים על דרך המקובל לנו מדור דור אין שם השראת השכינה

פעם אחת בעת שהשתתף כ"ק מרן רבינו הקדוש **בעל דברי יואל זי"ע** אצל אסיפת הרבנים שהיה באיזה בית המדרש, ובאמצע האסיפה ראה כי המחיצה בין האנשים להנשים אינו כהוגן כדרך וכמנהג אבותינו ורבותינו, ולכן תיכף עמד ממקומו והתחיל לצאת, ואמר: במקום שאין מחיצה כדבעי כדת וכהלכה, אין שם השראת השכינה, שנאמר בה (דברים כג טו) **ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך**, ובמקום כזה איני רוצה להיות. והיה שם אחד מן הרבנים שהתחיל לרוץ אחר רבינו, ושאל לו: הרי כתיב **השוכן אתם בתוך טומאתם**, ואם כן אף במקום שאין המקום והמחיצה כראוי וכדין בודאי יש כאן השראת השכינה, ואין לו לרבינו לצאת באמצע האסיפה. על זה השיב לו רבינו - באמצע מרוצתו - כוונת הכתוב הוא כמו שאמרו במדרש (ויק"ר פכ"ד ס"ט) **קדושים תהיו** (להלן יט ב), **יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתי למעלה מקדושתכם.** וכך הוא פירושו, **קדושים תהיו**, אתם תתנהגו בקדושה, **יכול כמוני**, פירוש שתהיו כמוני ממש, כי כמו שאני יכול לשכון אתם בתוך טמאותם, כן תאמרו על עצמיכם שאתם יכולים לשכון בתוך הטומאה, **תלמוד לומר כי קדוש אני**, קדושתי למעלה מקדושתכם, כי רק אני שקדושתי למעלה מקדושתכם יכול לשכון בתוך טומאתם, אבל אתם לא.

זכר צדיק לברכה (אות א' תתקה)

קדוש אני ואתם תקראו בשמ, והוקשה לו להמדרש קושיא הנ"ל האיך יהא נקרא הקב"ה לעתיד, וז"ש יכול כמוני היינו כשיהיי נקראים בשם קדוש כמוני האיך אהיי נקרא, ויהי כמשיב כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, שקדושתו הוא קדושת עולמים לעולמי עד, וזה אני הוי"ה, ויהיי לעולמים וקדשתי למעלה מקדושתכם.

(קדושת יו"ט)

☆

קדושים תהיו כי קדוש אני וכו'. וי"ל עפי"ד הגמי מפני מה נאמר פרוכת הקודש בפר כהן משיח ולא נאמר בפר העלם דבר של ציבור משל למלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם מיעוטן סרחו פמליא שלו קיימת אם רובן סרחו אין פמליא שלו קיימת, ומבואר מזה דאם רובן של ישראל בקדושתן אזי כביכול לכבודו יתי"ש גם בעוהי"ז קדוש יאמר לו, ומשוי"ה אמר הכתוב דבר אל כל עדת בנ"י קדושים תהיו ובהקהל נאמרה כדי שיהיו כולם קדושים, ובזה כי קדוש אני ה', לחורות דאחר רובו הדבר נידון, ועל כן הזהיר הכתוב דאם כל עדת ישראל יהיו קדושים ורובן ככולן ובזה יהיה קדוש אני ה'.

(עצי חיים)

☆

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, במדרש הה"ד ישלח עזרך מקודש, מקידוש מעשים שיש בידך, וצ"ב. ואפי"ל על פי מה דאיתא בגמרא בגמרא יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. וא"ז זללהזיה בייטב פנים האריך בענין זה כי מלחמת היצר נדמה למשא הרובץ על כתפו של האדם, והקב"ה העוזר לו מקיים בזה פריקה וטעינה, עי"ש. אולם בייטב לב כתב דעל פי חוקי התורה במצות פריקה וטעינה כתיב עזוב תעזוב עמו, ופירש"י עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו מנגד ואמר לו אם רצונך לטעון או לפרוק טעון או פרוק פטור. והקב"ה שומר חוקי התורה, ואם כן אם האדם טוען או פורק אז כביכול מחויב לצאת עמו לטעון עול מלכות עלינו, ולפרוק מעלינו ומעליו עול הגלות והשעבוד, מה שאין כן אם האדם אינו טוען עליו עול מלכותו יתברך, אז כביכול הוא יושב לו מנגד, עכדהי"ק. ולזה כאשר הזהיר הכתוב קדושים תהיו, לקיים מצות פרישות שהוא דבר קשה עד מאוד, הסמיך המדרש את הכתוב ישלח עזרך מקודש, מקידוש מעשים שיש בידי"ך, כי רק אם האדם בעצמו ישתדל לקיים דת התוהי"ק, ויהיה בידו קידוש מעשים, אז ישלח עזרך מקודש וכביכול יהיה בעזרו, ומזה יתחזק האדם בכל עת ובכל זמן לאזור חיל לעסוק בתוהי"ק בחשק והתלהבות, ואף שלפעמים נראה לעינו כי לא יזכה להבין ולהשכיל את דברי התורה, מכל מקום אם יתייגע וישים ראשו ורובו בתורה, אז הקב"ה יסייע בידו ויאיר עיניו, בבחינת עזוב תעזוב עמו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

השומ"ר שבת כדת, אינו מסיח דעתו מהשבת קודש אפי' רגע אחד

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלקיכם. ומרגלא בפומיה דק"ז הקדושת יו"ט ז"ע כי אדם הישראלי מצווה ועומד להיות שומ"ר שב"ת, **ושומר אסור להסיח דעתו משמירתו אפילו רגע אחד,** ואמנם כן היתה מנהגו של ק"ז זללה"ה שלא היה ישן כלל בכל יום השבת, אלא היה יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

ברך משה (פרשת בהר, דף ריח)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

חושבנא לא אתאביד מיניה

ענין פלא ראו אצל הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, שאפילו בשיחות חולין דיליה כיוון לענינים, **לדוגמא, בימי הספירה כשהיה אורייתא קא מרתחא ביה על איזה ענין כדרכו בסוד קדושים, היה יכול לומר ביום חמשה עשר לספירה, "כבר אמרתי חמשה עשר פעמים שיעשו כך וכך",** ולמשל, ביום כ"ג לספירה היה יכול לומר, "כבר אמרתי כ"ג פעמים", וכדומה.

שיח זקנים (ח"ה עמ' פ"ח)

הייטב לב זי"ע נחרד לקול ספירת הרבי רבי הערש זי"ע

סיפר לי הגה"צ מפאיע ששמע מהרה"ק מסאטמאר זצ"ל, שלרימנוב על היומי דהילולא של הרבי ר' מענדעלע היו רגילים הרבה אנשים לנסוע אל הציון, וגם צדיקים היו באים, וסיפר הרה"ק בעל ייטב לב זצ"ל שהיה שם והתפלל מנחה עם הרה"ק הרבי ר' הערש זצ"ל, וכיון שעדיין לא רצה הייטב לב להתפלל ערבית, על כן יצא מבית המדרש, וכן עשה הרה"ק הרבי ר' אליעזר"ל מדזשיקוב זצ"ל, **והרה"ק הרבי ר' הערש התפלל ערבית בפנים הביהמ"ד, והי' לו שאגת ארי, וכשספר ספירת העומר, נרעד הייטב לב, אמר לו הרבי ר' אליעזר"ל: "מחותן מדוע נרתעתם כל כך!, הכי אינכם יודעים שנתנסה** (הרבי ר' הערש) **בעשר נסיונות כמו אברהם אבינו ע"ה!.**

שיח זקנים (ח"ה עמ' צ')

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש (יבמות כ.). ובזה פירש **ק"ו הייטב לב** הפסוק: 'קדושים תהיו', שתקיימו דברי חכמים, ובזה תהיו קרויים קדושים, 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', כביכול גם אני שומע לדברי חכמים; והנה אמרו (רש"י שמות לה): ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, שאינו לומד מגזרה שוה בלבד, אלא הם נתפסים על פי דיבורו; ומצינו בשמועות הדיבור מנהיג העדה מחבירו. וזהו **דבר אל כל עדת בני ישראל**, הגיד משה לומדך שמהיה מנהיג ישראל בקדושה ובחוזק, ולא שיהיה נותן תמיד השפעת חבירו, ובזמן שהוא המנהיג החמיתי והוא **דבר**, אז **ואמרת אליהם**, תוכל לדרוש ולומר ליישראל **קדושים תהיו**, אבל אם אין הדבר כן, אלא המנהיג מושפע מהעם, אם כן אין הוא **דבר אל בני ישראל**, אלא העם מנהיגים אותו, ואז אין לנו לשמוע בקולם, ורק עזה אחת יש, לנתק בעקבות הרשעים כמלאכים ולעשות כמעשיהם. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. המיחס אשר מקיים מצות ה' כראוי, וזהיר בשמירת הגדרים והסייגים אשר גדרו רשעים, ודאי שמעשיו יביאוהו לקדושה וטהרה. ומכח מהות המדריגה אשר הוא זוכה לעלות ולהגיע אליה תלוי במצב הדור, שאם הדור ראוי אז אף הוא זוכה בגינם לקדושה עליונה, ואם אין הדור ראוי קשה מאוד להשיג מדריגה גבוהה, כמו שאמר **רבי חייס וויטאל** את **רבו האר"י**: מאחר שנשמתו גבוהה כנשמות התנאים והאמוראים, מדוע אין רואים אנו אותם המדרגות שזכו הם להשיג, כגון להחיות מתים, והשיב: דנשמת הוא ראוי לכך, אלא שאין דורו ראוי לכך; וזהו **ואמרת אליהם**, דעכין **קדושים תהיו** תלוי בכל **עדת בני ישראל**, כי אם הדור ראוי יוכלו בני העליה שבדור לעלות מעלה מעלה. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. דבר הוא לשון קשה, **ואמרת** הוא לשון רכה. ונראה דכיון שמשונה פרשה זו, שפרשה זו בקהלה נאמרה ולא הנשים נקהלו, לפיכך היו כאן שני סוגי דבורים, דבור הקשה לזכרים, שהרי להם נאמרו גם הדרשות והדקדוקים היוצאים מן הכתובים הללו, ודברים קשים הם להשיג, ולריך יגיעה רבה להבינם. ואמנם לנשים היו הדברים האמורים בפרשה אמירה רכה, אלא הוצרכו עמל ויגיעה להשיגם, כיון שהם לא נתנו כי אם לשמוע את פשטות המצות הנאמרות, למען ידעו את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, אבל הדרשות היוצאות מן הפסוקים לא למדו עמהם, משום שאסור לנשים ללמוד תורה (סוטה כא:).

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. אמאי הוצרכו לכפות על ישראל הר כגיגית לקבל את התורה, והרי עוו אמרו מרצונם הטוב נעשה ונשמע (תוספות שבת פח.). ונראה לאמרו (תנחומא נח): שמה שקבלו על עצמם נעשה ונשמע, זהו על תורה שבכתב דייקא, אבל תורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות לא רצו לקבל, ולפיכך הוצרכו לכפייתו הר; והשתא כתב: מה שמיאנו לקבל תורה שבעל פה כוותם היתה מחשבת ה', דאמרת מי יעלה לנו לעמוד בדקדוקי תורה שבעל פה, ופן נעבור עליהם; ולכן לפי שפרשה זו כלולים שני סוגי מצות, המצות שבכתב הכתובות והמפורשות, והמצות שעליהם לקיים מכח גזירות החכמים, הכלולים במצות **קדושים תהיו**, על כן כלפי המצות המפורשות כתיב **ואמרת**, כי קבלו

מותם בחפץ לב, והיו להם למירות רוחת, שכבר אמרו נעשה ונשמע לקיימם, אלו כלפי הציווי לקיים דברי חכמים והגזירות שעתידין לגזור, כתיב **דבר** לשון קשה, כי מצוה זו לא קבלו ברצון, שנתייראו פן לא יוכלו לעמוד בחלו, דגדרים וסייגים אין להם שיעור. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. פרשה זו בהקהל נאמרה שרוב גופי תורה תלויין בה (רש"י). מרבינן לה מדכתיב כל עדת בני ישראל (מפרשים). הגה אמרו (מדרש כב:): אלמלא חטאו ישראל, לא ניתן להם אלא ה' חומשי תורה וספר יהושע בלבד; ופירש **הר"ן**: עיקרן של גזירות שבידם, ואלמלא חטאו לא הוצרכו לתוכחות; והנה כיוצא בדבר זה הוא בענין הגדרים שהוסיפו חכמינו על מצות התורה, לבל יקרבו לפרוץ פרץ בגוף המצות, דאלמלא חטאו ישראל, לא הוצרכו לעשות סייגים לתורה. ועל פי זה היה מקום להניח הנאה סוברת, דאנשי דור המדבר שהיו קדושים וטהורים כמלאכי מעלה (פרקי דרבי אליעזר מג), לא היו צריכים לעשיית גדרים וסייגים לקדם עצמם באומר להם, וכדי להוציא מסברא זו, כתבה תורה רבוץ יתירא **דבר אל כל עדת בני ישראל**, לאורויי שאף ישראל שבאותו הדור הם בכלל מצות **קדושים תהיו**, דגם הם מצווים לקדש עצמם באומר להם, ולעשות גדרים וסייגים כדי שלא יבואו לידי מכשול בגופו של איסור. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. פרשה זו מייתי מן המצות המקרבים את הגאולה, דזכות אמירת מדת היסוד וקדושים תהיו, מקרבים את הגאולה, וגם על ידי זכות אמירת הפצח, כדאמרו (פסחים קיח:): אלמלי אמרו ישראל שירה מיד היו נגאלין; **ונועם מגדיש** (תהלים ד"ה והגרלתה) הקשה: הלא לא היו מיומות עולם לדיקים שאמרו שירה בהקהל, אלא לפי שהיו יחידי סגולה בלבד שירה בהקהל, אלא שיש צורך שיאמרו כל ישראל יחד שירה שבמות בהקהל; והנה בזמן הגלות מסרנו רוב המצות, כמו שנתנו דורשי רשומות סימן: 'הגפס' חלף הלך לו (שיר השירים ג), דסכום מלות כמנין תיבת 'הגפס' הוא בידינו לקיימם. ולפי זה מובן שהיה צורך להקהיל את כל העדה ולהזהירם על כך, לפי שבפרשה זו יש הנה מזהרה שבאמירתה **רוב גופי תורה תלויין בה**, והיא מזהרת **את שבתותי תשמרו**, דלקמי על שמירת שבי שבתות שבזכות זה מיד היו נגאלין, ומז יהיה בידינו לקיים את כל המצות שמסרנו בגלות, על כן פרשה זו נאמרה **בהקהל** כל עדת ישראל מנשים נשים וטף, שהרי תנאי הוא הדבר שישמרו כל ישראל שבי שבתות. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. כל מה שהנגיעים עתידים להתנשות בכל דור ודור מהר סיני, שכן משה אמר לישראל (דברים כט) כי את אשר יש פה וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום, עומד היום אין כתיב כאן אלא עמנו היום, אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש, אלא נאמרה בהן עמידה (שמות רבה כח). ונמצא דכל מה שעתיד להתגלות לחכמים במשך הדורות כבר נתגלה למשה בסיני, וכמו כן כל הגדרים שהוסיפו החכמים הכל ניתן בסיני, אלא שלא היה משה רשאי לגלותם בחותו הזמן. והנה בזמן שעמדו ישראל על הר סיני היו במדריגה עליונה, ולא היו צריכים אז לכל הגדרים שהוסיפו החכמים במשך הדורות שלאחריהם, וגם לא הותר לגלות להם את הגדרים העתידים להתחדש בדורות הבאים, כי הם צריכים לנשמותיהם של חכמי דור ודור. ונמצא כי מאמר **קדושים תהיו** שהוא מזהרה שיהיו ישראל משמרים גדרים וסייגים, לא היה שייך כלל בחותו הדור אלא לדורות העתידים, ואם כן יתכן שמה שדרשו שפרשה זו נאמרה **בהקהל**, הכוונה על הקהלת כל הנשמות העתידות, שיהיו בחותו מעמד כשיאמר משה לישראל מלות **קדושים תהיו**, שהיא מזהרה המוגעת להם בדורותיהם, דבכל דור הוצרכו להוסיף גדרים וסייגים לפי מצב הדור, וככל שהדור פרוץ יותר יש צורך בגדרים וסייגים נוספים. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

קדושים תהיו כי קדוש אני

מסופר שהרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא זצוק"ל נסע פעם לחוץ לארץ והיו עמו באכסניא כמה פוחזים וריקים ואמרו לו שיאמר להם תורה והבין שרוצים הם להתלוצץ ממנו, השיב להם הרה"ק מסאדיגורא: הנה בפרשתן אנו מוצאים שלשה פסוקים בזה אחר זה קדושים תהיו, איש אמו ואביו תיראו, אל תפנו אל האלילים, ובכל פסוק מסיים אני ה' אלוקיכם, ולכאורה צ"ב למה כתיב שלש פעמים אני ה', אך הענין הוא דהפסוק מדבר נגד שלשה כיתות של יהודים, צדיקים בינונים ורשעים, נגד הצדיקים אמר הכתוב "קדושים תהיו" שיקדשו א"ע במותר להם, ומסיים אני ה' אלוקיכם, ואח"כ מדבר נגד בינונים, כיבוד אב ואם ושמירת שבת, וסיים אני ה', ונגד הרשעים אמר אל תפנו אל האלילים, דהיינו להרשעים שאינם יודעים דבר על יהדותם אליהם התורה פונה ואומרת אל תיטשו את יהדותכם ואל תמירו את דתכם, ולפחות אל תפנו אל האלילים, ובכך אף אתם תהיו נחשבים יהודים ומסיים אני ה' אלוקיכם.

(אור ישרים)

לא תקיפו פאת ראשכם

מעשה ידוע מהגאון הקדוש רבי ר' מענדעלע מרימענאוו זצ"ל, פעם אחת ישב עם תלמידיו על הגזוזטרא שלפני ביתו, ופתאום נתקדרו השמים בעב ענן כבד, עד שהאפיל על הארץ שכמעט לא ראו איש את אחיו, והענן חיש מהר עבר חלף הלך לו, ושוב זרחה החמה על פני טוהר השמים.

ואמר רבינו הקדוש ר' מענדעלע אל תלמידיו, הראיתם את הענן אופל הזה, הנה אספר לכם ענינו, ידוע הוא המעשה מהתנא הקדוש ר' ראובן בן איסטרובלי שמובא בגמרא (מעילה י"ז) שסיפר קומי (גלח והקיף שערות ראשו באופן שעושים הגוים והכמרים) כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי, וסיכן בנפשו והלך אל הקיסר לפעול לבטל הגזירה שבת, מילה, ונדה, שגזר על עם ישראל בארץ הקודש.

והתנא הקדוש הזה כשנסתלק לעולמו עלה ונתעלה בגן עדן מעלה מעלה, ובכל יום היה הולך ועולה יותר מעולם לעולם ומהיכל להיכל, עד שברבות הימים הגיע בעליותיו להיכל אחד נורא ונשגב שהיה כתוב עליו מבחוץ לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך, והמלאך השומר על פתח ההיכל לא הניחו להכנס בפנים בשום אופן, ואמר, אני נצטויתי מפי בית דין של מעלה שכל מי שעבר פעם בחייו על לאו זה אין לי רשות להכניסו כאן.

וטען ר' ראובן ואמר, הלא אני עשיתי זאת בשביל הצלת כלל ישראל ומסרתי את נפשי ממש, השיב לו השומר, לי לא איכפת באיזו כוונה עשית זאת, ואין זה מתפקידי לחקור אחרי זה, אני כך קבלתי פקודה כנ"ל, בלי יוצא מן הכלל, ואם יש לך לטעון דין ודברים לך אצל הבית דין של מעלה וכאשר יפסקו כן יקום.

והלך ר' ראובן לפני הבית דין של מעלה וטען כדבריו, ויצא פסק דינו אף על פי שהיה כוונתו רצויה בלי שום דופי, עם כל זה צדיק גדול כמוהו שכבר עלה ונתעלה כל כך, צריך קצת תיקון גם על זה טרם שיזכה לעלות בהיכל הנ"ל, ופסקו לו שיעבירו אותו דרך עולם הזה בלבוש ענן על פני השמים, ובזה יהיה תיקונו.

וגמר רבינו הקדוש ר' מענדעלע את דבריו, ועכשיו דעו בניי, כי זה הענן כבד שעבר עלינו, בזה העבירו עכשיו את נשמת ר' ראובן דרך כל העולם השפל הזה, ע"כ.

טהרת הקודש (מאמר תשובת המשקל פרק ז'
מהרה"ק רבי אהרן ראטה זצ"ל)

לא תגנובו

המגיד מקעלם אמר, תמיד הי' הדבר מוקשה בעיני, מפני מה בפרשת קדושים נאמרה האיסור על גניבה בלשון רבים, עד שראיתי מעשה: מבית אשה אחת נגנבה תרנגולת, לא סיפרה האשה על כך לאיש אלא קמה והלכה אל חצר הסמוכה ונטלה לעצמה תרנגולת מן התרנגולות שהיו שם, משראתה בעלת חצר זו שנגנבה תרנגולת ממנה, קמה והלכה אף היא לחצר אחרת ונטלה לעצמה תרנגולת, וכך נמשכה השלשלת, עד שבאה אשת איכר מקצה העיר וצעקה שנגנבה תרנגולת ממנה, ואז הוחוור לי שכך הוא בכל העולם, שבשעה שראובן גונב משמעון, קם שמעון וגונב מלוי, ולוי מיהודה, ועי"ז גניבה אחת גורמת להרבה גניבות ולכך נאמר לא תגנובו, בלשון רבים.

(גן יוסף)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

איש אמו ואביו תיראו. בשם הרה"ק ר' נח מלעכוויטש זי"ע, על דרך צחות, שתראו ותפחדו פארין 'מותר' און פארין 'פטור' (לשון נופל על לשון 'פאטער און מוטער'). [היינו ע"ד שפי באוהה"ק עה"פ לשמרון משפחת השמרוני (במדבר כו), ירמוז לתוספת השמירה, כו' ואמרו ז"ל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר לבל יכשלו בשער האיסור, והוא אומרו לשמרון משפחת השמרוני] **כתבי רמ"מ, תצ**

פרפראות להכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו. וי"ל דהנה אמרו חז"ל (שבת ק"ח) הרי שאמו ספרה איזה דבר שלא הי' צורך לה ואמר לה רשב"י שבת היום ושתקה, ונראה שמרומז בפסוק זה דהנה ידוע בשם האריז"ל שבתותי היינו שבתות של הקב"ה ומאיזה דבר שבת הקב"ה מהדיבור כמו שנאמר בדבר ה' שמים נעשו ומזה שבת ביום השבת ולפי"ז יובן סמיכת הפסוק אעפ"י שהזהרתיך איש אמו ואביו תיראו אעפי"כ ואת שבתותי תשמרו להזהר מדיבור של חול שאם ישמע מאבותיו דיבור של חול בשבת מותר להזכירם ולומר שבת היום.

(משמרת אלעזר)

☆

ואת שבתותי תשמרו. איתא בילקוט (שמות ל"א ש"צ) **את שבתותי תשמרו** למה נאמר לפי שהוא אומר לא תעשה כל מאלכה אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה דברים שהן משום שבות מנין תלמוד לומר **אך את שבתותי תשמרו** להביא דברים שהן משום שבות, וי"ל ע"פ המדרש (ב"ר י' ט') בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו הוא מוסיף מחול על הקודש אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה, נמצא שבשביתתו של הקב"ה אין תוספת מחול על הקודש כדאיתא י' דברים שנבראו ע"ש בין השמשות, לכן היה קשה לילקוט אמר קרא "את שבתותי תשמורו" היינו השבתות של הקב"ה הלא הקב"ה לא שבת בין השמשות ואילו אנחנו מצווים על שביתה בביה"ש על כן אמר המדרש שהכתוב בא לרמז על דברים שהן משום שבות וכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בין השמשות וז"ש "את שבתותי תשמורו" היינו שבות דרבנן לשביתת הקב"ה הואיל ואינו מצוות בשמירתו של השבות אלא באותו זמן ששבת בו הקב"ה ולא בבין השמשות.

(נחלת יעקב)

☆

לא תעשון את רעך ולא תגזל לא תלין פעולת שכיר, לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול. ונראה שכל הלאוין יש להם שייכות זה לזה שזה גורם לזה היינו "לא תעשוק את רעך" לשעה כמו שאיתא (ספרא קדושים) לא תעשוק את רעך זה הכובש שכר שכיר, כי לבסוף תבא לידי "לא תגזול" הא כיצד "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר" כדאיתא (ב"מ ק"ב:) כי בעה"ב טרוד עם פועליו ובזמנו הוא זכור אבל אם תלין תבוא לידי שכחה ואז תעבור על "לא תגזול" והשכיר ואשתו יחשבו שהוא מתכוין לגזול השכר ויקללו חרש ויעברו על הלאו "לא תקלל חרש" ויעבור הבעה"ב על הלאו "לפני עור לא תתן מכשול".

(תפארת יונתן)

☆

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור. וקשה מה שהתחיל בלשון רבים "ובקצרכם" ומסיים בלשון יחיד "פאת שדך", וי"ל איתא (פאה ב' ח') קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה לכל, ומבואר דאם יש שני קוצרים וקצר הראשון החצי והשני גמר הקצירה השני מניח פאה על הכל, לכן התחיל בלשון רבים "ובקצרכם" שהיו שני קוצרים ומסיים "לא תכלה פאת שדך" בלשון שהלוקח חייב בפאה על הכל.

(קנאת פנחס)

דורש טוב

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, דרשו חז"ל (יבמות ה' ע"ב) סמך שבת למורא אב ואם, לומר אעפ"י שהזהרתיך על מורא אב ואם, אם יאמר לך חלל שבת אל תשמע לו ע"כ.

נשאלתי הלא דרשו חכז"ל בהמשך הפסוק 'אני ה'' שהוא לנתינת טעם אני ה' ואתה ואביך חייבים בכבודי, **אם כן מטעם הזה כן הוא בכל המצות שלא ישמע לאביו לעבור על שום מצוה,** וכן פסקו באמת בכל התורה ואפילו איסור קל דרבנן לא ישמע אליו, **אם כן לפי זה קשה למה פרטה התורה שבת דייקא שהוא מן החמורות כריתות ומיתות בית דין.** (כלומר דאם היה נדרש באיזה מצות עשה שאין עליה עונש אז היה נלמד מזה בק"ו לכל התורה, משא"כ בכה"ג אין אנאי נרמז הדבר דייקא גבי שבת שהוא מהחמורות)

ונ"ל על דרך הפשט דהנה הטור [יו"ד] סימן ר"מ פסק **דאם אביו רשע פטור מכיבוד** וכן כתב הסמ"ג [ואין כן דעת הרמב"ם], **והנה קשה לדעת הטור והסמ"ג אם כן למה איצטריך קרא אם אביו אומר לו חלל שבת אל ישמע לו,** הרי בלא זה כיון דמצווהו לחלל שבת רשע הוא, וממילא פטור הבן ממוראו וכיבודו, **ותירץ הרב הגדול המפורסם חיד"א זלה"ה** דאיצטריך היכא דהבן קיבל עליו תוספת שבת מבעוד היום גדול והאב עדיין לא קיבל ומצווהו לעשות מלאכה נמצא שאין האב רשע בזה, אעפי"כ אל ישמע לו, עכ"ד.

ולפי זה יומתק הדבר מה שפרטה התורה שבת דייקא, שבתוספת שבת הוא היכי תמצי דיהיה מעשה אחד אשר גבי האב אינו כלל חשש איסור, וגבי הבן הוא איסור, **ולכן הו"א דיצטרך לשמוע בקול אביו, ולהכי הכא דוקא בעי קרא להשמיענו דאין עשה דכיבוד אב דוחה תוס' שבת שקיבל עליו.** [ולפי זה יש מזה קצת ראיה לשיטת הטור והסמ"ג, דאילו לשיטת הרמב"ם הקושיא במקומה עומדת למה פרטה התורה שבת דוקא]:

בני ישששכר (מאמרי שבת מאמר ב' אות ח')

'כמוך', גוזמא או כפשוטו

לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי ה' (פרק יט פסוק יח)

... וטעם ואהבת לרעך כמוך. הפלגה, כי לא יקבל כל המדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר נתן רבי עקיבא ולמד חייך קודמין לחיי חבירך (ב"מ סב). אלא מצות התורה שיאהב חבירו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב[א].

ויתכן בעבור שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך", והשוה אותם במלת "לרעך", וכן ואהבתם לו כמוך (פסוק לד) לגר, שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בלעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים יתועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה. ואם יהיה אוהבו בכל יחפוץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים ובכוד ובדעת ובחכמה, ולא שיקוה לליו, אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויאוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב בריבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שיעורין בהאהבה. ועל כן אמר בישהונתן (שמואל ח כ יז) כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר (שם כג יז) ואתה תמלוך על ישראל וגו'[ב].

מעשה חש"ב

[א] דעת רבינו [בפירוש זה] שלא יתכן שיצוה התורה לאהוב את חבירו כמו שאוהב את עצמו, מכח ב' טעמים: א. כי דבר זה נגד הטבע. ב. שזה נסתר מצד הדין של 'חייך קודמין', הרי לנו שבאמת אין לאהוב את חבירו כגופו. לכן מפרש רבינו ש'כמוך', היא גוזמא. ועיקר כוונת הכתוב, שיאהב את חבירו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב.

והנה רבינו בפירוש זה סובר שכוונת הכתוב 'ואהבת לרעך', היינו שיאהוב **הגוף של חבירו**, כמו שאוהב את עצמו [גופו]. ודבר זה לא שייך בדרך הטבע, וכן שע"פ הלכה חייך קודמין, דהיינו שגופו קודמת לחבירו. אע"כ צריך לומר ש'כמוך' הרי הוא גוזמא.

[ב] פירוש, אילו היה נאמר 'ואהבת **את** רעך כמוך', היה הכוונה שיאהוב את **גוף** חבירו כגופו, [כמו שמפרש רבינו באמת בפירוש הראשון], ודבר זה אינו שייך מצד הטבע, וגם אינו נכון שהרי חייך קודמין. אמנם מכיון שנאמר 'לרעך' – בלמ"ד, אין הכוונה על גופו של חבירו, אלא על **מה שיש** לחבירו, וכוונת הכתוב שלא יקנא האדם בחבירו, אלא יאהב ברבות הטובה שחבירו מקבל. ולפי"ז שפיר אפשר לפרש 'כמוך', **כפשוטו**. שהאדם צריך לפרגן לחבירו בדיוק כמו שמפרגן לעצמו. ודבר זה כבר שייך בטבע. וכן לא קשה הקושיא חייך קודמין. שבוודאי גופך קודם לגוף חבירך, אך מ"מ איכא מצוה של ואהבת לרעך כמוך, שתפרגן לחבירך בדיוק כמו שאתה מפרגן לעצמך.

	ואהבת	לרעך	כמוך	הערות
פירוש א'	שיאהב	את חבירו – גופו	גוזמא, ועיקר הכוונה שיאהוב חבירו בכל ענין כמו שאוהב את עצמו	א. משום שאי אפשר מצד הטבע. ב. נסתר מצד הדין, שחייך קודמין.
פירוש ב'	שיאהב	ברבות הטובה שחבירו מקבל בכל הטוב.	כמוך, ממש. –והמצוה להסיר מדת הקנאה בלבו 'פַּארגִינען יענעם'	שזה כבר שייך במציאות, וכן אינו סתירה לחייך קודמין.

קדושים תהיו – פרישות מהמותרות

דעת רבינו (תחילת הפרשה) שאין כוונת הכתוב לפרישות מאיסור עריות, **אלא להנהגת הפרישות הנזכרות בחז"ל.** כי עד עתה הזהירה התורה אל איסור עריות ואכילות אסורות, והתיר ביאת איש באשתו, ואכילת בשר ושתיית יין, וא"כ ימצא לו בעל התאוה מקום להיות מצוי הרבה אצל אשתו או נשיו הרבות, ולהיות מסובאי היין וזוללי בשר, ולדבר כרצונו דברי נבלה שלא נזכר איסורם בתורה, **ויהיה נבל ברשות התורה. וע"כ חזר הכתוב וציוה בציווי כללי לפרוש אף מן הדברים המותרים, ולמעט בהם, וכן להימנע מן הטומאה, כדרך הפרושים שנשמרים מן הטומאה. עכתו"ד רבינו.**

והנה **בשלה"ק** (עשרה מאמרות מאמר שביעי ס"ק יב) הביא לשון קדשו של רבינו וכתב ע"ז: **עכ"ל הרמב"ן ושפתים יושק פה קדוש.**

וכתב השלה"ק (שם) "ואני באתי לבאר הענין יותר בארוכה, הנה **בודאי כל המותרות, אף שהוא מן המותר, הוא אסור.** כגון אכילה או ביאה יתירה, או דיבור יתר וכיו"ב. **ומה שלא הזהירה התורה על זה בפרטיות כמו שאר אזהרות, כי בלתי אפשרי להודיע הכל, כי כל אדם משתנה לאלף אלפי אלפים השתנות, אם כן כל אדם היה צריך לתורה בפני עצמו, וגם אדם אחד בכל עת ובכל שעה ישתנה.** למשל לענין אכילה, לזה נקרא מותר כשאוכל יותר מחצי ליטרא, ולזה מצד טבעו אינו מותר כשיאכל יותר מליטרא, ולפעמים עצמו משתנה הכל לפי הזמן והשעה. **ואילו היו כל טבע בני אדם שוין וכל העתות שוות, היה התורה כותבת באזהרה בזה השיעור תאכל ולא יותר,** אבל מאחר שיש השתנות, הוצרכה התורה להודיע דרך כלל אני מצוה לך להיות קדוש ופורש בכל מה שתתבונן בך שהוא מותרות לפי העת והשעה תפרוש ממנו וכו'. ועל ענין זה אמרו חז"ל (יבמות כ.) קדש עצמך במותר לך, אע"פ שהוא מן המותר, כשתרגיש שהוא מותריי קדש עצמך. **והנה השומע סבר העושה כן הוא פרוש, כלומר עושה יותר ממה שמחויב לעשות. ובאמת אינו אלא חיוב, ולא כתבה התורה בחיוב, לפי שאי אפשר לכתוב מאחר שאין דעות בני אדם וטבעם שוה כדפרשתי. וכן בענין אשר יעשה האדם כתבה התורה חזק ואמץ, כי הזריזות אינו שוה בכל ולא בכל פעם, והמשכיל יבין".**

ונסיים בדברי רבינו (שם) **"וטעם הכתוב שאמר כי קדוש אני ה' אלקיכם. לומר שאנחנו נזכה לדבקה בו בהיותינו קדושים".**

שיעור פאות הראש

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתינו פ' קדושים נצטוינו על מצות פאות הראש שהיא לאו מן התורה כפי שנאמר בפסוק (ויקרא יט, כז): לֹא תַקִּפוּ, פְּאַת רֹאשְׁכֶם, דהיינו שאסור להקיף הראש, ומחיוב להשאיר שערות בפאות הראש, ושיעור הפאה הוא מקום הצדעין וכפי פירוש רש"י הק' לגבי פאות הראש: "לא תקפו פאת ראשכם - זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו, ונמצא הקף ראשו עגול סביב, שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה. אולם יש לעיין שיעור אורך השערות כמה? ויש לדון בזה לפי הדין ולפי המנהג, ודברי רבותינו הק' בזה.

הנה ב'שולחן ערוך' (סימן קפ"ג סעי' ט) מצינו "שיעור הפאה מכנגד שיער שעל פדחת [דהיינו מצחו] ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד", עי"ש. ובפשטות י"ל דהכונה דכל השערות ממקום התחלת הפאה עד למטה מן האוזן צריך להשאיר ולא תגע בו יד שם כלל, וכן מבואר בספר הק' 'משכיל אל דל' (כלל א' פרט ב') וזל"ק: "דכשמגלח האב את בנו יניח לו פאות עד סוף האוזן ויאמר כך צוה ה' שאנו בני אל חי", עי"ש, ומשמע דהוא מעיקרא דדינא להניח כל השערות עד סוף האוזן. וכ"כ בפירוש המשניות 'תפארת ישראל' (מס' מכות פ"ג מ"ה יכין אות ל"ג) דהשיעור אורך השערות הוא עד למטה מהצדע ההתתתון בולט, עי"ש.

אולם ב'הגהות חתם סופר' [מהדו"ת] שם כתב: "היינו ברוחב מפדחת עד האון ובאורך מפדחת עד למטה מהאוזן **ולא שיאריכו השערות כל כך אלא כל השער הגדל בשטח זה אסור לגלח כעין תער אבל אין צריך שיאריכו**, ע"כ. וכ"כ בתשובה [כת"י נדפס בהגהות כתב סופר יו"ד סימן קפ"א, ומשם לשו"ת חת"ס סופר החדשות סימן ל'] וזל"ק: "ושיעור הפאה ברוחב ארבעים שערות סמוך לאוזן ובאורך כשיעור כל שערה לכוף ראש לעיקרו, כל שערה זה תחת זה עד התחלת חיבור לחי התחתון עם העליון, והעולם טועין בפי' זה וחושבים אורך כל שער ושער יגיע עד לחי הנ"ל ואינו אמת, מ"מ בני ביתי ותלמידי אכן מנהיגים על דרך הזה אעפ"י שיהיה טעות מ"מ קדוש יאמר לו", עי"ש. וכ"כ בשו"ת או"ח (סימן קנ"ד) וזל"ק: "הנה שיעור הפיאה באורך מפדחת עד למטה מהאון ולא שיהיה אורך כל שער כך, אלא כל שער שגדל מפדחת עד למטה מהאזן אסור להשחיתו אלא יניח ממנו שיעורא, אבל כל השערות הגדלים במקום ההוא ישנם באיסור השחתה וכל זה באורך", עי"ש. ועכ"פ מבואר דאע"ג השיעור להלכה הוא רק לכוף ראש השערה לעיקרו של שערה זה, מ"מ מנהגו הי' להחמיר עד למטה מאוזן.

ובשו"ת 'פאת השדה' [להרה"ג רבי ברוך עקפעלד ז"ל אב"ד דק"ק טשוס, תלמידו של הגה"ק ר' הלל מקאלאמייע ז"ל] יש תשובה בענין זה לרבו הגה"ק הנ"ל (או"ח סי' מ"ד) וז"ל: "בכלל א' פרט ד' כתב אמ"ו שיחי' כשתגלח אותו הנח לו פאות ארכן עד סוף האוזן ותאמר כך צוה השם וכו' עכ"ל, ודכירנא באשר יצקתי מים על ידיו הקדושים גם כן שמעתי מפיו הטהור שצריכים הפאות להיות ארוכים עד סוף תנוך האוזן, וברוך השם כי מעת אשר שמעה אזני זאת מפיו הטהור אף בעת בחרותי ושחרותי לא עברתי על דעת מ"ו נ"י, וזה כעשר שנים אשר נהגתי בעצמי כדעת האר"י זלה"ה כאשר הובא בספר 'נגיד ומצוה' דף נ' דפוס זאלקו [יבואר להלן], והנה כתבתי כל זאת למען לא יחשוב גאון מ"ו שיחי' שאני ח"ו כהאי תלמיד דאמר אלמלא לא ראיתי לא האמנתי, אבל בכל זאת בער אני ולא אדע להשיב לשואלי איה איפה המקום בשו"ע שכתב שצריכות להיות הפאות

ארוכות כל כך, הנה ביו"ד סימן קפ"א ס"ג נאמר דאינו חייב אלא בתער ויש אוסרין במספרים כעין תער ויש לחוש לדבריהם עכ"ל, נראה שרק אסור לגלחם כעין תער אבל לא שיהיו צריכות להיות תלתלים ולתלות מראשו שער הרבה עד סוף אזנו כאשר יצוה אמ"ו נ"י, וכן כתב החתם סופר וכו', הנה נא ידעתי אהובי אמ"ו הגאון נ"י שאם יהיו ארוכים יותר יהיה הידור מצוה, אבל לא דמי שיגלחם במספרים בודאי כאשר נראה לי לא עובר אלאו דבל תשחית ואף דבס"ט בשו"ע נאמר דעד האוזן לא תגע יד היינו במספרים כעין תער כנ"ל, יאבה נא גאון אמ"ו לתמכני בימין צדקו", עי"ש.

ומביא שם מה שהשיב לו רבו ז"ל, וזתד"ק: אפשר לומר דמש"כ בסעי' ג' שם דאינו חייב אלא בתער היינו למלקות, ונ"מ דפסול לעדות, אבל עדיין איסורא איכא, וכמבואר בסתימת הלשון בסעי' ט' ד'לא תגע בו יד' דהיינו לאיסורא, עכת"ד הק'.

ובספר 'שאול שאל' להגאון רבי שאול בראך ז"ל סימן צ"ח מעתיק תשובה הנ"ל ותמה ע"ז, וזת"ד: דהאיך אפשר לפרש כן בדעת השו"ע, והלא מקור דבריו מבוארים בב"י וגם שם כתב ממש לשון זה דלא תגע בו יד, ואעפ"כ סיים 'בין בתער או בכעין תער', הרי דהכונה רק שלא יגע בו יד לגלחם באופן שאסור לגלח, דהיינו בתער או במספריים כעין תער, אבל לעולם אין כוונתו שצריך לגדל הפיאות ארוכים עד למטה וכו' עי"ש. ומעתיק שם דברי ה'חתם סופר' דמ"מ מי שנוהג כן אשרי לו, ורוצה לומר דיסוד המנהג הזה באה מהאריז"ל [דיבואר להלן], אולם כיון דעפ"י הלכה אינו כן יש לימוד זכות על הרבה אנשים אשר מכח התערבם בין העמים ותוקף הגלות א"א לקיים זה, דהא כלל גדול לנו בכל מקום שש"ס דידן חולק על הזוהר הלכה כש"ס דידן, וזה מפורש בש"ס דידן דכל שמגלח שלא כעין תער אין בו איסור, עי"ש.

ועי"ש עוד דהעתיק דברי ה'תפארת ישראל' הנ"ל ותמה עליו כנ"ל וכתב אח"כ, וזת"ד: דאולי ס"ל לגאונים אלו דמאחר דבשו"ע השמיט סיום זה דבתער או במספריים כעין תער שכתב בב"י, על כרחך דחזר בו בשו"ע וס"ל דגם שלא כעין תער צריך ליזהר מלגלח, ורק לענין חיוב מלקות נאמר תער או מספריים כעין תער וכו', עי"ש.

אולם באמת כבר מצינו ב'מהרש"ל' (יש"ש יבמות פרק י"ב סימן י"ח) דהחמיר ביותר והזהיר שלא לגלח הפאות "כל עיקר" אף בלא תער ובמספריים ו"שלא לגלחן כלל", וזל"ק:

"ועוד אומר אני דאפשר גבי הקפה אפי' במספריים שאינו כעין תער אפ"ה אסור, דלא קפיד קרא אלא אהיקף וכל היכא דהקיף, וראוי להחמיר שלא לגלח כל עיקר דמילתא דלא פסיקא היא, וכן איתא ב'אגודה' (נזיר סי' י"א) וז"ל: "מספריים כעין תער אסור בראש ומשום הכי כשמגלחין התינוקות מניחין הצדעין", עכ"ל, **משמע להניח כולו ולא לגלחן כל עיקר** לפי שאין אנו יודעין כמה קרוי הקפה, וכן קבלתי מאדוני מורי זקיני. ומצאתי ב'מגדל עוז' על הרמב"ם (פי"ב מעבו"ז הלכה ח' ט') וז"ל: "כתבו רבותינו משעמדנו על דעתינו לא העברנו ברזל על בשרינו אפילו במספריים כלל וכלל, לא בראש ולא בגוף מן השפה לחוץ", ע"כ, והנראה בעיני מה שהחמירו בגוף משום תיקון אשה, ובראש משום צדעין דאין אנו יודעין עד כמה שיעורן, והזקן נמי כה"ג אין אנו יודעין מקום הפאה ושיעורן ואף שבמספריים כעין תער שרי לכו"ע אפ"ה נמנעין, כדאיתא בגליון תוס' ריש שבועות, וז"ל: יש נזהרין כשמספרים במספריים שאין עושין בתחתון כלום וכו', וכ"כ מהרי"א בת"ה סי' רצ"ה, על כן נמנעו שלא לגלח כל עיקר לא ראש ולא זקן ומ"מ מול העורף שעושין משום רפואה לכו"ע לית ביה קפידא כל עיקר, דאין שם מקום צדעין כלל, הלכך הקפת הראש אף במספריים כעין תער לוקה, ואף שלא כעין תער צ"ע, על כן יזהר שלא לגלחן כל עיקר ויניח הצדעין כולו, וירא שמים למי שאפשר לא יגלח ראשו כל עיקר אלא מול עורף לרפואה", עי"ש, ומבואר עוד דלא גלחו בכלל הראש רק מול העורף, וזה שלא כדעת האריז"ל והחמירו בזה מאד רבותינו הק' תלמידי הבעש"ט זי"ע לגלח שערות הראש, וגם יש בזה משום חציצה בתפילין, ויבואר להלן המו"מ בזה.

ובספר 'שאול שאל' [שם] תמה על החתם סופר במה שכתב דליכא מקור להאי חומרא, הא מצינו במהרש"ל דהחמיר בזה, וגם מביא דחכמי אשכנז החמירו בזה, אולם מסיק שם דעכ"פ לרוב ראשונים כמעט ליכא שום מקום לחומרא זו, ולהלכה לא נקטינן כן, עי"ש.

ובשו"ת 'באר משה' (ח"א סימן ס"ב אות ח') תמה על מש"כ ב'שאול שאול' לישב דברי ה'משכיל אל דל' וסייעתו דהב"ח חזר בשו"ע ממה שכ' בב"י, וזת"ד: דבריו תמוהים מאד דלמי חזר ולמה חזר בשו"ע ממה שכ' בב"י, והלא אין כאן חולק ואין למי לחזור ולהודות וכו' עי"ש דהאריך בזה, ומציין דבלבוש מבואר בפירוש דכונת המחבר בסעי' ט' הוא רק בתער וכו', עי"ש.

המשך המאמר בשבוע הבא בס"ד

נתינת מאכל לאדם שאינו שומר תומ"צ

בפרשתן (קדושים יט, יד) **"לפני עור לא תתן מכשול"**, ונבאר כאן כללי דיני "לפני עור", ומסייע לידי עבירה:

- **הנותן דבר איסור לאדם שהוא יודע שהוא יעבור איסור בזה - אם המקבל אינו יכול לעבור על האיסור בלא עזרת הנותן, אז הנותן עובר באיסור דאורייתא 'לפני עור לא תתן מכשול', ואם המקבל יכול לעבור על האיסור אפי' בלא עזרתו של הנותן, אז הנותן אינו עובר באיסור דאורייתא, אולם יש בזה איסור דרבנן של "מסייע לידי עוברי עבירה"** (שו"ע או"ח סי' קס"ג סעי' ב' ברמ"א, סי' קס"ט סעי' א' ב', סי' שמ"ז, יו"ד סי' קנ"א סעי' א', ובאחרונים שם, ובשד"ח מערכת ו' כלל כ"ו מובא הרבה ענינים בזה באריכות).
- **אם המקבל הוא מומר לדבר עבירה, והוא יכול לעבור על האיסור בלא עזרת הנותן - נחלקו הפוסקים אי יש בזה איסור מסייע** (דדעת הש"ך ביו"ד שם, דבמומר ליכא איסור דמסייע, ובדגול מרבבה הוסיף דה"ה באינו מומר גמור אלא כל ישראל שעובר במזיד על איסור, דאין בזה מסייע, דהרי טעם האיסור דמסייע בישראל הוא כדכתב הרא"ש ריש שבת משום שהרי ממילא חיבים להפרישו מאיסור, א"כ על כרחיך דאסור לסייע בידו, ובשעה"צ סי' שמ"ז סק"ח כתב דכשיכול למנעו מאיסור אז יש בזה אפי' איסור דאו' מחמת מצות תוכחה, אבל במומר שאינו חייב להפרישו, א"כ אין בזה איסור מסייע, אולם בברכי יוסף חולק ודעתו דאף במומר איכא איסור מסיי ע, ומובא במשנ"ב סי' שמ"ז סק"ז ובתוספת דעת הגר"א דחולק, ועי' בשד"ח שם שהאריך בזה).
- **ליתן לישראל "איסור דרבנן" כשהוא יכול ליטלו מעצמו - נחלקו האחרונים אי יש בזה איסור מסייע** (דדעת הפמ"ג במ"א סי' קס"ג ב' דבאיסור דרבנן לא אסרו משום מסיי ע ובשד"ח (שם) הביא דכן כתב הרב בית יהודה יו"ד סי' י"ז, אולם בשועה"ר (שם סעי' ב') ובמשנ"ב (שם סקי"ב) מבואר דמחמירים בכל ענין).

נתינת מאכל או משקה לאדם שאינו שומר תומ"צ

אסור ליתן דבר מאכל או משקה לאדם שאינו שומר תורה ומצוות ואינו מקפיד לברך לפני האכילה.

(שו"ע סי' קס"ט סעיף ב', והטעם כיון דמכשילו באיסור אכילה בלא ברכה, נמצא דהנותן עובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשול, בענין שבלא נתינת המאכל לא היה לו מאכל אחר לקחת בעצמו, אבל אם יש לו מאכל בעצמו וממילא היה אוכל אזי ליכא לפני עור, ויש בזה רק איסור דרבנן משום מסייע לידי עוברי עבירה.

וכשמאכיל אותו בענין שעובר בלאו דלפני עור, אי עובר בלאו דלפני עור דאורייתא, הרי זה תלוי בחקירה (מובא במנח"ח מצוה רל"ב, ובשו"ת פנ"י חו"מ סי' י"ב) אי המכשיל את חבירו באיסור דרבנן אי עובר אלפני עור דאורייתא, דהרי בנידון דידן אינו אלא איסור דרבנן, דאכילה בלא ברכה איסור דרבנן הוא, ואף ברכת המזון אינו אלא שב ואל תעשה, ובפמ"ג במשב"ז כתב דעובר מדרבנן, ובנימוקי או"ח כתב דעובר אדאורייתא).

והיא הדין דאסור להאכיל פת למי שלא נטל ידיו.

(רמ"א סי קס"ג ס"ב וטעמו כנ"ל, ובשועה"ר ובמשנ"ב דבנותן לו לחם ששייך להמאכיל עובר בלפני עור, ובנותן לו מלחם ששייך להאוכל ויכול לקחת בעצמו אין בזה לפני עור, אך אסור משום מסייע לידי עוברי עבירה)

עצה טובה

ולכן המארח אדם כזה בביתו וברצונו לכבדו באכילה ושתיה, צריך לבקש ממנו לברך על האכילה והשתיה בין לפניו ובין לאחריו, וכשנותן לו פת יצוהו ליטול ידיו, וכך יוכל לכבדו, ואם בכל זאת הוא אינו מברך לא איכפת לן דבזה שאומרים לו לברך כבר אין בנתינה משום לפני עור.

(בטו"ז סק"ג משמע דאם מזהירו מתחילה ליטול ידיו מהני, וכן כתבו להדיא הרבה פוסקים, וכן מובא בס' מעשה איש שכן נהג החזו"א כשהיה צריך לאדם שאינו שומר תומ"צ, ואמר שע"י שאני יאמר לו שהוא חייב לברך יצאתי ידי חובה, וכ"כ בשו"ת שבה"ל ח"א בהג"ה לס' ר"ה).

ולכתחלה כדאי להתנות עמו שיעשה הברכה בכיסוי ראש, אבל אינו מעכב מעיקר הדין. (שו"ת שבה"ל ח"ח סי' מ"ז, תשוה"נ ח"ב קל"ח).

אולם מסתבר דבאדם שרגיל אצלו, והוא מכירו ויודע דאף שאומר לו לברך, לדאבונינו הוא אינו שומע לו, אזי לא מהני מה שאומר לו לברך (כיון שהוא אינו שומע לו, ונמצא דבעצם נתינתו יש משום לפנ"ע או מסייע).

ומצינו בפוסקים שהקילו בזה לצורך כשא"א לבקשו לברך

- **אם לא יתן לו ילך למקום אחר ויאכל מאכלות אסורות.**

(שו"ת שבה"ל ח"ד סי' י"ז, והקיל בזה מכמה צירופים: א) דהנותן עובר איסור קל בכדי למנוע מהמקבל לעבור איסור חמיר, אולם טעם זה אינו ברור אי יש לסמוך עיי"ש, ב) בצירוף הפמ"ג דליכא מסייע באיסור דרבנן, ג) בצירוף דעת הש"ך דבמומר ליכא איסור מסייע, ד) ובצירוף דעת הכת"ס בתשו' (יו"ד סי' פ"ג) דמחדש דמסייע שייך רק כשמסייע בשעת האיסור ממש, ולא כשמסייע לפני שעת האיסור, והשאלה הוא שם באורח תומך תורה שאינו שומר תומ"צ, אולם בתשבותו כנראה שמקיל בכל ענין).

- **מובא עצה שיכול לברך ברכת הנהנין בקול רם, לפני האכילה, וכולם ישמעו הברכה, ובזה יפטרם בברכה** (מובא בס' קריינא דאיגרתא, ח"א מכתב קמ"א).

- **כשיש ספק אם הוא יברך - מותר ליתן לצורך מצוה כגון ליתן לעני בתורת צדקה.** (רמ"א סי' קס"ט סעי' ב'), **או ליתן לו בכדי לקרבו ולהחזירו בתשובה** (תשובות והנהגות ח"א סי' תפ"ג), **או מפני דרכי שלום** (תשוה"נ ח"ב סי' קל"ח, ושם מבואר דמיקל בזה אף כשבודאי לא יברך).

- **בסעודה של מצוה כגון חתונה וכדו' מי שיש לו אורחים שאינם מברכים - אם אינו מוכרח להזמינם עדיף טפי, ואם הוא מוכרח להזמינם נוהגים להקל.**

(וכמה צירופים בזה, א) אפשר שיברכו, ואף אם יודע ודאי שלא יברכו, הרי זה רק מסייע דרבנן, דהא הם יכולים בביתם או במקום אחר, ויש לסמוך על מה שהבאנו מבעל שבה"ל).

מכירת מאכלים לאדם שאינו שומר תומ"צ

חנויות, בתי מלון וכדו' המוכרים מאכלים ומשקים לכל הבא לקנות או להתארח אצלם, ולפעמים באים אנשים שאינם שומרים תומ"צ, ואינם מברכים על המאכלים, ואינם נוטלים ידיהם על הפת, דנו הפוסקים אי מותר למכור להם - ודעת הרבה פוסקים דמותר למכור להם היכא דאפשר להם במילא לקנות במקום אחר.

(בשו"ת בית יצחק או"ח סי' כ"ט האריך בזה, ועיקר יסודו לחלק בין נתינה למתנה, דדוקא במתנה שהוא נותן להם משלו ואינו יכול ליטול מעצמו אזי עובר אלפני עור משא"כ במכירה דכיון דאפשר לו לקנות במקום אחר איסורו רק מדרבנן משום מסייע, ובזה יש לסמוך על הפמ"ג הסובר דליכא משום מסייע באיסור דרבנן, וכיון דנטילת ידים וברכות חיובם מדרבנן לכן יש להקל למכור להם.

ואף דברכת המזון דאורייתא הוא מ"מ בזה לא שייך מסייע דדוקא כשחבירו עושה האיסור בשעה שהחפץ עדיין בעולם כגון שנותן למי שאינו מברך, משא"כ בברהמ"ז דבשעה שהוא אוכל אינו עושה איסור והאיסור הוא רק לאחר שאכל עכתו"ד.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' י"א) הביא בשם תשובת הרא"ם מרגליות (סי' נ"ג) סברא לחלק בין נתינה דשייך בהו מסייע למכירה, דבמכירה לא מיקרי מסייע שהרי הוא קיבל דמים ומוכרו לגמרי וברשותו דלוקח קאי, משא"כ בנתינה נחשב כמי שמסייעו בגופו או בממונו ע"כ, וכן פסקו להיתר בשו"ת מהר"י אסאד (סי' ו') ובשו"ת תורת חסד (סי' ה').

ויש מחמירים שלא למכור להם (נימוקי או"ח בשם זקינו בתשו' שם שלמה, וחולק על המתירים הסוברים דכיון דיכול לקנות במקום אחר אינו עובר אלפני עיור, וסובר דהוא עובר אף דיכול לקנות במקום אחר דהא כיון דאילו היה מוכר האחר בזול או מאכל ומשקה טוב יותר היה הולך אצלו, וכיון שהולך לקנות מידו מן הסתם הוטב לו כאן יותר מפני המחיר הזול או מחמת טיב המאכלים או שנותן לו בהקפה וכדו').

ומובא בשם החזו"א דנשאל האם מותר לפתוח חנות כשיודעים שיבואו לשם אנשים כאלו האוכלים ושותים בלא ברכה, והשיב שיתלו שם מודעה ועליו ברכת שהכל ואז אין לימנע מלמכור להם (מובא בס' מעשה איש).

כשלוקח המאכלים למקום אחר

כשהקונים לוקחים איתם המאכלים ואוכלים במקום אחר - מותר ליתן ולמכור להם כשאינו יודע להדיא שלא יברכו.

(בביאוה"ל (סי' קס"ג ד"ה ואסור) כתב דמדברי הרמ"א שכתב ואסור להאכיל למי שלא נטל ידיו, משמע דדוקא בנותן לו כדי לאכול מיד אסור ליתן לו, אבל בלוקח לביתו מותר ליתן לו דמי יודע שיאכל שם בלא נטילת ידים, וכ"פ בשו"ת שבה"ל ח"ח סי' קס"ה).

הגעלת כלי בשר לחלב או להיפך

נוהגים שלא להגעיל כלי בשר על מנת ליחדו לחלב, או להיפך[1]. ויש מקילים בזה[2]. ובשעת הדחק מותר להגעיל לכתחילה מבשר לחלב או איפכא[3].

אופנים המותרים

כשמכשיר כלי לפסח

כשמכשיר כלי של חמץ לפסח, יכול להחליף מבשר לחלב[4].

---

1 כתב בשו"ע (או"ח סימן תקט ס"ה) "מותר ללבן ביו"ט כלי ברזל שאפו בו פלאדי"ן של גבינה, ואחר הליבון יאפה בו פשטידא של בשר". וכתב המגן אברהם (שם ס"ק יא) "ומכאן משמע שמותר בחול להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא. והעולם נוהגין איסור בדבר.

ומצאתי כתוב בשם הגאון מוהר"ר בנימין מפוזנא ששמע ממהר"ם יפה הטעם למנהג שאם יעשה כן, לעולם לא יהיה לו רק כלי אחד ויגעילנו כל פעם שישתמש בו, וזה אסור, דילמא אתי למטעי כדאיתא בחולין (ט.) [שצריך ב' סכינים לחיתוך הבשר והחלבים, ולא התירו לחתוך קודם בשר ואחריו את החלב, ואח"כ להכשיר את הסכין]. והא דשרינן הכא יש לומר כיון שלעולם אין משתמשין בו אלא על ידי ליבון ליכא לימגזר כנ"ל".

וביאר במחצית השקל (שם) "כיון שלעולם אין משתמשים בו אלא על ידי ליבון. ר"ל דבכל פעם שרוצה לאפות צריך להרתיחו לצורך האפיה כשיעור ליבון קל, אם כן אפילו ישכח להכשיר מכל מקום בלא"ה יוכשר ממילא ע"י שירתיחנו לאפות בו". וכתב שלפי דברי הרמ"ע מפאנו שלדעתו צריך ליבון חמור מחלב לבשר, אם כן יהיה אסור להחליף כלים מבשר לחלב או איפכא, כיון שאין טעם המג"א הנ"ל א"ש בזה, שהרי ליכא הסברא שבין כה וכה מלבנים אותו, כיון שלצורך בישול אין מחממים כל כך שיהיה ליבון חמור.

והובא להלכה במשנה ברורה (שם ס"ק כה) "כתב מגן אברהם מכאן משמע שבחול מותר להגעיל כלי מחלב לבשר או איפכא, והעולם נוהגין איסור בדבר עי"ש הטעם".

2 בדרכי תשובה (יו"ד סימן קכא ס"ק נט) אחר שהבי דברי המג"א שנוהגים שלא להגעיל כלי של בשר לחלב כתב שם "ועיין בשער המלך (פ"ד מהל' יו"ט ה"ח) שהביא דברי המג"א הנזכר ומתמה ע"ד בזה כי בסמ"ק סימן קצט מוכח דמותר להגעיל מבשר לחלב ועי"ש במ"ש בזה. ועיין בפר"ח לעיל סימן צ"ז סק"א שכתב אגב אורחיה דאין סברא לאסור כלי המיוחד לחלב לעשותו של בשר, וכן להיפוך, דאין לנו לחדש גזירות מדעתינו שלא נזכר בתלמוד וכו' עי"ש, וכן החיד"א במחזיק ברכה (סימן תקט סק"ב) כתב שבמקומו נוהגין להגעיל כלי חלב שאינו בן יומו להשתמש בהם בשר וכן איפכא, ולא חששו לחומרות אלו.

3 פרי מגדים (סימן תנב א"א ס"ק יג) "כי להגעיל מבשר לחלב במג"א (סימן תקט אות יא) מנהגא, הא מדינא ושעת הדחק יראה דמותר לכתחלה [להגעיל מבשר לחלב או איפכא]".

4 שו"ת חת"ס (יו"ד סימן קי) "וקדרה של בשר לא נהגינן להכשירו לחלב וכן בהיפוך, כמו שכתב מג"א בהלכות יו"ט ולא משכחת אלא במכשירו בלאו הכי לצורך יו"ט של פסח, שאז אני נוהג להתיר להחליף הכלים כרצון איש ואיש מבשר לחלב וכן בהיפוך, כיון שלא היה ההכשר לכוונת בשר וחלב, רק לכוונת חמץ, אז ליכא למיחש למ"ש מג"א בהלכות יו"ט, ואם כן בכה"ג שייך לומר שאם טגנו בו בשר יש לסמוך דסגי בהגעלה הנ"ל לבשל בו חלב או בהיפוך לפום ריהטא נראה".

והובא דבריו במשנה ברורה (סימן תנא סקי"ט) "וכתב בתשובות חת"ס (יו"ד סימן קי) דהיכא דהגעיל לצורך פסח, הוא נוהג להתיר להחליף מבשר לחלב או איפכא כיון שלא היתה כוונת ההכשר לצורך זה".

כשמטריף הכלי

המנהג להטריף הכלי מקודם, ואח"כ כיון שכבר צריך להגעילו משום שנטרף, מותר להחליפו לחלב אע"פ שעד עכשיו היה של בשר[5].

עבר י"ב חודשים

אם עבר י"ב חודשים שלא השתמשו בכלים הללו כלל, יש להקל להגעילם ולהשתמש בהם כפי מה שירצה[6].

כשמגעיל לפרווה

מותר להגעיל כלי של בשר לפרווה. ואם אחר זמן ירצה לייחדו לתשמיש של חלב מותר[7].

מתנה

אם מכר הכלי או נתנו לאחר, מותר להגעילו מבשר לחלב או להיפך, כיון שהמקבל לא היה רגיל להשתמש בו לחלב או לבשר, ולכן אין צריך לחוש שמא יבוא לטעות[8].

פרווה שנעשה בשר או חלב

כלי שהיה מיוחד לפרווה ובטעות בישל בו בשר או חלב מותר להגעילו ולייחדו לפרווה[9].

---

5 פרי מגדים (סימן תקט א"א ס"ק יא) "ולהגעיל מבשר לחלב נוהגין להטריף מקודם". והו"ד במשנה ברורה (שם ס"ק כה).

6 שו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן רמא) בשם הדעת קדושים.

7 שו"ת מהרש"ם (שם) בשם הדעת קדושים. וז"ל "ובהיותי בק' בוטשאטש באו לידי כתבי הגה"צ אב"ד דשם בעהמ"ח דע"ק ז"ל ומצאתי שכתב דלהגעיל מבשר לשימוש שאינו לא בשר ולא חלב מותר, ואין בזה מנהג לאסור, ואם אחר זמן ירצה לייחדו לתשמיש חלב ג"כ מותר, וגם מבשר לחלב אם עברו י"ב חודשים שלא שימש בו גם כן יש להקל". וכ"כ נדנפשיה מטעמא אחריני וז"ל "אבל גם לפי טעם המג"א כיון שאינו מן הדין וכו' והוא רק מנהג בעלמא אין להוסיף חומרא כדאיתא כה"ג בירושלמי פ"ב דשביעית ה"ד אין מחדשין על הגזירה, ואין מוסיפין על הגזירה, ומהאי טעמא נ"ל דאם הגעיל מבשר לחלב ונשתמש בו אין חשש לאסור בדיעבד וכו'".

כתב בדרכי תשובה (שם) שם היד יהודה "אם רוצה להכשיר כלי של בשר או של חלב להשתמש בו שלא לחלב ולא לבשר רק למים וירקות וכדומה פשוט שיכול וכו', ואפילו אם לאחר זמן רוצה שוב לייחדו להשתמש חלב או להיפך ג"כ מותר. ואם עברו י"ב חודש שלא שימש בו כלל ג"כ יש להקל"

8 דרכי תשובה (שם) וז"ל ועיין בספר לחם הפנים (סק"ד) דלאחר שהביא דברי המג"א (בסימן תקט) הנ"ל כתב בשם קיצור של"ה אבל אם מכר או נתן שום כלי לאחר שהיה רגיל, מותר להגעיל ולהשתמש בהפוכו מבשר לחלב או מחלב לבשר, וליכא למיחש למטעי".

9 דרכי תשובה (שם) וז"ל קדירה שאינה של בשר ולא של חלב שאם נשפך מעט חלב תחת הקדירה נתיר להגעילה, דלא שייך הטעם שכתב מג"א שם שאם נתיר להגעיל מבשר לחלב לעולם לא יהיה לאדם רק כלי אחד ויגעילנה בכל פעם ויש לחוש שמא ישכח להגעילה, דזה לא שייך רק אם השתמש בה מתחלה לחלב או לבשר מרצונו, משא"כ בכה"ג שנשפך תחתיו בשר או חלב שלא לרצונו דהו"ל לדעתו כמו נטרפה לא לרצונו".

◆ משנה א' ◆

איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם.

ובמדרש שמואל הביא בשם הרמצ"ץ במגן אבות הגירסא כל שהיא תפארת לעושהו, ופי' עושהו זה הקב"ה על דרך שנאמר (שיר ד יז) שם מעושהו יטהר גבר. כלומר, שיבור לו דרך שתהיה תפארת וכבוד להקב"ה, וזה תהיה תפארת לו מן הבריות, עכ"ל.

וי"ל בהקדם המבואר בספרים (מהר"ל נר מצוה עמוד נב) במעלות הגזירות שבני ישראל גזרו מעצמם יתר על דברי תורה, שזה מורה שעבודתם הוא מאהבה, כי העובד מירא'ה די שיקיים מה שנגזר עליו, אבל מי שמקבל להוסיף, אבל האוהב את חבירו, מוסיף יתר על מה שנצטוה, עכ"ל (ועיין בייט"פ הוד והדר פרק ה).

ומנם כתב בחובת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) על מה שאמרו (שיר פ"ח מ"ח) ועשו סייג לתורה, אמר אחד מן החסידים, אין התוספת מתקבלת עד שתפרע החובה, עכ"ל. ונמצא שבכדי שתהא רצויה לפני ה' מה שהאדם מוסיף מעצמו על דברי תורה, צריך שיקיים תחילה המצות שהן מן התורה ואחר כך יכול להוסיף ולקיים המצות דרבנן.

ועל פי זה יתבאר המשנה, שיזהי דרך ישרה שיבור לו האדם, הרוצה להוסיף מעצמו גדרים וסייגים על דברי תורה כדי להרחות שעבודתו הוא מאהבה, תחלה יקיים המצות שהן תפארת לעושהו, היינו את אשר צוה ה' לעשות, ואחר זה יוסיף לעשות מה שהיא תפארת לו מן האד"ם, הן חומרות גדרים וסייגים שמוסיפין בני אדם מעצמם על גופי התורה.

איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושהו (בגירסת הרשב"ץ) **ותפארת לו מן האדם.**

על פי מה שפירש בקדושת לוי (ברמת השנה) הפסוק (תהלים פה ח) הראנו ה' חסדך, כי ידוע כשנתקבל השפע הטוב, לפעמים אינו יורד השפע הטוב מגולה, אלא הטוב מסתתר בתוך הרע, וזה שהתפלל דוד המלך הראנו ה' חסדך, אלא תהיה הטוב מסתתר ומונח בקופסא בתוך הרע, כי אם כשיצא השפע יתגלה מיד, עכ"ל.

ובאמיתה זו פירש ז"ו זללה"ה בישמח משה (פ' תצא) נוסח התפילה שבעגו מטובך, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אלא שלפעמים נראה בעיני האדם כאילו הוא לרע חס ושלום, ולכן הגם שהקב"ה בודאי עושה טובות בכל עת, מכל מקום אין אנו מרגישין בהם, כי סומא אינו שובע משום שאינו רואה (יומא עד:), ולכך אין לנו שביעה מהטובות ההם מאחר שאינם נראים, וזהו בקשתינו שבעגו מטובך, דהיינו שיהיה לנו נסים וטובות גלוים, עכ"ל.

וזה יתבאר אומרו אישהי דרך ישר"ה שיבור לו האדם, כי ישרה גימטריא תפלה (ע"ר סי' נ"ה סק"ג), והיינו על אישה מסרון השפעה שיך להתפלל, הרי כולנו מאמינים בני מאמינים דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ומתרן שאנו מתפללים על זה שיהא הטוב ניכר וגלוי לכל, שתהיה תפארת לעושהו פי' להקב"ה, כי כאשר יכירו מסדיו הנרואים יודו ויפארו שמו הגדול ית"ש, ותפארת לו מן האדם, שיבחנו בני אדם ממדת טובו ית"ש, ולזה צריך שיהיו הטובות מגולים.

וכל מעשיך בספר נכתבין.

י"ל בהקדם מה שכתבו גורי האריז"ל (עפ"מ מאמר מקו"ד ח"ע פ"ג) שהחלם בחטאו פוגם בחומיות התורה הקדושה. וזהו פירוש המקובלים (שיח יצחק ח"ע דרוש לשבת בראשית) משנתינו, וכל מעשיך בספר נכתבין, דהיינו שכל מעשה החלם נרשמים בחומיות התורה הקדושה, ומזעזע שכל חטא מאיר יעשה החלם לשמחה בה נרשם בספר תורה, עכ"ד.

והנה כתיב (במדבר טו לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ופירש"י הלב והעיניים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות.

ולפי זה יש לומר שבא התנא להשמיענו דלא מיבעיא שמעשי העבירות בעלמא נכתבים בספר, אלא וכ"ל מעשיך בספר נכתבין, היי כ"ל בא לרבות, דאף פגם רגיית העיניים והרהורי הלבב להרע שהן הגורמים להעבירה, גם זה נכתב בספר תורה, ועל הכל צריך לתת דין וחשבון.

◆ משנה ב' ◆

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון.

ירמוז מהא דאיתא בשמ' יומא (דף עב:) ירחת ה' טהורה עומדת לעד (תהלים יט י), אמר רבי חנינא זה הלומד תורה בטהרה, מאי היא, ונשא עונה ואמר כך לומד תורה. ובשמ' קידושין (דף כט:) אמר רב חסדא, היי דעדיפנא מחברתי, דנסיבנא בשיתסר, ואי הוה נסיבנא בתריסר, הוה אמינא לשתן גירא בעינך עי"ש.

והנה נישואי אשה נקרא דרך ארץ, וכמו שדרשו (יומא עד:) וירא את עניו, זו פריעות דרך ארץ. וזהו יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, פי' כשהוא נשוי אשה, שיגיעת שניהם משכחת עון, שהאשה תשמרהו ותצילהו מן החטא ויזכה ללמוד תורה בטהרה.

◆

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ.

יתבאר על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בישמת משה (פ' תרומה) אהא דאיתא בגמרא (מגילה כח:) דאף דתרי קלא לא משתמעי, מכל מקום בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין כאחד, לכיון דתכלית יהבי לפרסם הכתוב ואני תפלתי לך למשה (מזמור פט יד) יתבאר על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בתפלה

◆ משנה ד' ◆

עשה רצונו כרצונך.

ה' עת רצון, על דרך אמרם ז"ל (ברכות ח.) אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין, והיינו כי העת רצון תולה בהם, מה שאין כן במלאכי השרת נאמר (קיצור ליקוטי סימן כד) מה מקלסין למלך בשעת הזעם, נמצא שירתם תולה בעת רצון, אבל אין עת רצון תולה בהם. וזה שאמר דוד ואני תפילתי, דרכים שריכים לו כרגעים דמי (ע' תענית ט.), תפלתי לך ה' עת רצון, שעל ידי התפלה נעשה עת רצון, ולא כמלאכי השרת שהם תולים שיריהם בעת רצון, עכ"ד.

ובכן יש לומר שצא התנא לעורר את האדם ליזהר בתפלה בציבור שאז על ידי התפלה יעשה עת רצון למעלה ויוכל לפעול כל טוב, ולזה אמר עשה רצונו כרצונך, היינו תשתדל לעשות עת רצון בציבור למעלה, והוא על ידי התפלה בציבור, שאז התפלה מתקבלת ברצון לפני אדון כל.

◆

עשה רצונו ברצונך, כדי שיעשה רצונך ברצונו.

י"ל על פי דברי ע"ז זללה"ה בתפלה למשה (מזמור יח ז) שבשעת שהאדם מתפלל על איזה ענין, צריך שיסיים מגמתו על ישועת ה', ואז הש"ת ממלא צורך האדם תחילה קודם הנוגע לכבודו ית"ש, על דרך אמרם ז"ל (בבא קמא נב.) המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, עכ"ד.

והנה עשה רצונו כרצונך, פי' שכל רצונך בשעת תפלתך יהיה לעשות רצונו הנוגע לכבודו ית"ש, כדי שיעשה רצונך כרצונו, שאז יעשה הקב"ה את רצונך ובקשתך כמו שהוא רצונו, דהיינו שיעשה אותה תחילה קודם שיעשה רצונו.

◆ משנה ה' ◆

אין בור ירא חטא.

הקשה המופ' יוסי טוב (לקמן פ"ג מ"ט) למאמר זו סותרת למאמרם להלן (שם) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שאין יראת חטאו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת. הרי שחפצר וצריך להיות ירא חטא גם קודם שילמוד.

ונראה לתרץ שיש בזה חילוק בין הלומד התורה לעצמו ובין המלמד תורה לאחרים, דלעניין לימוד התורה לעצמו לידע האסור והמותר, על זה נאמרו אין בור ירא חטא, כי כל זמן שלא למד כלל האסור והמותר לא ידע במה ליזהר ולא יוכל להיות ירא חטא, אבל לאחר שלמד לעצמו והוא רוצה להרבין תורה ולרבים ולהעמיד תלמידים, אז צריך לתקן מעשיו ותהלוכותיו להיות ירא חטאו קודמת לחכמתו, כדי שיקבלו התלמידים ממנו וילמדו להורותיו, וכמאמרם (ברכות ו:) כל אדם שיש בו יראת חטא שמים דבריו נשמעים, ועל זה אמרו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, היינו שמתקיים לימודו בתלמידיו שומעי לקחו שמלייתים לדבריו.

◆ משנה ו' ◆

אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים, אמר על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון.

הקשה במדרש שמואל הלא עדיים תמהו לדבר שכמה פעמים נהרג אדם אף על פי שהוא לא הרג מעולם, ואין אומר בבירור על דאטפת אטפוך.

וי"ל על פי מה שאחרין ברעשית חכמה (שער תירוה פרק ט) כי מעשה העבירה נפגם בגוף האדם עצמו, כמבואר בזוהר הקדוש (אחרי דף עו.) שהעונות נרשמים על הפנים, גם במצח נכתבים העונות כענין שנאמר (יחזקאל ט ד) והתוית תו על מצחות האנשים וגו', עי"ש שהאריך בדברים כדרבונות.

ולפי זה יש לומר כי הלא הזקן ברשותו תותו איש

שנטבע, הסתכל על הגלגולת היינו על הפנים ועל המצח לדעת על מה ולמה נהרג, כי לא עביד הקב"ה דינא גלא דינא (ברכות ה.), והכיר בעיניו הבדולחים שנרצח בה עון דרליתה, ולזה אמר על לחטפת לחטיפך, היות שהכרת פניה ענתה בה שהגיע לה כך מדה כנגד מדה.

◆

אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים, אמר על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון.

הקשה במדרש שמואל הלא עדיין מנחנו לדבר שכמה פעמים נהרג אדם לפי על פי שהוא לא הרג מעולם, ואיך אמר על לחטפת לחטיפך.

ויש לתרץ על פי מה שמציינו בגמרא (בבא קמא קיט.) כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו גוזלו ממנו, עוד אמרו (בבא מציעא קיב.) כל הכופא שכר שכיר כאילו גוזלו נפשו ממנו. ובדרך פיקודיך (מלוה לד) משב עוד כמה דבריס שהן בכלל אזיזרייהו דלא תרצח. ונמצא לבדיני שמים יש כמה חופיס דרליתה.

ובזה יתורץ קושית המדרש שמואל, כי בעמת כל עונש הוא מדה כנגד מדה לפי החטא, ולא חשיד קוב"ה למעבד חלילה דינא גלא דינא, אמנס כבר אמרו חז"ל (בבא קמא ג.) הקב"ה מדקדק עם הנדיקים כחוט השערה, ונמצא דיש שלפי זיכוך נשמתו הוא גידון בדיני שמים ונענש על אזיזרייהו של חיזה עבירה כאילו עבר על עשה החיסור ממש, וגם אם נכשל באזיזרייהו דלא תרצח, הוא נענש כאילו עבר דרליתה ממש, ונסתרים דרכי ה'.

מרבה בשר מרבה רמה.

חפ"ל בהקדם מה דאיתא במסכת ברכות (דף ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, ואם לאו יקרא קריאת שמע, ואם לאו יזכור לו יום המיתה. והקשו המפרשים למה הזכרת יום המיתה הוא תקנה בדוקא יותר מכולם, אם כן למה יפסה תחלה בשאר תקנות, ועוד קשה למיך יתכן כוחת שלא תעלה בידו לנצח את יצרו בשמציעות עסק התורה, והלא אמרו חז"ל (קידושין ג.) אם פגע בך מגואל זה משכהו לבית המדרש אם אדן הוא נימוח.

ובילקוט כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' מזריע עמוד שכח) על פי המבואר בשור החיים הקדוש (פ' בחקותי אופן ז) אהנה לאיתא בגמרא (סוטה כא.) אמר רב יוסף תורה מגינה ומצלה מן החטא אין בעידנא דעסיק בה אין בעידנא דלא עסיק בה, דזהו דוקא כשלומד תורה לשמה. ולפי זה מי שאינו יכול להתגבר על יצרו על ידי עסק התורה, מסתמא לא עסק בתורה לשמה, והסיבה לזה הוא מפני שעדיין טבוע בשעמקי מצולות תאוות עולם הזה, לזה נתנו חז"ל עצה שבאמצעותו יוסר המניעה, והוא הזכרת יום המיתה, שכאשר ילחם האדם עם יצריו, יתקרר תאותו ויתגבר בניקל על הסיבות המטמטים את לבו מלעסוק בתורה לשמה, ויזכה לנצח את יצרו על ידי עסק התורה שהיא התקנה המועילה ביותר, עכ"ל.

ובזה יתבאר מאמר המשנה מרבה בשר, אם הוא משוקע בתאות הגשמי ומרבה בשר תאוה, אז מן ההכרח שיעלה בשמחצתו שהוא מרבה רמה, היינו שיזכיר לו יום המיתה וכמו שמצינו להלן (פ"ג מ"ט) ולמן יתחה הולך למקום רמה ותולעה, שאז יתבטל ממנו כח התאוה ובזה יזכה ללמוד תורה לשמה ולנצח את יצרו הרע.

מרבה נכסים מרבה דאגה.

י"ל על פי דברי התלמיד הקדוש (דברים ח ג) גדול נסיון העושר מנסיון העוני. וזהו מרבה נכסים מרבה לדאגה, שצריך להזהר שהעשירות לא יסירנה תלילה מדרך ה'.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ג' אייר

הגה"ק רבי ארי' לייב צינץ מפלאצק זי"ע

צור קודש

הגאון הגדול רבי ארי' לייב צינץ – אייבשיץ, נולד בשנת תקכ"ח בעיר פינטשוב שבפולין, לאביו הגאון ר' משה בן הגאון רבי יהודה לייב אייבשיץ זצ"ל, אחיו של הגאון הרבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל, נכדי הגה"ק בעל 'מגלה עמוקות', מצאצאי רש"י הקדוש, מגזע רבי יוחנן הסנדלר, ויחוסם מגיע עד דוד המלך עליו השלום. שם בפינטשוב שהיתה בימים ההם מלאה חכמים וסופרים נתגדל בתורה, אם כי לא נמצא בשום מקום בספריו רמז מי היו רבותיו בנעוריו, אמנם נראה בעליל בכל חבוריו כי משחר ילדותו בחד לו דרך הלימוד של דודו–זקנו הגאון רשכבה"ג הרבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל, ואע"פ שלא הכירו כי נולד כארבע שנים אחר פטירתו (בשנת תקכ"ד) ניכר לו מספריו הגדולים שמתעמק מאד בד"ת של הר"ר יונתן ופלפל בדבריו בכמה מקומות בספריו בכל המקצועות.

במעלליו יתנכר נער

משחר ימיו התמיד מאוד בלימודו בהתמדה גדולה ובעמקות ובחריפות נפלאה, ועין כל ראו בו שלגדולות נוצר, כבר בימים ההם העלה חידושיו עלי גיליונות כמו שנמצא בכמה מקומות בספריו חידושים שכתב בהיותו כבר שיתסר ושיבסר, והלומדים שראו את חידושיו נתפעלו מאוד מגודל חריפותו העצומה ובקיאותו הרחבה בש"ס ופוסקים וכח זכרונו הנפלא, ועד מהרה יצא שמו לתהילה בתואר "רבי לייבוש חריף", בהיותו בן שמנה עשרה שנים עסק אז בלימוד השיעור במס' כתובות ערך קובץ גדול מחידושיו המחודדים בבקיאות וחריפות עצומה מה שחדש במס' הזאת שהי' כדי ספר שלם, אז ראה כי מאת ה' היתה זאת, וכי ספרו אשר כתב יביא תועלת גדולה לחובשי בהמ"ד, והחליט אז בדעתו להוציא ספרו לאור עולם.

בשפתי צדיקים

בהיותו בן כ"ד שנה בא למדינת מעהרין לקבל פני גדולי הדור אשר קבלוהו פניו והפליגו מאד בהסכמותיהם בשבח הגאון הצעיר, ותוארוהו בתוארים שניתנו אך לגדולי ישראל, בראשונה התיצב לפני הגאון ר' מרדכי בנעט זצ"ל אבד"ק ניקלשבורג שהתפעל מאוד מאברך הצעיר, והוא הי' הראשון שסמך ידו על המחבר וכותב בתוך דברי הסכמתו: "המאור הגדול החריף ומופלג כבוד מהר"ד ארי' ליב נ"י אשר לבו כלב ארי כראי מוצק יוצק יסודתו על אבן פנת יקרת או[ר] יקרות, אמרות טהורות, שבעתים מזוקקים, כלו מחמדים וממתקים... לכן אשרי המסייע ומחזיק בעצי החיים למען יפוצו מעינותיו חוצות ישראל להגדיל תורה ולהאדירה, ולהחזיר ליושנה עטרה", כעבור ימים אחדים ביקר את הגאון רבי אלעזר קאליר זצ"ל אבד"ק קעלן מח"ס 'אור חדש', וגם בעיניו מצא החן הראוי ונתן לו הסכמתו, ובין הדברים כותב: "האי אמר נקי ומכוון למלתא, נחית לעומקא של הלכה ומעלה מרגניתא, מברר ומלבן שמעתא אליבא דהלכתא, הלא הוא הרב המאה"ג החריף ובקי בחדרי תורה, קולע אל השערה, משיב מלחמה השערה... והגם ר' אליעזר שמוטי קא משמט בהשמטת כתבים, רק לעשות רצון גברא רבא חפצתי להפיק רצונו".

ימי ההילולא

ג' אייר

- רבי יהודה לייב פיסטינר מקאלאמיי -תק"ה
- רבי ארי' לייב צונץ ב"ר משה (הגאון מפלאצק) -תקצ"ג
- רבי ישכר בער קאהן אב"ד סנושארין ב"ר יעקב -תרפ"ג
- רבי ישעי' מקערעסטיר ב"ר משה -תרפ"ה

ד' אייר

- רבי יעקב ששפורט (ציצית נובל צבי) ב"ר אהרן -תכ"ט
- רבי ליפא מסאמבור ב"ר יצחק אייזיק מכפר סאפרין -תקפ"א
- רבי יוסף דוד ב"ר אברהם מרדכי מפינטשוב -תקפ"א
- רבי יוסף דוב מבריסק ב"ר יצחק זאב סאלאוויציק (בית הלוי) תרנ"ב

ה' אייר

- רבי ישעי' פיק ב"ר ארי' לייבוש (יש סדר למשנה) -תקנט
- רבי אליעזר חיים מסקאליא ב"ר ברוך (שיח אליעזר) -תרע"ו

ו' אייר

- רבי יוסף משה מדראגיטשין ב"ר יקותיאל זמן -תק"י
- רבי יצחק הלוי הורוויץ אב"ד אה"ו ב"ר יעקב יוקל -תקכ"ז
- רבי ליביש ממעזריטש (תלמיד הבעש"ט) ב"ר משה יוסף -תקל"ה
- רבי משה מסאמבור ב"ר יצחק אייזיק מסאפרין (תפלה למשה) -ת"ר
- רבי יוסף מאיר מספינקא ב"ר שמואל צבי (אמרי יוסף) תרס"ט

ימי ההילולא

ז' אי"ר

- **רבי שלמה אפרים לינטשיץ ב"ר אהרן** (שו"ת אפרים, כלי יקר) **שע"ט**
- **רבי חיים מסאטינוב ב"ר יוסף מיאמפאלי -ת"ר**
- **רבי חיים גדלי' מבעחיב ב"ר נחמי' יחיאל -תרס"ד**
- **רבי אבי עזרי זעליג אלעזר מקוזניץ ב"ר יעקב יצחק מבלגדוב -תרס"ו**

ח' אי"ר

- **רבי ירחמיאל מפאשיסחא ב"ר יעקב יצחק -תקצ"ט**
- **רבי דוד הלוי פרדס אדמו"ר מסטאשוב ב"ר מרדכי -תרפ"א**

ט' אי"ר

- **רבי אביגדור קרא ב"ר יצחק** (בעל הקנה)- **קצ"ט**
- **רבי ישראל מבאקוי ב"ר חיים משה מסטעפין - תרס"ב**
- **רביחיים פרידלאנדער** (חתן ר' צ"ה מליסקא) **ב"ר משה** (טל חיים)- **תרס"ד**
- **רבי משה ב"ר ברוך משאץ - תרפ"ו**

אח"כ נסע לפראג כדי להדפיס את הספר, אבל מחמת גודל כמותו לא עלתה בידו מפני גודל הוצאות הדפוס, עד שהוכרח ללקט ממנו שושנים, ולקמץ ממנו מלא קמצו, זאת ועוד אחרת למה קמץ את הספר, כי בהגיע לפראג סר אל גאון הדור רבי יחזקאל לנדא זצ"ל בעמח"ס 'נודע ביהודה' כדי לפלפל בדברי תורה ולבקש גם מאתו הסכמתו על חבורו, הנוב"י השתעשע אתו בדבר הלכה ומצא חן בעיניו, ואת חיבורו השאיר המחבר הצעיר אצל הנוב"י לעיין בו ולתת מהודו עליו. הנוב"י העביר עיניו על הספר ונוכח אמנם לדעת ערכו הרם כי הוא ת"ח מופלא ולגדולות נוצר, אולם בשביל דבר פלא נשלל ממנו האפשרות לתת לו הסכמתו, כי בעת ההיא הופיע ספר "הפלאה" עמ"ס כתובות מאת הגאון הגדול ר' פנחס הלוי הורוויץ זצ"ל שהי' בימים ההם אבד"ק פראנקפורט, הנוב"י להיותו אחד ממצויני גדולי הדור, השיג את הספר כאשר אך יצא מתחת מכבש הדפוס, וכאשר הסתכל הנוב"י בהכת"י הזה, מצא שברוב חידושיו כיוון למה שכבר נדפס בה"הפלאה" שלא הי' נמצא עדיין בכל מדינות פולין, מפני טעם זה לא הי' להנוב"י מוצא למלאות רצון המחבר הצעיר, ולא מלאו לבו לומר לו מה שבלבו כי לא רצה להסב לו צער ועגמ"נ אחר שנות עמל ותלאה שעלו לו בהוצאת חיבורו, גם הי' קשה בעיניו להעלים ממנו הטעם הנכון, וידפיסו בלי הסכמתו, כדי שלא יהי' לקלון בעיני לומדי תורה שאחר כל עמלו יחשדוהו שלקח הדברים מתורת ה"הפלאה", החליט הנוב"י לתת לידו את ספר "הפלאה" בכדי שבעצמו יתבונן וידע שכבר קדמו הגאון מפראנקפורט בספרו החדש, וכך הוה כאשר המרא"ל אך הציץ בהספר, נבהל מלהשתומם, כי מצא בו רוב ספרו שבדעתו להו"ל, אם כי מצד אחד שמחה נפשו שכיון לדעת אחד מגדולי הזמן, שזה לעצמו כהסכמה חשובה על כח חדושיו, אבל לעומת זה נתחוורו פניו לשעה, אמנם מיד נתיישב בדעתו שיש לו תרופה, הדבר אילצהו להשאר בפראג ושנה סדר ספרו בתבנית חדשה לא כמתכונתו הקודם על גפ"ת, אלא בדרך שו"ת וחקירות עמוקות בעניני הלכה המסתעפים במס' כתובות, השמיט כמובן כל הדברים המבוארים בספר "הפלאה", ובכמה ענינים שמצא לפלפל בהפלאה התפלפל והתוכח עמו, גם שם הספר שינה וחתח אשר הי' נקרא מקודם "אילת אהבים", קראו בשם "יעלת חן", וכל אותו זמן שישב בפראג לסדר את ספרו מחדש הזמינו הנוב"י – שחיבה יתירה נודעת לו – להיות מאוכלי שולחנו והי' בן בית אצל הגאון הנוב"י, גם הי' שם על חג המצות כנראה מספריו. בהגישו את חבורו החדש לפני הגאון הנוב"י נתפעל עוד יותר מכחו וגבורתו בתורה אז יצא הגאון מפראג מגדרו והושיט לו את הסכמתו, שבה כתב בין היתר: "האמנם גדר גדרתי מסבה הכמוסה עמדי שלא ליתן הסכמה על ספר חדש שעדיין לא היה לעולמים, אולם אדעתא דהאי גברא רבא לא גדרתי, עברתי על רצוני לעשות רצונו", (ברבות הימים הוציא גם מחשבתו זו לפועל והדפיס חבור גדול בכמות ובאיכות ב"ח 'אילת אהבים' בגפ"ת על מס' כתובות).

בקרב קדושים

אחרי הופעת הספר "יעלת חן" התיישב בפרעשבורג, ומשם זרחה שמשו, ואור תורתו הבהיק למרחקים, בתשובותיו שהשיב לשואליו רבני המדינה, והי' אז בשנתו הכ"ו וכבר הזכירו את שמו בין גדולי הדור, גם הרבה חידושי תורה כתב בהיותו שם, סידר מחדש את חיבורו "יין המשמח" על הלכות יין נסך, אחרי שנתיים ימים שישב בפרעשבורג יצא בדעתו לחזור למקום מולדתו לפולין, ושוב התמהמה על הדרך, על אם הדרך בשנת תקנ"ז הגיעה שמיעה לאזניו מפטירת הגאון הנוב"י שהי' משך זמן ארוך בן ביתו והספידו בפני קהל ועדה.

על כס הרבנות

בבואו לפולין כבר הי' ידוע ערכו הנשגב, על ידי תשובותיו ועל ידי ספרו שיצא לאור, והציעו לו מכמה עיירות לבוא לכהן פאר בקהלותם, ונבחר לרב אב"ד בק"ק פלאצק, ועיר זו זכתה שעל שמה נקרא ונתפרסם שמו בקרב ישראל עד היום הזה "דער פלאצקער גאון", כשלש עשרה שנה ישב על כסא הרבנות בפלאצק, בשנת תקס"ח נתקבל לרב ואב"ד דק"ק טשעכנאווא, ומשם תקע אהלו בעיר ווארשא, בשנת תקע"ב נתקבל לרב אב"ד דק"ק פראגא הסמוכה לווארשא, אך לאחר תקופה קצרה עזב לגמרי משרת הרבנות ושב לווארשא, ומשם האיר עיני ישראל בתורתו, ובפרט הראה כחו דהתירא בכללות, ובפרטות בתקנות התרת עגונות, והב"ד הגדול שבווארשא כל דבר הקשה הביאו אליו. אחר שנשא את אשתו השניה אשת חיל נגידה שעסקה במסחר, תפס הוא ישיבה גדולה והרביץ תורה ברבים, ונהרו אליו תלמידים גדולים לאלפים, בין תלמידיו נמנים גדולי תורה, ה"ה הגה"ק בעל החידושי הרי"ם, הגאון המפורסם רבי אברהם לאנדא אבד"ק טשעכאנאווי בעמ"ס 'בית אברהם' 'זכותא דאברהם', הגאון המפורסם רבי יעקב געזונדהייט אבד"ק ווארשא בעמח"ס

'תפארת יעקב' על מסכתות וש"ע, כמו"כ בנו הגדול הגאון רבי אהרן אבד"ק טורבין, הגה"ק רבי שמואל אבא אדמו"ר הראשון מזיכלין, הגאון רבי אהרן שמחה פיליצער אבד"ק גאמבין מח"ס 'רשפי אש' על התנא דבי אליי' וס' 'אמרי אש', הגאון רבי יוסף פרענקל מפלונסק בן הגאון בעמח"ס 'ברוך טעם', ועוד, זכר צדיקים לברכה, גם חיבר והו"ל את ספריו הקדושים, בימים ההם הי' אבד"ק ווארשא הגאון המפורסם בעל חמדת שלמה ז"ל ושניהם ניהלו ישיבותיהם ברמה, ואף שהרבה פעמים הי' מלחמתה של תורה ביניהם וסתר זה דברי זה, אהבה עזה הי' ביניהם (בעת פטירת הגאון מפלאצק שלח הבעל חמדת שלמה שרוצה להספידו ושיעמידו ארונו של הגה"ק מפלאצק ז"ל סמוך לדירתו [של החמדת שלמה] וכששאלוהו למה צוה כן השיב כי יפחד אשר מרוב מרירות ההספד יתעלף ואולי ימות מרוב צער לכן רצה שיהי' אז עכ"פ בביתו, והספידו הספד מר).

בתורת הנסתר

גם הי' גדול כחו בחכמת הקבלה והנסתר כבנגלה, מלבד שעוריו התבודד כמ"פ והתעמק בלמוד תורה נסתר וכתב הרבה חבורים בקבלה, הגה"ק בעל 'אבני נזר' זצ"ל הפליג מאד בשבחו ואמר עליו שהי' מקובל גדול ובשעת התקיעות עלעל במוחו כל כתבי האריז"ל, ולפעמים נתן קמיעות כשבאו אצלו להתברך ממנו להפקד בישועה, בהיותו פ"א על סעודת מצוה ביום ש"ק, הי' שם אחד שרצה לבחנו והעמיד לפניו על השלחן כוס שלא הי' טבול ונתן בו משקה, וכאשר לקח הכוס בידו טרם שברך בפה"ג, העמידו בחזרה על השלחן, ועל שאלת המסובים השיב שרואה שהכוס הוא בלתי טבול, הדבר הי' לפלא בעיני כולם, פתח ואמר אין זה רוה"ק, אך כשלקחתי את הכוס בידי והבטתי בו, לא יכולתי לצייר בו שם הוי' ב"ה, אז ידעתי כי לא נטבל, גם מספרים כי פ"א הרגיש בהיותו בבית הכנסת כי זרים ממשמשים בביתו בכתביו, שלח שליח לביתו לדרוש על הנעשה בכתביו.

ותגזר אומר ויקם לך

נתפרסם לאיש מופת גדול, ונתקיים בו ותגזר אומר ויקם לך, פ"א אירע בלילה מקרה מקשה לילד, ולאשר החזיקוהו למקובל גדול היו פונים אליו בכל עת צרה שיושיעם בכח צדקתו וראו ממנו אותות ומופתים, רצו אליו באמצע הלילה לדפוק על דלתות חדרו ומצאו ישן, אבל מחמת גודל סכנת הדהיבו עוז בלבם להקיצו משנתו, ובקול רעש גדול הבהילוהו על צרתם שיושיעם מצרה, ראו איך שקם ממטתו, ומברך ברכות השחר וברכות התורה ויושב לו על כסאו ופותח גמרא איזה מסכתא שבאה לידו ולומד הענין שנזדמן לידו, ומעיין גם בדיבורי התוס' ולומד קושיית התוס' ואת תירוצו אינו לומד, רק מרוב חריפתו תירץ קושיית התוס' מעצמו, אח"כ קם מכסאו והתפלל אל ה' בזה"ל: רבש"ע בזכות שתירצתי עתה דברי הגמ' מקושיית התוס', כן תתיר את האשה הזאת בשמה ובשם אמה, וכל זאת עשה בזריזות נמרצה, וראו כולם עין בעין שתיכף אחרי כן נושעה האשה ונחלצה מצרתה. שוב מעשה באשה שבאה לפניו אודות מקשה לילד, והוא ישב אז ולמד עם תלמידיו, צוה לקחת עוגה ולתת ליולדת לאכול ממנה, כן עשה ותיכף ילדה, ובאה האשה בחזרה בשמחה לבשר הבשורה טובה.

אחרית ימיו

באותה שנה שנפטר בה, כתב מכתב להרה"ק מקאצק זי"ע, בהיותו עדיין בטאמשוב, כי רואה דינים מתוחים על עצמו, ואחר פטירתו הראה הרה"ק מקאצק מכתב זו לנאמן ביתו הרה"ק רבי הירש מטאמשוב זי"ע. לפני פטירתו עמדו תלמידיו לפני מטתו והרים את ראשו ואמר "וואס וויל דער אלטער דארטען ביים ספרים שאנק", וכוונתו לא היתה מובנת כי לא ראו שם עומד שום איש, שוב הרים את ראשו ואמר: "וואס איז דער חילוק דא לערנען דארט לערנען", וצוה לתלמידו הגאון ר' מנחם מענדל ראדזינער זצ"ל שיתן לו חתיכת עץ דק שהי' שם עם חתיכת קריד, ונתן לו, וכתב על העץ "מי שישתדל ויסייע בהדפסת ספריו יהי' לו למליץ בעולם העליון", ושאל אותו רמ"מ מנין לו זאת, השיב: "א סוחר הענגט נישט ארויס קיין שולד אז ער האט נישט די סחורה צו פערקויפען", בשעת פטירתו היו אצלו תלמידיו הגה"ק בעל חידושי הרי"מ והגה"ק מו"ה אברהם אבד"ק טשעכנאווא זי"ע ועוד, וכבר עזבוהו כחותיו וכמעט שנוטל ממנו כח הדבור, וראוהו מנענע בשפתיו, כשקרב אליו החי' הרי"ם והטה אזנו אליו שמע ששואל אם גוסס חייב בתפלה וציוהו לעיין בספרים, החי' הרי"ם השיבו שלפי אשר מתבונן בדעתו ושכלו הזך הוא, שאין הוא עדיין בגדר גוסס, וקרא לפניו מספר הרמב"ם, ואחר זמן מועט יצאה נשמתו בטהרה ביום שני ג' לחודש אייר תקצ"ג לפ"ק בן סה–סו שנים, ומנוח"כ שם בווארשא סמוך לקבר הגאון רבי משה שלמה זלמן אבד"ק קראקא, ועל מצבתו נחרתה על פי פקודתו נוסח שנוסחה בעצמה: פה נטמן העתיק מצוואה שלו הרב מו' ארי' ליב ב"ר משה ז"ל בעל המחבר ספר גט מקושר, ושארי ספרים אשר כבר באו לדפוס ושארי כתיבת יד כמבואר בהקדמת ספר ברכת השיר ומי שישתדל בהדפסתן יהי' לו המחבר למליץ אם יהי' לו זכות נפטר ביום ב' ג' אייר ת'ק'צ'ג' לפ"ק.

מורשתו הרוחנית

מורשת רוחנית גדולה בכתב יד השאיר אחריו, ויצאו לאור עולם אודות הבטחתו הנאמנה, להיות למליץ יושר למוציאים לאורה, ואלו שמותם:

ספרי דרוש

א) 'מלא העומר' על התורה וחמש מגילות,
ב) 'קומץ המנחה' דרשות על התורה,
ג) 'שיורי קומץ המנחה' דרשות,
ד) 'ברכת השיר' על הגדה של פסח,
ה) 'דרשות מהרא"ל',

חידושי ש"ס

ו) 'שמחת יום טוב', על מסכת ביצה,
ז) 'אילת אהבים' חי' על מס' כתובות,
ח) 'יעלת חן פלפולים למס' כתובות בדרך שו"ת,
ט) 'גרש ירחים' חי על מס' גיטין,
י) 'מעיני החכמה' חי' על מס' ב"מ,

יא) 'גור אריה' חי' על מס' חולין,
יא) גור אריה' על מס' קידושין,
יב) 'פני אריה' חי' על הרבה מסכתות הש"ס,
יג) 'חידושי מהרא"ל' חי' על מס' שבת ושו"ת בעניני שבת,

שאלות ותשובות

יד) שו"ת 'משיבת נפש' על או"ח, יו"ד, אה"ע,
טו) 'שו"ת מהרא"ל' על דחש"ע,
חידושי שו"ע והלכות שונות
טז) 'מגן האלף' הל' פסח,
יז) 'חידושי מהרא"ל' הל' שחיטה וטריפות,
יח) 'חידושי מהרא"ל' הל' הבית,
יט) "יין המשמח' הל' יין נסך,
כ) 'טיב קידושין' הל' קידושין,
כא) 'גט מקושר' סדר הגט,
כב) 'טיב חליצה' סדר חליצה,
כג) 'מקצוע בתורה' הל' הלוואה,
כד) 'לקוטי מהרא"ל' חידושי הלכות ושו"ת שונות,
כה) 'זכרון המלך'
כו) 'גור אריה'.

ספריו הק' נדפסו וחזרו ונדפסו וצולמו מאז עד היום ע"י אנשים הרוצים להוושע, שאכן רואים שהמחבר מקיים הבטחתו "שיהי' למליץ טוב אם יהי' לו זכות", לאחרונה הוקם מכון "תפארת מהרא"ל צינץ" להוצאה חדשה ומפוארת של כל ספרי מהרא"ל צינץ זיע"א, ועוזרים ומסייעים להרוצים לזכות להיות שותף בהוצאת ספריו הק' ולהוושע עי"ז.

גדולים צדיקים במיתתן

גדולי צדיקי דורות הקודמים העידו שאכן נישעו העוזרים והמסייעים להוצאת ספריו הק', עיין בהסכמת הגאון רבי זאנוויל קלעפפיש זצ"ל האבד"ק ווארשא על ספר 'פני אריה' וז"ל: "אליכם, אחי ועמי קולי אקרא משכו וקחו לכם, והביאו ברכה אל תוך בתיכם, ובזכות זה הגאון זלה"ה יעתיר בעדכם, להיות שלום בחילכם, ושלוה בארמנותיכם, כי כן כתובה בצוואתו, וזאת הברכה אשר ברך איש האלקים לפני מותו, לכל האנשים אשר יתנו יקר לחידושי תורתו, ויזלו זהב מכיסם, למהר להחיש להדפיסם, אז יהי' הוא המליץ בינותם, ולא יתן למשחית לבא אל ביתם, ותודה לקל רבות שמענו וראינו פעולת צדיק לחיים, כאשר ספרו לנו אנשים שונים אשר התאבקו עם כור מות, ויראו כי לא יכלו לו, חיש מהר נתנו כופר נפשם לסיועת הדפסת ספרי הגאון זצ"ל ושב ורפא להם", הגאון רבי חיים דאוויזאהן זצ"ל אבד"ק ווארשא (נשא בזיו"ש את כלתו של המהרא"ל צינץ) מעיד בהסכמתו לשו"ת 'משיבת נפש' שבעת מגיפת החולי–רע רח"ל בפולין, נדדו שאם תשבות המגיפה, ידפיסו מיד את הספר 'משיבת נפש' בהוצאה שניה, כי ההוצאה הראשונה כבר אזלה, וכעבור זמן קצר נעצרה המגיפה.

תלמידו רבי מנחם מענדל הנ"ל סידר אחד פטירתו את כתביו לדפוס, קרה והגיע למקום אחד שנרשם בראשי תיבות, כשהראה לכמה לומדים ואין פותר אותם, חשבו לא להדפיס קטע בלתי מובן זה, בלילה בא מהרא"ל בחלום לרמ"מ, וירא בחלומו הדף הנ"ל פתוח לפניו, ומהרא"ל מראה באצבעו וקורא לפניו כמה שורות, ובתוך כך פענח את ראשי–התיבות, ויקץ והנה חלום, וירץ אל האב"ד רבי זאנוויל קלעפפיש, והודיעו תוכן החלום ופירוש הענין הקשה, ויהי לפלא. עוד סיפר רמ"מ, כי פ"א בערב סוכות נפל ונשברה לו צלעתו, ורופא מומחה אמר שיש להורידו, אך רמ"מ לא הסכים עד שיעבור חג הסוכות ויוכל לקיים מצות סוכה ולולב, ולקחוהו על מטתו לסוכה, בליל א' דסוכות בא אליו רבו המרא"ל בחלום, ומישמש בידו על מקום השבר כמה פעמים ואמר לו "נישט קשה, נישט קשה, עס איז דיר גארנישט", למחרת בא הרופא המומחה ושאל בהשתוממות, מי הי' כאן אצל החולה הלא הכל כמעט נתרפא ואין צורך לנתחו יותר.

ג' אייר

הגה"ק רבי ישעי' מקערעסטיר זי"ע

ואלה תולדות

הרה"ק ר' ישעי'לע נולד בשנת תרי"א בכפר זבארעוו במדינת אונגארין, לאביו הרה"ח ירא שמים מרבים מו"ה משה שטיינער ז"ל ולאמו הצדקנית מרת הענטשע מרים ע"ה, הרה"ק רבי ישעי'לע נתייתם מאביו בגיל שלש שנים ונפל עול חינוכו וגידולו על שכם אמו, וכשנעשה בן י"ב שנה לקחו אמו ובמסירות נפש הוליכו רגלי מהלך רב עד ליסקא אל הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא זי"ע שיחסה בצל כנפיו לשאוב מבאר מים חיים תורה ויראת שמים, הרה"ק מליסקא שלחו ללמוד בהישיבה בסעמיהאלי, וכבר אז במעלליו יתנכר נער וכאשר הי' איזה חולה ל"ע היו באים אליו שיתפלל בעדו כי היו בטוחים בתפילתו שלא ישוב ריקם, וגם הסוחרים שבאו לשם ביומא דשוקא היו מבקשים ממנו שיעמוד לידם כדי שיצליחו במסחרם.

בצל רבו הק' מליסקא זי"ע

כאמור למד הרה"ק ר' ישעי'לע בסעמיהאלי כחצי שנה, אח"כ חזר לבית מדרשו של הרה"ק מליסקא, ואחר כמה שנים שישב בישיבתו וראה הרה"ק מליסקא כי אור גדול ומכוסה הוא ולאילנא רברבא יתעביד, ויקרבהו אליו והעמיס על שכמו לשמשו בקודש, ויהי ידיו אמונה ולא זזה ידו מתוך יד רבו, ועקב אחר כל מעשי רבו הק' וכל תנועותיו קטן כגדול.

יסופר דכשתארו לפני הייטב לב זי"ע את דרכו של רבי ישעי'לע, ואיך שקושר המטפחת על צווארו, אז ענה הייטב לב ואמר בלש"ק: "פונקט ווי דער ליסקער רב, אפילו דאס האלז קניפט ער ווי דער ליסקער רב", והדבר ידוע שהי' חותם שמו כל ימיו: "הק' ישעי' בן מו"ה משה ז"ל שהי' משמש בקודש אצל הה"צ מליסקא זי"ע".

הרה"ק מליסקא לא זז מחבבו ואמר עליו גדולות ונצורות, והוא הי' ממונה מטעם רבו לחלק את החלות להאורחים, ופע"א התבטא הרה"ק מליסקא ואמר עליו: "וועז ישעי' טיילט בילקעס קומט אין זיי אַ ברכה אריין", וגם הי' מחלק הצדקת אצלו, ומי שהי' לו בקשה גדולה הי' משתדל אצלו שימליץ בפני הרה"ק מליסקא זי"ע.

בשעת פטירתו של הרה"ק מליסקא לחיי העוה"ב ונר אלוקים טרם יכבה, עמד הרה"ק רבי ישעי'לע על יד מיטתו ובכה לפני רבו: "מה יהא עלי", ויאמר לו הרה"ק: "פאר דיר זארג איך נישט, דיר קען מען אין די גאנצע וועלט, וועסט ברויכן חתונה צו האבן זאלסטו פארן קיין סאקמערער געגנד", לימים הגיע מכתב להרה"ק ר' ישעי'לע עם מעות מאוסטראלי' והדבר הי' פלא כי לא הכיר את השולח ולא ראה אותו מעולם, אז אמר הרה"ק רבי ישעי'לע שמבין מה שאמר רבו מליסקא שמכירים אותו בכל העולם, כי מקצה הארץ שלחו לו פדיון.

בצל מרן הק' מצאנז זי"ע

אחר פטירת רבו הק' מליסקא נסע לצאנז, והד"ח הראה לו התקרבות יתירה, וסיפר הרה"ק ר' ישעי'לע שהרה"ק מצאנז הי' רגיל להזמין אחר תפילת ערבית אנשים חשובים לסעודת הערב, ויהי כאשר הי' שם הרה"ק ויעמדו שם בפרוזדור כמה אנשים חשובים תלמידי חכמים והיו מצפים שמא יזכו להיות מן המוזמנים אל שולחנו הק', וכשבא הרה"ק מצאנז לביתו אמר: "ישעי' קום צו די וועטשערע", וביאו לפני הרה"ק קערה גריסין חמין מאוד וגם לפניו הביאו קערה עם גריסין חמין, והרה"ק מצאנז אכל מיד והרה"ק רבי ישעי'לע לא הי' יכול לאכול מרוב חמימות, אך מפני הבושה אכל קמעא, וכאשר גמר הרה"ק מצאנז את אכילתו לקח קערתו של הרה"ק רבי ישעי'לע ואמר לו: "לאמיר עסן באנאנט", ואכלו יחד מקערה אחד.

לימים כשהתחיל כבר להתנהג באדמורו"ת הי' פעם בצאנז, והרה"ק הד"ח הרכין את ראשו לאחוריו על משענת הכסא (כן עשה כמה פעמים בדביקותו), וידברו בני הד"ח ביניהם ע"ז שהרה"ק רבי ישעי' מתנהג כמו רבי ולוקח פתקאות, כדי שישמע הד"ח דבריהם ויאמר מה דעתו עליו, אך הד"ח לאחר זמן מועט התרומם מכסאו ואמר: טוב עין הוא יבורך ישעי' וועט בענטשן.

האיש מקדש

כשהגיע עתו עת דודים בא בקשרי שידוכין עם בתו של הרה"ח ר' יצחק יונה ז"ל שהי' חתן רבי ישעי' הכהן גדול (שהי' נקרא כן מפני שבזמנו של מרן הישמח משה כל כהן שהי' בא לגור בקערעסטיר לא הציא שנתו רח"ל, והישמח משה זי"ע שלח את רבי ישעי' הנ"ל שיקבע את דירת בקערעסטיר, ומאז הלאה כהנים דרים שם ואין שטן ואין פגע רע), וכבר אז ראו את רוח קדשו של הרה"ק רבי ישעי'לע כי להרה"ח ר' יצחק יונה הנ"ל הי' שתי בנות, ובתחילה כשהציעו לפני הרה"ק את הבכירה, אמר תיכף הלא יש לו צעירה גם כן, על אף שלא הכיר את משפחתו.

ואסמכוה רבנן

על שבת שלפני חתונתו (שבת אויפרוף) נסע להסתופף בצל הרה"ק רבי מרדכי'לע מנאדווארנע זי"ע לעלות שם לתורה כנהוג, ולפני ה"באראוארפען" אמר לו הרה"ק: די האסט ווער עס זאל דיך באווארפען, וועל איך דיך באווארפען מיט חסידים, ונתקיימו דבריו הקדושים כי נהר חסידים אל הרה"ק רבי ישעי'לע למאות ולאלפים.

כשהתחיל הרה"ק רבי ישעי'לע להתנהג באדמורו"ת נסע אחד מחשובי חסידי הרה"ק מליסקא אל הרה"ק רבי מרדכי'לע מנאדווארנע זי"ע, לשמוע מה בפיו על זה, ויהי בבואו לשם והרה"ק רבי מרדכי'לע שאל אותו על התנהגותו של הרה"ק מליסקא, ובתוך הדברים רמז החסיד הנ"ל כמה פעמים ש"ישעי' נעשה רבי ומקבל פתקאות", קפץ הרה"ק רבי מרדכי'לע מכסאו ואמר בזה"ל: "די גמרא זאגט כל הכובש נבואתו וכו', לא עלינו ולא עליכם, מרדכי דארף נישט כובש נבואתו זיין, זאלסט וויסן אז מ'האט אויסגערופן אין הימל אז ישעי' וועט ממלא מקום זיין דער ליסקער", עוד אמר פעם לאחד על הרה"ק ר' ישעי': "זאלסט וויסן אז ישעי' האט אַ שביל אין הימל".

פע"א כשהסתופף בצל מרן הק' מצאנז בסעודה השני' הי' יושבים על השולחן צדיקים חסידים ואנשי מעשה כידוע, ורבי ישעי'לע שהי' נחבא אל הכלים הסתובב בין שאר האנשים בבית המדרש, ובשעת חלוקת ה"קוגעל" קרא אליו הרה"ק מצאנז ונתן לו קערה עם חתיכת "קוגעל" גדולה, ואמר לו בזה"ל: ישעי', דא האסטו, און זאלסט קענען ברייט טיילן פאר אידן" והבינו שהוא נותן לו את זה בתורת "סמיכה" להיות רבי, שהוא יחלק בהרחבה ליהודים "בני חיי ומזוני" וכל טוב.

ביתו של אברהם אבינו

כידוע ומפורסם רום מעלת מדריגתו של הרה"ק רבי ישעי'לע במצות הכנסת אורחים, שהי' ביתו פתוח לרחבה לכל עובר ושב לאכול ולשתות מעדני מלך לשובע נפשו, והיו מבשלים בביתו תדיר שיוכלו ליתן עבור האורחים המרובים בין הגונים ובין אינם הגונים, כמו שהי' קורא הרה"ק על מיני אורחים המזדמנים לביתו "אורחים בורחים דורכים", והרה"ק בעצמו הי' מחלק ונותן לפני האורחים, כידוע שבראש השנה חתך בעצמו לעקאך להציבור, ואמר שכל הרבי'ס מכוונים רזין דרזין ואני מכוון לשובע ולא לרזון.

בביתו ראו דבר פלא שהי' לכל המאכלים שנתנו בביתו טעם טוב, ואפי' מי שבביתו לא הי' יכול לאכול איזה מין מאכל, בביתו של הרה"ק הי' תאב לאכול מהם הרבה, והברכה הזה הוא עפ"י מעשה שהי' בצעירתו שפע"א בא לביתו איש עני לבוש בבגדים קרועים, והיה אז בתוקף ימי החורף והקור היה גדול מאוד, ואותו עני ניגש מיד אל התנור להתחמם, ותשלהו הרבנית אם הוא רעב, ויאמר הן, והיא היתה אז מבשלת גריסין, ותתן לו תיכף קערה מלאה, שהיתה עדיין כמעט רותחת כדרך הגריסין שהעבירום מעל האש, ואותו עני לקח הקערה ואכל את כל הגריסין במשך כמה רגעים, ותחזור הצדיקת ותשאלהו שמא עדיין רעב הוא, ויחזור ויאמר לה הן, והיא חזרה ונתנה לו כמו בפעם הראשונה, ויהי כאשר ראתה את גודל רעבונו, שהוא חזר ואכל את כל המאכל במשך כמה רגעים, ותתן לו עוד קערה שלישית, והוא אכל גם זאת, אחרי כן שאל העני: היכן בעלך, ותאמר בחדר האחר, ויאמר העני לכי וקראו לו, ויהי כאשר בא הרה"ק רבי ישעי'לע ויפתח אותו עני את פיו ויברכהובכל עניני ברכות, ואחרי כן פנה אל הרבנית ואמר לה: "דיינע מאכלים זאלן האבן אלע טעמים", וילך ופרח לו איש האמת, ויהי אחרי

אשר הלך, ותספר הרבנית לה' ישע"לע את אופן אכילתו ודבריו והתנהגותו, ויהי להם לפלא, והרה"ק שלח מיד לבקש את האורח, ואף הוא בעצמו הלך לבקשו, ולא מצאוהו בכל הכפר כי איננו, וישאלו את השכנים האם היה אצלם אורח כזה וכזה היום, וכולם אמרו פה אחד "לא ראינוהו", ואמרו ש"בוודאי היה זה אליהו הנביא", והרה"ק היה מנענע בראשו ואומר "יא, יא, יא", וכאמור שמני אז הי' למאכליהם טעם נפלא ואפילו אלו שהרופא אסר להם לאכול מאכלים מסויימים אכלו שם הכל ולא הזיק להם כלום.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

ויהי במוצאי שבת קודש אחרי חג הפסח, והוא הכין את עצמו לנסוע ליומא דהילולא של הרה"ק מצאנז זי"ע, ויהי אחרי סעודת מלוה מלכא אמר שאינו מרגיש עצמו כל כך בריא, כי מרגיש בעצמו קצת חולשה, ויבקש ממנו הנגיד ר' שלמה ענגיל שלא יסע, אבל הרה"ק אמר לו שהוא מוכרח לנסוע, ועל זה היו מתייעצים באיזה אופן לנסוע כדי להקל עליו את טירחת הנסיעה, ואמר ר' שלמה שטוב לנסוע ברכבת אקספרעס, על זה השיב לו הרה"ק: "לא אוכל לנסוע ברכבת זו כי ההוצאות יעלו הרבה מאוד", ונסע הרה"ק לצאנז, ובחזרה נתערכב בפרעשעוו וחלה מאוד ל"ע עד שלא היה יכול להמשיך את דרכו ברכבת והיו מוכרחים להביאו לביתו באוטו, והגיע שמה ביום חמישי בערב, מיד באו כמה וכמה רופאים וכולם אמרו נואש לחייו, וכל העם געו בבכיה והרבו לבקש בתפלה ובתחנונים, ובסעודת ליל שבת עדיין היה מיסב על השולחן.

והמחלה היתה הולכת ומתגברת, ובמוצאי שבת קודש באו רופאים ממוחים מן העיר הגדולה פעסט, אבל גם הם אמרו נואש לחייו, והרופאים אמרו שיש לו יסורים גדולים, ויהי כשנסעו הרופאים לדרכם לפעסט מסר צוואתו שממלא מקומו יהא בנו יחידו ר' אברהם'לע וכי ילך בדרכו קדשו וביתו יהיו ביתו של אברהם שירחם על עניים ואביונים וכל מי שצריך עזר וישועה "אברהם'לע וועט ברענגען די קוויטלעך אויפן ציון האף איך אז מען וועט געהאלפן ווערן ווי ביז איצט, דעם בית המדרש שענק איך איהם, עד האט זיך גענוג געפלאגט ביים בויען", אחר כך ברך אותו ואמר: "מיט די ברכות וואס אלע צדיקים האבן מיך געבענטשט, בענטש איך דיך".

במשך כל יום ראשון היה עדיין מקבל פתקאות וגם יעץ עצות לכל השואלים אותו וברך את העם, ובאור ליום ב' ציוה לנכדו שיזמר את הזמר "יום זה מכובד", וישאל אותו נכדו "וכי שבת היום", ויאמר הן, כי יום הסתלקותו מן העולם היה אצלו כמו שבת כמו שאחז"ל מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ועוד כמה פעמים בלילה ההוא צוה לזמר זמירות של שב"ק, ואף הוא עצמו היה מזמר ושפתותיו מרחשין כל הלילה באמירת פסוקים.

ויהי ביום ב' הוא יום ג' לחודש אייר שנת תרפ"ה לפ"ק נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש ויצאה נשמתו בטהרה במעמד קהל גדול שנתקבץ ועמד סביב מיטתו השלימה, ונר אלוקים טרם יכבה היה מיחד יחודים בדביקות גדולה ונפלאה, עד שהחזיר את נשמתו הטהורה ליוצרו.

ו' אייר

הגה"ק רבי יצחק מהאמבורג זי"ע

ואלה תולדות יצחק

נולד בשנת תע"ה לאביו הגאון ר' יעקב יוקל בנו של הגאון ר' מאיר הורוויץ זי"ע הנודע בשם המהר"ם טיקטין (הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע אמר להרה"ק ר' מאיר מאפטא זי"ע בעל "אור לשמים" שהי' גם נכד של המהר"ם טיקטין כי יחוס אינו נחשב בשמים רק יחוסו של משפחת הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע שהמה נכדי הגה"ק ר' מאיר"ל מטיקטין, [אביו של הרבי ר' שמעלקא הי' ר' צבי הירש אב"ד טשארטקאוב, אשר הי' בידידות עם הבעש"ט הק', בנו של המהר"ם טיקטין אחיו של ר' יוקל, המהר"ם טיקטין אמר שהוא לא עירבב תורת הנגלה עם תורת הנסתר, אלא שבע שנים למד נגלה ושבע שנים למד נסתר, ור' יוקל נולד לו בשנים שלמד נגלה, ור' צבי הירש נולד בשנים שלמד נסתר]) בן הג"ר שמואל שמעלקא הלוי אב"ד טראני בן הגהק"ר יהושע הארוך בן הגאון ר' פנחס הלוי הארוויץ מקראקא גיסו של רבינו הרמ"א, ולמעלה בקודש למשפחת הורוויץ ממשפחות העתוקות ומיוחסות שבישראל, זצ"ל, שכיהן באותו הימים כאב"ד בעיירה בוליחוב, (אחר בוליחוב עבר לכהן פאר בעיר בראדי, ומשם עבר לכהן בהעיר רבתי גלונא) בהיותו בן י"ג לקחו הנגיד הצדיק רבי יעקב באב"ד ז"ל מבראדי כחתן לבתו, ועבר לגור אצל חותנו, וישב שם והמית עצמו באהלה של תורה בה"קלויז" המפורסם, ושם קנה לו חבר את הגאון בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל, אשר יחדיו עסקו בתורת ה' יומם ולילה מתוך יגיעה רבה והתמדה יתירה, עד שעלו ונתעלו והיו לגאוני ארץ ומאורי הדור.

על כס הרבנות

בהיותו בן כ"ה שנה נתקבל לכהן כרב ואב"ד בק"ק הארחוב, עיירה הסמוכה לבראדי, בין הדיינים שבבית דינו נימנו הגאונים הצדיקים ה"ה הגאון רבי רפאל מייזליש זצ"ל בעל "תוספות שבת", והרה"ק ר' יצחק מדראהאביטש זי"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' (אביו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב זי"ע), כבר אז בכיהנו בעיירה קטנה זו יצא שמו לתהילה ורבים פנו אליו בשאלות, עיין בספרו של רעו ועמיתו אשר אהבה גדולה שררה ביניהם ה"ה שו"ת נודע ביהודה (מהדורה קמא–יו"ד סימן מג ד"ה והנה החמרתי) שמוסיף בתשובה להיתר אשה וז"ל: באופן זה שיסכים עמי כבוד מחותני (בנו של הנוב"י ה"ה הגאון ר' יעקב יעקובקא הי' חתנו, הכ') וש"ב הרב הגאון הגדול המפורסם אב"ד דק"ק הארחוב..., בשנת תק"י נבחר לעמוד בראש ה"קלויז" בבראדי, בשנת תקט"ו אחר הסתלקותו של אביו נקרא למלאות מקומו של אביו בגלונא, לאחר שש שנים הוכרח לחזור לבראדי ועמד שוב בראש ה"קלויז", ובשנת תקכ"ד נבחר לכהן כאב"ד של העיר, אולם לא ארכו ימי ישיבתה שם כי בשנת תקכ"ה נקרא לכהן פאר בעיר הגדולה בישראל ה"ה ק"ק האמבורג, שהיתה בשעתו מן הקהילות החשובות ביותר וידועה בשם – אהי"ו על היותה כוללת עמה את הקהילות הגדולות ק"ק אלטונא, וק"ק וואנדסבעק, וידוע את אשר המליצו עליהם הפסוק

"כי בחר ה' בציון או"ה (אלטונא, ווענדסבעק, האמבורג) למושב לו", ועל שם העיר הזאת נודע ונתפרסם שמו בקרב ישראל בשם "רבי איציק'ל האמבורגער".

בך יברך "ישראל"

מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע העריץ מאד את ר' איציק'ל והי' אומר עליו דברים נשגבים, אפילו שר' איציק'ל הי' מתנגד לדרכי החסידות, כמו שאמר פ"א כשראה ר"א ענין נורא שעשה הבעשטה"ק בסוכתו, אמר "עם כל זה, אין דרכו לפני, נשמתו לעניני, ונשמתי לעניני", פ"א אמר הבעשטה"ק זי"ע שמר"ח אלול עד ראש השנה הוא מרקיב את ספר "ראשית חכמה" מרוב בכיי, הרה"ק ר' משה מראזוואדאוו זי"ע אמר "כי הבעש"ט ז"ל העיד שרוח הקודש שורה עליו מר"ח אלול עד הירידן בקראסנא (מחמת שאז הי' נשרד מענינו עקב הד"ת שהיו באים לפניו הסוחרים), וכל רואי פניו התעוררו לתשובה", הגה"צ ר' אברהם יוסף מקראשנוב צ"ל כתב וז"ל: זקיני הגאון מהר"י מהאמבורג ז"ל מלבד שהי' גדול בתורה, הי' גם קודש ה', אשר הבעש"ט אמר עליו, שמאלול עד חשון אינו בעולם הזה (אוהל נפתלי, מטעמי יצחק, קונטרס "זכרון יצחק" אשר בסוף ספר אהל נפתלי).

מנפלאותיו

פ"א ציווה לשמש שבעירו שיסגור את בית הכנסת וימסור לו המפתח, וכן עשה, לעת ערב כאשר בא הקהל להתפלל ויבקשו שהשמש יפתח הדלת ולא נתן לו את המפתח, ויהי המפתח אצלו שלשה ימים, אח"כ נתן המפתח להשמש ויפתח את בית הכנסת וראו כי כל כיפת בית הכנסת נפלה על הארץ, ואם היו מתפללים שם באותן הימים היו ח"ו נהרגים כמה נפשות, ויהי לנס.

סוחר אחד מעשירי האמבורג הפליג בלויית רעו, אף הוא סוחר נכבד, בספינה, ונישבו בידי שודדי-ים, שניהם הובאו למכירה בשוק העבדים, האדון הישמעלי שקנה אותם מסר לכל אחד מהם כברת ארץ לעבדה ולזרעה, וחוק וזמן נתן להם שיגמרו את מלאכתם, בהזהירו אותם שאם ישנו את תפקידם ולא ישלימו מלאכתם למועד אחת דתם למוות, וכפי שאכן הי' מנהג המקום שהעבד נתן ביד אדונו כחומר ביד היוצר, בהגיע המועד הנקוב, והסוחר שלא הורגל מעולם בעבודה קשה לא השלים את חוק עבודתו, ואדונו העריץ גזר דינו לשפוך דמו, הוא תפס בו וגררו אל קצה השדה וקשרו בעבותות אל אחד העצים והלך להביא את חרבו לשחטו, כאשר הלך ממנו מיהר אליו ריעו הקרוב לדבר עמו בטרם ימות, ויפול על צווארו, ויבכו שניהם, ויבקשו הסוחר שיבטיחו נאמנה שעם רדת החשיכה יביאהו לקבורה, שלא תהי' גוויתו מאכל לעוף השמים ולחייתו ארץ, ואכן הלה הבטיח לו על הדבר ויופרדו איש מעת רעהו בבכי מר, לאחר שנפרדו, והאדון הרוצח עדיין לא בא, עבר שם אדון ערבי אחר ואתו עמו עבד שחור, וכשראה את הסוחר קשור בעבותות, שאלו, מה לך כי קשור אתה אל העץ, לאחר שסיפר לו בקול בוכים את סיפורו נכמרו רחמיו עליו ונשא חן בעיני האדון ויתירהו ממאסרו, ובמקומו קשר את עבדו הכושי, כשאת הסוחר לקח עמו ונסע לדרכו, אך עברה שעה קלה לאחר שנעלמו משם, והנה בא הרוצח כשחרבו שלופה בידו ותאוות הרצח מבצבצת מעיניו לבלתי הבחין שאין האסור עבדו כלל, ובחמת זעם התנפל על הכושי באכזריות ויבתרהו לבתרים עד אשר נחה חמת זעמו, כרדת החשיכה בא הריע בחשאי לקיים את הבטחתו לקבור את הנרצח ועקב האפילה לא הבחין אף הוא כי הוחלף האיש, ותוך כדי שהוא מתייפח בדמעות שליש כרה בור וקבר את גופת הנרצח,

ויהי לתקופת הימים הצליח הריע להימלט על נפשו מאדונו ולשוב לאחר תלאות רבות לביתו בהאמבורג ובא לפני הגאון ר' איציק'ל וסיפר לו את המאורע דבר מוות חבירו, לאחר חקירה ודרישה התיר הגאון את העגונה מכבליה והתירה להינשא..., לא ארכו הימים והאשה באה בקשרי שידוכין עם אחד מעשירי העיר והם פירסמו דבר נישואיהם בכתבי העתים, כנהוג עשירי הארץ בימים ההם, ביני לביני הגיע הסוחר ה"נרצח" לאמעריקא, ושם הגיע אליו הקול ששאשתו עומדת להינשא בחפזון ובהלה גדולה נשא רגליו מיד להפליג לאירופא, כשל כולו תפילה לפני אדון שומע תפילות שלא יאחר למועד הנקוב ויספיק להגיע קודם מועד החתונה, לאחר טלטולי דרך הגיע במועד ליל החתנה לאלטונה הסמוכה להאמבורג, ושם פנה אל בית ר' איציק'ל ויספר לו את כל אשר עבר עליו, אולם דא עקא כיון שהרב הי' באלטונא שהיתה אז תחת ממשלת המלך של דענמארק, והאמבורג היתה תחת ממשלת אשכנז, ובין שתי הערים עובר נהר רחב, ובלילות נסגר הגשר בין שתי הערים ולא הי' באפשרותם להגיע בשום אופן להאמבורג ולעכב את הנישואין מאיסור נורא של אשת איש, כראות ר"א את המצב זה נחלשה דעתו ונפל אפים ארצה בבכיה עצומה על המכשול הנורא שעומד לצאת, חלילה, מתחת ידו, וכך שכב כמתעלף שעה ארוכה בבכיה ובתפילה לפני שוכן מרומים שיציל את האיש והאשה מהאיסור הנורא, ויהי בחצי הלילה התעורר וקם לפתע וקרא בשמחה רבה "הודיעו לי עתה מן השמים, אשר ברגע האחרון דחו את מועד הנישואין ביום אחד", ואכן זכות של אותו קדוש ונורא עמדה להם לינצל מן החטא הגדול, למחרת היום שב הסוחר לביתו זו אשתו בשלום ובשמחה רבה.

אחרית ימיו

בשנותיו האחרונות על אדמות בשנת תקכ"ז תקכ"ז היתה סערת ה"גט מקליווא" שהרעיש את העולם היהודי, יצא אז ביחד עם רש הנוב"י להגן על כשרת הגט שכתב הרב מקליווא. יש בקבלה מראשי העיר אלטונא, שבהיות הגאון מהר"י הלוי סמוך לפטירתו פרצה שם שריפה גדולה, ותשקע האש בתפילתו, ובירך את העיר שלא תהי' עוד למאכולת אש, ואם תפרוץ אש יזכירו את דבריו, כעבור כמה שנים הבערה ללהב יצאה ותאכל חצי העיר, או אז הזכירו את דבריו וכבה האש תיכף ומיד.

ביום שלישי ו' אייר תקכ"ז עלה בסערה השמימה כשהוא רק ב"ן שנה, מסופר שקודם יציאת נשמתו קרא לבניו ואמר להם "דעו לכם, כי ארבע מאות תעניתים התעניתי וביקשתי מלפני אדון כל, שלא תמיש התורה מזרע עד עולם, וכי יהיו לי בנים ובני בנים יושבי על מדין כסאות למשפט לבית ישראל עד ביאת הגואל...".

יום אידם

ליקוטי דרשות אמרות ושיחות מרבותה"ק בענין יום המר והנמהר, וממשלת המינים

בשבוע הבא יחול אותו היום הר"ם עולם היום יעמוד למספ"ד לכל באי עולם, יום החגא ויום אידם שבדו הציונים מלבם המכונה "יום העצמאות", הוא היום המר והנמהר שבו גבר האויב והכריזו למעלה משבעים שנה בשנת שח"ת עמך על תקומתה ו"עצמאותה" של ממשלת הכופרים.

בכל שנה ושנה כשמגיע אותו היום יחוגו וינועו כשיכור כל פורקי עול תו"מ בדוגמת חוקות הגוים בזלילה וסביאה הוללות ושכרות בעצם ימי הספירה כשישראל שרויים בצער על מיתת כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא, והוקבעו לימי אבל לדורות עולם. ולעומת זאת קבעו גם יום אבל הנקרא בלשונם "יום השואה" וזהו דווקא בימי ניסן האסורים בהספד ותענית.

זה לעומת זה אנו החרדים לדבר ה' הכופרים בע"ז הציונית הוא לנו יום של צער ובכיה לדורות לאשר בו ביום אנו מציינים למעלה משבעים שנה של כפירה בה' ובתורתו הק', למעלה משבעים שנה של גלות ישראל בין רשעי ישראל הקשה מכל גליות הקודמים, למעלה משבעים שנה שגוזרים עלינו גזירות קשות ורעות כדי לנתקינו ולהרחיקינו מדת תורתינו הק', למעלה משבעים שנה של שנאת ורדיפת הדת בגזירות חיטוטי שכבי, חילולי שבת, מסיון, הפצת נבילות וטריפות, חמץ בפסח וכדו', למעלה משבעים שנה של מרידה והתגרות באומות שבעון זה הופקרו ישראל כצבאות וכאילות השדה רח"ל, למעלה משבעים שנה כולם שווים לרעה בשרשרת ארוכה ומרה של שפיכות דם נקי ה"י.

ואנחנו בדרכינו נלך בדרך התורה הסלולה לנו מרבותינו הק' ונמשיך במלחמת ה' בעמלק מדור דור ובמהרה יקויים הפסוק כי תעביר ממשלת זדון ורוח הטומאה מעביר מן הארץ בביאת גוא"צ ומלכינו בראשינו בב"א.

ובאותו היום המר והנמהר שנעשה מרידה במלכות שמים כ"כ להעמיד ממשלה לישראל באה"ק בלי תורה ואמונה כלל, שמשם תצא מינות וכפירה לישראל **וקראו אותו יום העצמאות**, המה ששים ושמחים בעתוניהם בפרהסיא לעין כל לעשות יו"ט גדול ביום המרידה במלכות שמים, **היש לך ניאוץ גדול להשי"ת מזה, ומכאיב לב כל מאמין בהשי"ת ובתורתו הקדושה עד קצה**, קצר היריעה מהכיל לחשוב מה שרואין בכל צעד וצעד שלגמרי נגררין אבתרי', השי"ת ירחם עלינו בב"א.

(ויואל משה מאמר שלש שבועות סי' קמ"ד)

ואנן מה נענין אבתרי אשר בעו"ה מידי יום ויום השכם וחטוא, ומי יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאי לעמוד בנסיונות הקשים אשר שמה שעלולים ליפול ח"ו לכל דרכי היצר עד קצה, ולפלא מה שנחתם התקנה הנ"ל מרו"מ ורו"ב רבני וגאוני ארץ תקיפי דארעא דישראל זה יותר משני מאות שנה **ביום ה' אייר הוא היום המר והנמהר אשר התייצבו הכופרים ומנאצי ה' על ה' ועל משיחו להשתלט על ישראל והוא השובר ומשכיח כל כח הקדושה בעו"ה והיא המעברת על דתוה"ק באופן נורא ואיום**, דייקא באותו היום התעוררו הקדושים אשר בארץ תקיפי דארעא דישראל להתייצב בתקנות תקיפות עבור קדושת הארץ שאל תתחלל ח"ו וכחות הטומאה לא ירעו ולא ישחיתו את גבול הקדושה שבאה"ק, ורוה"ק הופיעה בבית מדרשם בכמה מאות שנים מלפנים **שאותו היום צריך להתגברות יתירה**, זכותם יגן עלינו ועכ"י **להצילנו ממים הזדונים ברוב רחמיו וחסדיו יתי"ש.**

(שם מאמר ישוב א"י סי' קכ"א)

אחר כותבי זאת התבוננתי בלשון הרמב"ם בסה"מ במ"ע מצוה זו בהמצוה דבשמו תשבע, וז"ל שם באמצע הדברים, ועל זה הצד תשבע אמתינו בשם משה רבינו מה נכבד שמו כאילו הנשבע נשבע באדון או במי ששלחו וכל עת שלא יכוון הנשבע

זה ונשבע באחד הנבראים להאמינו שיש לאותו הדבר אמתת עצם עד שישבע בו כבר עבר ושתף דבר אחר עם שם שמים אשר בא הפ׳ כל המשתף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם וכו׳ יעי״ש, ומבואר בזה שאף במשה רבינו אם נותנים לו אמיתות עצם לא בכוונה זו שהשי״ת שלחו הוי בכלל משתף שם שמים ודבר אחר שנעקר מן העולם והוי זה ע״ז ר״ל, והיא ראי׳ גדולה להנ״ל שביהמ״ק וא״י אם אינם בכוונה זו בשביל שהקב״ה צוה עליהם, אם נותנים להם עצמאות מבלעדי השי״ת הוי זה ע״ז ר״ל, **וככה הוא עכשיו שכל כתות הציונים כופרים לגמרי בהשי״ת** ובתוה״ק ואין להם אלא א״י, א״כ נותנים עצמאות לא״י בלי תורה מהשי״ת עושין בזה ע״ז כי כל עצמאות שהוא מבלעדי השי״ת הוי ע״ז ר״ל כנז״ל, **והדתיים הנגררים אחר הציונים למלאות את דבריהם בענין א״י נותנים להם רב חיזוק ואומץ במה שמעמידים צלם בהיכל ה׳,** אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה, **והכי קראו שם היום המר והנמהר שקרה האסון הנורא לישראל שהוקמה מלכות המינות בא״י** זה שמו אשר קראו ליום אידם יום העצמאות כי כל ענין העצמאות הוא מינות ר״ל, שאין שום עצמאות בעולם אלא השי״ת לבדו הוא ולא אחר.

(שם סי׳ קמ״ז)

ויאין לשער חומר העון פלילי של שמחים אלי גיל או מראים שמחה וחג ביום הניאוץ הנורא שקראו אותו יום העצמאות שיסדו מנאצי ה׳ והתייצבו על ה׳ ועל משיחו להעמיד מלכות של מינות על ישראל בעקירת התורה״ק והאמונה, ושמאז התחיל מהחדש השפיכת דמים של רבוא רבבות מישראל, וזה גרוע הרבה יותר ממודה בע״ז, שאינו מודה בלבד אלא גם שש ושמח בהמרידה הנוראה שנעשה על הקב״ה ועל תורתו הקדושה, וכמו שפירשו בכתוב תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלהיך בשמחה ובטוב לבב כי הרבה עוברי עבירה גם כופרים יש שעדיין לבם כואב עליהם כל מה שאינם עובדים השי״ת אלא שלא יוכלו לעמוד נגד יצרם הקשה ונגד הדיעות הכוזבות המבלבלים אותו, אבל אותן השמחים עוד בעבירה זה ניאוץ הרבה יותר, וזה פירש הכ׳ הנ״ל שלא די שלא עבדת את ה׳ אלהיך אבל הי׳ העדר עבודתך את ה׳ גם בשמחה ובטוב לבב, וע״כ העונש הרבה יותר, **וכעין זה השמחים ביום אידם יום המר והנמהר, הרחמן הוא יצילנו מהם ומהמינם** ויחזק את לבבינו להאר עינינו בתורתו ועבודתו ית״ש.

(שם סי׳ קנ״ט)

* * *

ובעוה״ר עד היכן הדברים מגיעים אוי לנו שכך עלתה בימינו, אשר עינינו ראו שפלות דורינו, **מי פלל כזאת, שימצאו יהודים שומרי תורה ואף חסידים הששים ושמחים עם מכעיסי השי״ת ביום המר והנמהר ה׳ אייר, שבו נעשתה מרידה במלכות שמים, שהקימו מנאצי ה׳ את ממשלתם יסוד המינות והכפירה,** וכולהו איתנייהו ביה עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ועל ידם נשפך גם אלפים ורבבות מישראל כמים, ואין לך ניאוץ גדול מזה, שיעשו יהודים שומרי תורה יו״ט ביום המרידה במלכות שמים, ואין צורך להאריך בזה כי תקצר היריעה מהכיל, **וכל בר דעת מבין זאת בדעתו עד היכן הדברים מגיעים, וממש באיסור יהרג ואל יעבור לקחת חבל בשמחתם, והדבר ברור אצלי בלי ספק שכל הנוטלים חלק בכל אותם הענינים נחשבים משנאי ה׳,** השם ישמרנו מהם ומהמונם ועלינו להתפלל להשי״ת שנזכה להיות דבוקים בדרך האמת.

והדבר ברור אצלי שאלמלא היו חכמינו הקדושים ז״ל אתנו, היו קובעים יום זה לתענית צבור בכל המקומות, כי הוא גרוע הרבה יותר מן החורבן בנוף ובנפש, אך אין בכוחנו להטיל תענית על הציבור, אמנם מכיון שאירעה לנו סבה זו (שנפלה הס״ת לארץ בחוה״מ פסח) ועלינו לגזור תענית על כך, ראיתי בכך סבה מן השמים לקבוע התענית ביום זה דייקא, אף שעפ״י חשבון היה ראוי לקבוע התענית בשבוע שניה של בה״ב, מ״מ קבענו התענית ליום זה, כדי להרבות בתפלות ובתחנונים להשי״ת שיסיר חרון אפו מישראל, וינצלו מכל צרה וצוקה, ויישמור רגלם מלכד שלא יתפסו ברשת המינות.

והשי״ת ירחם על בני ישראל, ואל יאבדו נפשות נקיות בפשעי האנשים החטאים האלה בנפשותם, הצדים רבים מישראל

פע״א בליל ד׳ דחול המועד סוכות (אושפיזא דיוסף) **שנת תשי״ב בא איש אחד שלא מאנ״ש להתברך מרבינו בברכת גמח״ט לפני הו״ר ונתן פיתקא לרבינו, והוציא האיש הזה מכיסו לוח השנתי שקיבל במתנה ע״י הבי דואר מאת ישיבת ״יטב לב״ בא״י ושם נרשם ביום ה׳ אייר ״יום העצמאות״ ורבינו בראותו זאת אורייתא קא מרתחא בי׳, ולא מצא מרגוע לנפשו ופסק תיכף מלקבל פתקאות, וציוה לקרוא לר׳ שלמה בראוור ע״ה שהי׳ אז מנהל מוסדות יטב לב ושאלו היתכן שיצא מידו דבר כזה, והשיב ר׳ שלמה לרבינו שגם הוא לא ידע מזה כי הוא הדפיס את הלוח אצל פירמא שמדפיסים לוחות להרבה מוסדות והוא לא ידע שמדפיסים זאת ומדגישים ביום ה׳ אייר ״יום העצמאות״, ורבינו לא נח ולא שקט ואמר שבעוד מועד ילכו ויחפשו אחר מדפיס ולהדפיסם מחדש בלי הנ״ל כמובן ולהפיצם לכל אנ״ש ובצירוף מכתב התנצלות על הלוח הקודם, ובאו בחזרה לבשרו לרבינו שסדרו את הכל כרצונו, ורבינו נכנס את אל הסוכה לעריכת השולחן בשעה מאוחרת מאוד, והתחיל לומר האושפוזין ובאמצע האמירה נשרו עיניו דמעות ובכה מאן הפוגות מרוב צער ועגמת נפש שנתהווה טעות כזאת בשם המוסדות ״יטב לב״ ולא מצא מרגוע לנפשו זמן רב.**

ברשתם. ואמרו ז״ל (ב״ק ס׳ ע״א) כל פורעניות הבאה לעולם היא בעבור הרשעים ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים, ואובדים ח״ו נפשות נקיות בעוונם של אלו. ובצפייתנו צפינו לרחמי שמים שיתהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, יראו עינינו וישמח לבנו בישועת ה׳ ובגאולת ישראל. והשי״ת ישפיע בלבות בני ישראל שיתדבקו בדרך האמת ובדרך התוה״ק והמצוות, יאר ה׳ פניו אלינו ויט עלינו חסדו, ויזכו בני ישראל להנצל מכל רע, ולראות בחיים חיותם בשוב ה׳ ציון, ויתגדל ויתקדש שמיה רבא וכו׳ בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל. ונזכה כולנו יחד לראות בישועה השלימה, ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

(דברי יואל פר׳ תזריע)

מה ששאל אודות מדינה יהודית בעי״ה, תמה אני מה זו שאלה והאיך יעלה על דעת אדם שכמותך להסתפק בזה, והאיך לא יבין שכ״ז הוא מרשת המינות והכפירה ר״ל אשר הן המה היו בעוכרינו להשחית את כל העולם ר״ל, ואך המה גרמו את האבדון הנורא שקרה לעם בני ישראל בכל משך השנים האלה, וכעת הוסיפו פשע על פשע להשתתף עם העמים אשר כל כוונתם להרע לישראל ח״ו ויצא העגל הזה.

גם מה ששאל אודות אמירת ההלל, הנה אמרו חז״ל (שבת קי״ח ע״ב) הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף, וק״ו בן בנו של ק״ו אותו שאמרו הלל על האסון הנורא הזה ר״ל אין לך חירוף וגידוף כמותו, וכל אשר עינים לו יראה האמת הברור בתורה ובנו״כ ובדברי חכז״ל ובכל ספרי גדולי הראשונים והאחרונים ז״ל, וגם שכל ענייניהם, הוא נגד שכל האנושי ממש, אך כח הס״מ וכת דילי׳ מסמא את העינים, ושאני מינות דמשכא בפרט בדור השפל הזה אשר התגברו כ״כ, ובאמת אין לנו לצפות אלא על ביאת המשיח אשר אנו מאמינים ומחכים לו בכל יום שיבוא וכבר הגיע עת דודים, **ובטח בלי ספק כבר חי׳ זוכים לביאת המשיח לולא העדה הרעה הזאת אשר הסיתו לב ישראל אחריהם,** הן המה המעכבים **וגרמו איחור זמן גאולתינו ופדות נפשינו,** אבל נקוה להשי״ת כי לא לעד יקצוף ובקרב ישלח לנו משיחו הולך תמים וירחם אל עמו ועל ארצו ויוציאנו מאפילה לאורה בב״א.

הנה הרבה יש לדבר בזה בראיות ברורות אבל קצר היריעה מהכיל בפרט כי למי שנזרקה בלבו שמץ מדעת המינים האלה לא יקבל הברורים מאוד כמו שאמרו חז״ל (סנהדרין ל״ח ע״ב) על ודע מה שתשיב, כי אפיקורס ישראל כ״ש דפקר טפי, ומי שמתחזק באמונה שלימה ומבקש האמת יעזריהו השית ויאיר את עיניו.

בליל שב״ק פר׳ בהר שנת תש״ח כשרבינו ערך שולחנו הטהור בבית המדרש הקטן שבביתו נוכחו שם מספר אנשים מצומצם, וזה היה כשבועיים אחרי הכרזת המדינה הציונית, בין הבאים אל השולחן בליל ש״ק הנ״ל היה גם אורח חשוב ונכבד שבא זה עכשיו מאר״י, כידוע אחרי הכרזת המדינה ביום ה׳ אייר של אותה שנה, פרצו מלחמות קשים וקרבות עזים בין הציונים ומדינות הערביים, רבינו היה מודאג מאוד על מצב אחינו בנ״י בארצינו הקדושה, בימים הטרופים ההם לא התקיימו חליפת מכתבים מהתם להכא, וכמעט לא הגיעו שליחים מאר״י לכאן, כי היה שעת חירום, וכיון שבא האיש הנ״ל חפץ רבינו להיוודע ממנו על המצב באר״י, בתוך הסעודה לאחר אכילת הדגים, פנה רבינו אל האורח מא״י ושאלו מה נשמע באר״י ענה האורח בזה הלשון: ״ס׳איז שווער, מ׳כאפט קלעפ, אבער ס׳איז זיס ווי צוקער!״..

כאשר שמע רבינו את הדיבורים האלה נתכרכמו פניו ונשתנתה צורתו לכמה גוונין, רבינו התחיל לצעוק, איך אפשר לומר שזה מתוק כמו צוקער כאשר בני ישראל מוכים וסובלים מכות, ואיך יתכן לומר על איבוד נפשות ישראל שזה נעים, רבינו לא עצר ברוחו מהדברים שהנ״ל השמיע, ובהמשך הסעודה כאשר אמר רבינו דברי תורה האריך רבינו לבאר את הפסוק וחרב לא תעבור בארצכם, ודברי התרגום ודקטלון בחרבא לא יעידון בארעכון, שפירושו לא יסורו מארצכם וזהו לכאורה היפך הברכה מה שאמר הכתוב וחרב לא תעבור בארצכם, וביאר רבינו בארוכה עפ״י הקדמות מש״ס בענין החקירה אימתי הוא שבח של הקב״ה, כשאין מזיקין כלל, או כשיש מזיקים ואינם מזיקים, עיי״ש, דאמרו חז״ל האי בדברי תורה כתיב ועוד אמה״כ רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם, כי זהו חרבם וכלי זיינם של ישראל נגד האומות, אבל לא חרב ממש, דזהו כחו של עשו, ולעתיד יתקיים וחרב לא תעבור בארצכם, וגם כפי׳ התרגום האונקלוס ודקטלין בחרבא לא יעידון בארעכון, כי יהיה כח התורה בשלימות ולא יפחדו משום אומה ולשון כי התורה היא חרבם של ישראל נגד האומות, ואפילו בזמן הזה צריכין להיות מקושר בתורה הקדושה באמת, אבל אם סרים מדרך ה׳ אז אמר הכתוב ושב מאחריך, והנצחון בא אז רק מצד הס״א, כי זהו כוחו של עשו ועל חרבך תחי׳, והאריך רבינו בענין זה..

ואמרו חז״ל (מכות כ״ד ע״א) בא חבקוק והעמידו על אחת וצדיק באמונתו יחי׳, ועל יסוד זה התגברה כח השטן וכת דילי׳ בכל מיני עצות ותחבולות בימים האחרונים האלה טרם בוא הישועה, וצריך סייעתא דשמי׳ והתגברות עצומה להשאר באמונה האמיתית, השי״ת ירחם עלינו ויאיר עינינו במהרה בימינו.

(מכתבים דברי יואל ח״א סי׳ ע״ג)

אלה הדברים אנו חייבים לשנן לנו ולבנינו אחרינו בדור האחרון בעקבתא דמשיחא אשר הנסיונות גדולים ועצומים בענין התחברות לרשעים, **ובעוונותינו הרבים גבר האויב ורשעי ישראל השתלטו על ארצינו הקדושה, ופרשו פח יוקשים לשלומי אמוני ישראל אשר התחברו אליהם בטענת שוא שכוונתם לפעול אצלם** למען חיזוק התורה והיהדות, ולא זו הדרך ישכון אור, כי **קיום התורה תלוי רק בהתבדלות מן הרשעים ומכל אשר יש להם כאשר היתה דעת קדשם של כל גדולי ישראל בדורות הקודמים,** והבורא כל עולמים יעזרינו להתחזק בדרך התורה המסורה בידינו מאבותינו ורבותינו הקדושים מדור דור, והרחמן הוא ישבור עול הגוים ועול גליות מעל צווארינו, ונזכה כולנו יחד לראות בישועת כל ישראל

ושמחתן, ובנערינו ובזקינינו נלך לקבל משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

(ברך משה פר' בחוקותי)

ושפתי לא אכלא מלזעוק ולהתריע על אשר בימינו אלה מעשה שטן הצליח לצבוע את העבירה החמורה של התחברות לרשעים ולהלבישה בלבוש מצוה רבה, והרבה מאחינו בני ישראל לא ידעו ולא יבינו כובד חטא והעון הלזה ונתחברו אל רשעי הדור המינים והאפיקורסים, **אוי לנו שכך עלתה בימינו שיהודים שומרי תורה ומצוות מאשרים זדים גם בונים עושי רשעה להצטרף אל שלטון הכופרים בארצינו הקדושה, אשר עצם קיומה היא מרידה נוראה במלכות שמים וניאוץ וכפירה בתורתינו הקדושה ובי"ג עקרי האמונה, ומיום הוסדה ועד עתה העבירה מעל הדת אלפים ורבבות מישראל ומלאה את כל הארץ בטומאה וזוהמא, ואיך יוכלו יראי ה' האומרים שמע ישראל להמכר לעקר וליהנות ממנו להחזקת מוסדות התורה, וכי יעלה על הדעת שתורה כזו הגלמדת מכח ממנו של רשעים יש לה ערך של קדושה,** פוק חזי לשונו הק' של רבינו יונה בפירש המשנה (אבות פ"א מ"ז) ואל תתחבר לרשע, שהוא עונש גדול שאין כמותו, כי החטא החמור אם פשע בו עשה עבירה אחת, אבל זה בכל העבירות שעושה הרשע יש לו חלק בהם, ונמצא עושה חטאים רבים גדולים ועצומים, שכן מפורש באבות דר' נתן (פ"ל מ"ג) כל המדבק לרשעים אע"פ שאינו עושה כמעשיהם נוטל שכר כיוצא בהם.

(ברך משה פר' אמור)

וביותר צריך הכתוב לזרז בימינו אלה אשר בעוה"ר גבר האויב ומעשה שטן הצליח לנתק חבל הכסף מרוב מנין מן הכלל ישראל לאביהם שבשמים **ומשנאי ה' נשאו ראש לעבור על השלש שבועות, והקימו ממשלת המינות בארצינו הקדושה, ואלפים ורבבות מישראל נעקרו על ידיהם משורש אבותיהם הקדושים ומשורש הקדושה, ועל זה הוה לבינו כי בצוק העתים נלכדו ברשתם גם אנשים שומרי תורה ומצוות אשר לא ידעו ולא יבינו כי השלטון הזה הוא אסון נורא לכל ישראל,** וחז"ל הזהירו אצל השלש שבועות (כתובות קי"א.) אם אתם מקיימים את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה. וכאשר קרה לנו בדורינו שהותר דם ישראל כמים רח"ל, ושש מאות רבוא מישראל עלו על מוקדה הי"ד, וכבר האריך מרן דודי זללה"ה בויואל משה בהקדמה, שכל שזה בא בעון העברה על השבועות. וגם כעת עדיין לא באנו אל המנוחה ואל הנחלה, ואין לך יום שלא תהא קללתו מרובה מחבירו, ה"י. **ולעת כזאת חיובא רמיא על כל מי שיראת ה' נוגע ללבו, לשנן לבניו ולביתו אחריו להבדל מהם ומהמונם, ולבלי להכשל אף לרגע אחת במחשבת המינות,** וכמו שאמרתי לפרש מה שאנו אומרים בנוסח התפילה וכל המינים כרג"ע יאבדו, כי על ידי רגע אחת של מינות יכולים להאבד ולהנתק משורש הקדושה חלילה.

(ברך משה פר' ואר"א)

ועל אחת כמה וכמה בדברים הנוגעים ליסודי התורה ועקרי האמונה אין לנו אלא דברי הראשונים כמלאכים ומינה לא נזוע, ובפרט בימינו אלה אשר גבר האויב והוקם מלכות המינות בארצינו הקדושה, **ומעשה שטן הצליח למשוך ברשתו הרבה משלומי אמוני ישראל, ואף שאין כאן שום צל של ספק אשר הקמת שלטון יהודי טרם ביאת המשיח הרי הוא מרידה בה' ובתורתו,** לבר מן דין הבה נתבונן מה היו אומרים על כך הצדיקים הקודמים, וכי מי לא ידע דעת קדשם של כל חכמי ישראל בדור הקודם **אשר כולם פה אחד צווחו ככרוכיא כי כת הציונות היא אבי אבות הטומאה, ובאם**

כידוע התקיימה בא"י כנסיה גדולה של אגודת ישראל בקיץ שנת תש"ד, וכמה חדשים לפני הכנסי' עשו כינוסים ואסיפות להגדיל העסק, כדי לצוד עוד נפשות תמימים ברשתם, גם בוויליאמסבורג ניסו להגביר את כוחם ואף כי לא עלתה להם בניקל, כי כולם ידעו ששכונת ויליאמסבורג כולה נכנעת לגמרי להשפעת דעת רבינו, עכ"ז מעשה שטן הצליח ואנשי אגודת ישראל ביקרו אצל רב גדול ומפורסם מזקני הדור הקודם שגר בוויליאמסבורג, וביקשוהו שיסכים לעשות האסיפה שלהם בביהמ"ד שלו, ואחרי כמה הפצרות ובקשות בדברי שוא ושקר כי כל מטרת קיום אסיפתם אינה אלא אסיפה לחיזוק "היהדות" הצליחו לסדר באותו ביהמ"ד את האסיפה, והדביקו מודעות בחוצות וברחובות שבהוה"מ יתקיים אסיפה של אגודת ישראל, וכמו כן נדפסו על מודעותיהם שמות הרבנים שידברו אצל האסיפה. ובהיות הרב ההוא ידיד נאמן לרבינו עוד מאירופא, בא הרבה לשולחנותיו ולתפילותיו של רבינו, ואז ביום ב' דיו"ט בא כדרכו לעריכת השולחן של "סעודת אסתר".

בשולחן זה הי' רבינו רגיל להאריך בעניני דנס פורים ועפ"ר שילב מצות העומר עם עניני נס דפורים, ודברי התורה נאמרו קצת בצהלת פנים, אולם פתאום ראו על פני קדשו השתנות גדולה ורבינו שאל בתמי' את אותו רב היתכן שאירע מאת שבביהכנ"ס אשר הוא המרא דאתרא יקיימו כינוס רשעים של האגודה אשר הם מתחברים להממשלה הטמאה של הציונים הכופרים בא"י, ואורייתא קא מרתחי ביה ברבינו וצעק בקולי קולות ונפל פחד גדול על כל המסתופפים באותו מעמד, ובתוך דבריו המשיך ואמר: "איך בין געקומען אויף דער וועלט נאר אויסצושרייען דעם אמת" ואני מוכרח לומר שהאגודה הם מתחברים עם האפיקורסים ועכשיו הם רוצים להתחבר יותר אל הכורת הכופרים המנהלת את הממשלה (קאאליציא) וזה הוא סיבת האסיפה, ורבינו הזכיר את שמות הרבנים שהיו חתומים על הקול קורא בשם המשפחה שלהם כמו הרב... (בלי שם ראשון) ורבינו אמר שמזה עצמו רואים שאין זה כינוס לש"ש, ואח"כ באותו מעמד פייס רבינו על אתר את הרב הוא על אשר פגע בכבודו באמרו שלא הי' ברצונו ח"ו לפגוע בכבודו רק משום שאינו יכול ליתן מרגוע לנפשו צעק לרוחו על הדבר הזה, וענה ע"ז הרב ההוא "נאמנים פצעי אוהב", וב"ה אשר ע"י כוחו של רבינו נתבטלה האסיפה לגמרי בהסכמת הרב הנ"ל, ומאז ועד היום לא נתקיימה שום אסיפה של אגודת ישראל בוויליאמסבורג.

תעלה בידם להקים שלטון ומלוכה בארץ ישראל תהא זאת אסון נורא לכל בית ישראל ברוחניות ובגשמיות, **וכל מי שרגלי אבותיו עמדו על הר סיני צריך להבדל מהם ומהמוגם בתכלית ההתבדלות,** ובכן לעת כזאת עלינו להתחזק בדרך האבות עדי ירחם ה׳ על עמו ועל ארצו.

(ברך משה פר׳ פנחס)

ובדורינו השפל בעקבתא דמשיחא אשר החושך יכסה ארץ יש לעסוק בספרי מרן דודי זללה״ה אשר לכל ישראל האיר הדרך ילכו בה בעניני אמונות ודיעות, לבל יפלו ברשת זו טמנו המינים והאפיקורסים למיניהם, אלא להתחזק באמונת אומן בביאת המשיח וי״ג עיקרי האמונה, להתחזק בזה עד ביאת גו״צ במהרה, **כי בעזה״ר התחילו לומר ככל הגוים בית ישראל ולבסוף נעשה גרועים מהם, וידוע מהנעשה היום בא״י בהתמנות התועבות גרויעים מכל האומות,** וכעת יש שם כמה אנשים מסלתה ומשמנה מהיהדות החרדית שהם צריכין להיות טמיר ונעלם מעיני הממשלה מיראתם שלא ימצאו ויובילו אותם במאסר, (וכמו שהי׳ לפני המלחמה באיירופא) **ועוד מעט כי קרב היום אשר על זה אמר מרן דודי זללה״ה שיהי׳ עוד ימים שלא יוכל איש יהודי לנור בארץ ישראל.**

וברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים, וזכינו להיות במחיצתו של כ״ק מרן דודי זי״ע, ושלא להגרר אחר משאות שוא, **אך עלינו להתפלל לה׳ שמגדינה הלז לא יצא היזק חלילה לשום יהודי, וממש אסור להעלות על הדעת מה יהי׳ שם, כי הוא אסון נורא לכלל ישראל** ואנו מאמינים שהגאולה יהי׳ בעגלא ובזמן קריב, ועד אז צריכים אנו לרחמי שמים שנוכל להחזיק מעמד בכל הכוחות.

(אבני שהם ל״ג בעומר עמוד כ״ה)

* * *

והנה מעולם לא היה כלל ישראל במצב עלוב ושפל כזה, **כי כל אותם השנים מאז התפשטות הרעיון הציוני היה מרן קק״ד ז״ל צווח ככרוכיא על האסון הנורא שפקד את כל ישראל** מאז תחלת התייסדותם פרקו מעליהם עול הגלות ועברו על כל השבועות שהשביע הקב״ה את ישראל. **וכמה פעמים שמענו מפה קדשו כי כל האסונות שאירעו בזמנינו וכל הצרות שסובל כלל ישראל במשך השנים הללו, הכל בעטיים של הציונים.** כנודע כי חבלי משיח כבר המתיק הקדוש הרבי ר׳ אלימלך זי״ע

יום חורבן הרבה בתי מקדשות

חז״ל זאגן (ראש השנה יח:) שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו, איז דא א סתירה, אויף איין פלאץ שטייט אז ס׳איז (עיין איכ״ר פ״א סל״ו) יותר משריפת בית אלקינו, האב איך געקלערט אז ס׳איז איתרמי מילתא מען איז זיך צוזאמען געקומען היינט אויפדערנאכט וואס דעם טאג קען מען אנרופן יום שריפת בית אלקינו, ווייל די גמרא זאגט (ירושלמי יומא פ״א ה״א) כל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, א יעדער דור וואס דער ביהמ״ק איז נישט אויפגעבויט געווארן, איז כאילו נחרב בימיו, אזוי ווי ס׳וואלט וועז אין יענעם דור חרוב געווארן.

דער פעטער ז״ל זאגט (דברי יואל וישלח עמוד קעה) אז ס׳איז ביי אים ברור אז וען נישט דעם עון וען נישט דער גרויסער חטא וואס מען האט מורד געווען אין מלכות שמים, וען נישט דעם חטא - וואס מען איז ארויסגעגאנגען פון גלות, מען האט פון זיך אראפגעווארפן דעם עול מלכות שמים, מען האט אראפגעווארפן פון זיך דעם עול גליות - וואלט מען שוין לאנג ארויסגעגאנגען פון גלות, קומט אויס אז היינט אויפדערנאכט איז א טאג וואס מען דארף מתאבל זיין אויף שריפת בית אלקינו, דאס איז כל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו.

אויף וועלכן דור קען מען דאס נאך זאגן ווי אויף די דרא בתראה וואס איז ממש נישט נאר כאילו נחרב בימיו, אזא גרויסער עון, ווי דער פעטער ז״ל זאגט אין דברי יואל אז מען זאל צוזאמען נעמען אלע עבירות און מען זאל עס שטעלן על כף מאזנים, און מען זאל נעמען דעם עון אין שטעלן אויפן צווייטן כף מאזנים איז דאס מכריע, דאס איז שקול קענן כל התורה כולה.

בעוונותינו הרבים איז געשען וואס איז געשען ויצא העגל הזה, די מדינה וואס איז מיוסד אויף עבודה זרה גילוי עריות און שפיכות דמים - ס׳איז נישט קיין גוזמא מען דארף דאס נישט מגזם זיין - ווייל דאס איז בפועל ממש עבודה זרה גילוי עריות און שפיכות דמים, ווער ס׳האט א השגה וואס ס׳קומט פאר אינעם פלטרין של מלך אין ארץ הקודש, אין דעם טאג איז די שכינה הקדושה זיך מצער.

דער פעטער ז״ל זאגט אין א שלש סעודות תורה (דברי יואל תזריע עמוד שסו) אז לעולם וואלט מען וען געדארפט גוזר תענית זיין אין אזא טאג, די חכמי המשנה און די חכמי הגמרא וואלטן זיכער גוזר תענית געווען פאר כלל ישראל פאר דעם גרויסן אומגליק וואס איז געשען, בעוה״ר מיר זענען נישט בכח גוזר תענית צו זיין, אבער רעדן דארף מען דערפון און נתעורר וועלן דארף מען... (כאן האריך בדברי הספד על הגה״צ משאדמאש זצ״ל ופשוטותיו למען המולחמה לה׳ בעמלק הציוני) ...איז היינט אויפדערנאכט אין דעם יום המר והנמהר - ווי דער פעטער ז״ל רופט אן דעם טאג ה׳ איי״ר, ווי ער שרייבט אין ויואל משה יום המר והנמהר, דאס איז שריפת בית אלקינו, אז מען דערמאנט זיך וויפיל אידישע קינדער האט מען מעביר געווען על הדת די אלע יארן, און דאס איז שריפת הנשמה כאטש דער גוף איז קיים, ווי ס׳שטייט אין ספרים (עיין אלשיך תזריע) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שטייט נישט בתוכו נאר בתוכם, ווייל ביי יעדן ערליכן שטוב קען מען זוכה זיין צו השראת השכינה, און גדול המחטיאו יותר מן ההורגו, אז מען איז מחטיא אזויפיל אידישע קינדער האט מען פארברענט די אלע בתי מקדשות די אלע היכלות די אלע נשמות האט מען פארברענט, דאס איז שריפת בית אלקינו ממש, איז די צייט יעצט צו באווייזן חורבן בית המקדש, נישט איין בית המקדש, נאר א מיליאן בתי מקדשות און אפשר נאך מער וואס איז אין משך פון די יארן איבערגעפירט געווארן פון דת ישראל.

מתוך דרשת כ״ק מרן רבינו שליט״א בכינוס הספדו על הגה״צ משאדמאש זצ״ל

אור ליום ה׳ אייר שנת תשכ״ה לפ״ק בביהמ״ד הגדול בקרית יואל יע״א

וכבר היינו סבורים כי אחרי החבלים והצרות כבר יהיה סוף וקץ לכל צרותנו וכבר נזכה להגאולה שלימה.

ושמעתי זאת מפי מרן חידו זללה"ה עוד זמן קצר אחרי צאתו מעמק הבכא, כי כל הצרות והתלאות שסבלו ישראל מאותו רשע עריץ שהיה מזיק, הכל נצמח ממה שמרדו באומות העולם ועברו על השבועות, וכנ"ל דכל כוחו ויכלתו של המזיק בא מחמת עוונות ישראל. ואילולי היו ישראל הולכים על דרך שהורו לנו חכז"ל על כל גל וגל נענעתי לו ראשי, להכניע עצמם תחת אוה"ע, לא היה בא לידי כך. אלא **שהמרידה במלכות שמים וההעברה על שלש השבועות הביא לידי כך שנשפך דם שש מאות רבוא מישראל,** (ועיין מה שכתב מרן ז"ל בהקדמת ספרו ויואל משה באורך).

ובעוה"ר המרידה הנוראה במלכות שמים וההתגרות באומות העולם נתגברה בזמן האחרון באופן נורא ואיום, אשר לא היה כמותו מעולם. והשלטון מסור בידי מנהיגים גרועים כאלה ששינו לגמרי את דמות צורתו של עם ישראל והפכו אותו לעם של מלחמות וקרבות. ונודע מה שאמר הגה"ק מהרש"ב מליובאוויטש זי"ע כי הציונים גרועים מן המשכילים, שהפכו לגמרי מהות עם ישראל. **וכהיום רואים זאת בעליל, כי הפכו את טבעם ומהותם של ישראל עד שקיבלו דמות של שואפי קרבות ושופכי דם ח"ו.** עד שלא נשמע כזאת בקרב מדינות העולם המתוקנים להלחם על עיר גדולה מלאה אוכלסין וטף בעבור שנכנסו אל תוכה כאלה שאינם רוצים להכנע. ורק אצל רוצחים מופקרים שמענו כזאת, שהרגו את שונאיהם אנשים נשים וטף כדי לכבוש את המדינה. ואיך ישמע כזאת אצל אנשים מזרע ישראל. ואנה אנו באים מחילול שם שמים בעיני כל הגוים אשר יביטו על יהודים כעל רוצחים ח"ו.

(אבני שהם כ"ו אב עמוד צ"א)

ובעוה"ר זה עתה הם זממים להעביר חוק לגייס את בני הישיבות לצבאם, וגדול הפחד בקרב בני התורה בא"י

ליכא מידי דלא רמיזא...

פעם אחת הגיע למרן רבינו הק' בעל דברי יואל זי"ע איש אחד אשר הי' לו דיעות כוזבות בעניני ציונות, והלה אמר לרבינו מפני מה יצא הקצף על עצם הקמת המדינה, הרי אם יתנהל המדינה ע"פ תורה אין שום רע במדינה, רבינו ז"ל שוחח עמו הרבה וביאר לו את חומר הענין שאסור אפי' להעלות במחשבה ההרורים כגון אלו שהם דברי כפירה ומינות, כי אנו יהודים מאמינים בני מאמינים צריכים לדעת שכל דבר שיש לו רק שייכות לציונות או להציונים הוא אסון נורא לישראל ודין גרמא לעיכוב גאולתינו ופדות נפשינו.

בתוך הדברים נסתובב השיחה אודות ה"יום טוב" שבדו הציונים מלבם, וקראו אותו "יום העצמאות" שבו הוקם ממשלת הכופרים, והציונים שמחים וחוגגים ביום זה ואומרים הלל בעת התפילה ואף יהודים החרדים לדבר ה' שנגררו אחריהם אומרים הלל ביום זה, והתבטא רבינו ואמר: "עס איז נישטא קיין גרעסערע כפירה און ניאוץ בה' ווי דאס וואס זיי זאגן הלל".

והפטיר רבינו ואמר בדרך צחות: "מצאתי רמז בתורתינו הק' בפרשת המועדים על "יום העצמאות", דבפרשת אמור מפרט הכתוב כל המועדים, פסח, שבועות, ראש השנה, יו"כ, סוכות, ואחריו פרשת המנורה דמבואר בספה"ק שרומז לחנוכה, תיכף לאחמ"כ מתחיל הפרשה של "ויצא בן אשה הישראלית ויקב את שם ה'" שחירף וגידף את שם ה', וכאן מרומז ה"יום טוב שלהם" ה' אייר, שהיא כפירה וניאוץ בה' ובתורתו...

*

מן הראוי לציין דבר פלא כי לפי החשבון הי' פרשה זו של "מברך את ה'" בעצם היום הזה של ה' אייר, דהנה רשיו"ל פי' עה"פ ויצא בן אשה ישראלית מהיכן יצא רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא לגלג על לחם הפנים וכו', ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב שלא רצו ליתן לו חלק ונחלה בתוך בני ישראל מפני שהי' בן איש מצרי, ובאמת אלו ואלו דברי אלוקים חיים שהמברך את ה' עשה שניהם הן שלגלג על לחם הפנים, והן שקילל את ה' לפי שלא רצו לתת לו נחלה, וזאת אומרת שמעשה זה הי' בשב"ק אחרי שהקריבו את לחם הפנים, ובאותן ימים הראשונים של חודש אייר שבו ציוה הקב"ה לחלק את הנחלות "למשפחותם לבית אבותם". והנה בשנה ההוא חל ראש חודש ניסן ביום ראשון שזה הי' אחד מהעשר עטרות, נמצא שר"ח אייר הי' ביום שני ושלישי, ושב"ק לאחר מכן – שבו לגלג על הלחם הפנים – הי' בשב"ק ה' אייר, וכך נרמז שבן האשה הישראלית שחירף וגידף את ה' עשה זאת ביום ה' אייר, ולדאבוננו נשנה הדבר שנים רבות לאחר מכן שבו ביום ניאצו את ה' בהקמת שלטון הכופרים ואותו חירוף וגידוף נמשך עד היום הזה...

אם יבצעו רשעים הללו זממם, ואוי לו למי שמתגייס ומובל לשרת בצבא שלהם, אשר שם מקור ההפקרות והטומאה, והם משתמשים בכל אמצעים להעביר את המשרתים בצבא על אמונתם ודתם מלבד עצם האיסור הנורא ליטול חלק במלחמותיהם ובמרידה באומות שלהם. וידוע דהוה מרגלא בפומיה דמרן כק"ד הגה"ק זי"ע שלא שהיתה מגמתם לייסד מדינה ולצורך כן השתמשו באמצעי של עקירת הדת, להגיע לתכליתם, אלא להיפך הם התכוונו לעקירת הדת, וזהו כל מגמתם, וכדי שיוכלו להגיע לתכלית זה השתמשו באמצעי של הקמת המדינה, שעל ידה יוכלו לבצע את עקירת הדת, וזה כל מזימותם השכם והערב, **ואילו היתה בידם היו עוקרים כל זכר של תורה ויהדות מכלל ישראל, אלא שבחסדי ד' לא יניחו להם משמים לבצע זממם**, ועדיין ישנם יהודים העומדים כנגדם ומוסרים נפשם למען התוה"ק.

(אבני שהם כ"ו אב עמוד קע"ז)

ומידי דברי מזה לא אמנע מלהזכיר על העיקר שיתפללו על ביאת המשיח, שהוא ז"ל צפה כל ימיו על זה, והשתוקקותו הגדול לביאת משיח הביאהו להתרגיע על אלו שהחליפו את אמונתם לחיי שעה, ונכשלו להאמין באותן שהמירו את הגאולה במדינה הציונות שעמדה בעוה"ר בימינו אלה, וזה גרם לו ליצא במלחמת קודש על הציונים שהעמידו מדינה בפני עצמם, והדבר היה כואב לו עד דכדוכה של נפש, כי ראה בזה פגם בעיקרי יסודי האמונה בביאת המשיח, שיסוד האמונה היא שהקב"ה בכבודו ובעצמו יבא ויגאלינו שנית, ועל זה המתינו כל ישראל בכל הדורות בגלות, **וכמה פעמים שמעתי מפה קדשו שאמר שזהו גרם אריכות הגלות ועיכוב גאולתינו ופדות נפשנו, ובלעדי זאת בלתי שום ספק שהיינו עומדים כבר אחר הגאולה שלימה**, וגם החזיק שהמדינה היא ממש כוחו של השטן והס"מ בעצמו.

(אבני שהם כ"ו אב עמוד רל"ט)

ולפי דעתי **חיובא רמיא על כל היהודים ברחבי תבל**, מכל החוגים ומכל הקהלות והעדות, אשר לבם כואב על מעשי הציונים, ונפשם יודעת מאד כי המה משליטים כפירה ומינות על בני ישראל, **לגלות דעתם ולהודיע במכתב לצירי המדינה הציונות בארץ מושבם כי המה אינם משתייכים לכת הציונים והם מצערים עצמם ממעשיהם** ולדעתי חוב גדול מוטל על כל יחיד ויחיד להודיע זאת לשלטון הציוני וגם לממשלת המדינה אשר הוא דר בה כי כל אלו השותקים ואינם מודיעים זאת, הם נחשבים אצל העמים ואצל הציונים כחלק בלתי נפרד מהמדינה. כי הציונים מציגים עצמם כאילו הם הדוברים והעושים מעשיהם בשם כלל ישראל. והנה היהדות החרדית המשתייכת למחנינו מפורסם בכל העולם. כי אין להם שייכות למדינה, וכל המשתייך למחנה זה ידוע ומפורסם לכל כי הוא מתנגד למעשיהם ואין לו חלק ונחלה עמהם, ודבר זה חוזר ומתפרסם בכל עת במחאות אדירות בחוצות ניו יורק. אמנם כל יהודי חרדי שאינו משתייך למחנה זה, אם אין הוא מגלה דעתו נגד הציונים, הוא נחשב בעיני העולם כתומך בהם ומסייע בידם.

(אבני שהם כ"א כסלו עמ' פ"ו)

והחובה מוטל עלינו לזעוק מרה נגדם אשר מתערבים יותר ויותר בהנהגת המדינה, ומכניסים ומושכים אלפים ורבבות תמימים לרשת הציונות באופן נורא ובכפיה ובלחץ שלא היה כמוהו, ותכסיכיהם של הדתיים למיניהם בדו"ד להרכבת הקאליציע, שהם מנהלים מו"מ להשתתף בממשלת הכופרים, **ובפרט אשר בזמנינו אלה שמנהלת ויכוח אודות החזרת שטחים שכבשו במלחמתם, וכעת נתפרסם על ידם במכתבי העתים אשר בכל העולם כולו, כי רצונם של הדתיים להתחבר אל המפלגה שאינה מוכנה לשום פשרות ורק הכרזת מלחמה בפיהם, ובגלל זאת נוצר הרושם בעולם כולו כי הדתיים דוגלים במלחמת חרמה נגד הערביים ואינן מסכימים לשום ויתורים, וברחבי תבל תמיהים הגויים ואומרים למה לא יסכימו הדתיים לפשרות כדי להשכין שלום.** ולא יאומן כי יסופר כמה גדולה הסכנה בצעד זה של המפלגות הדתיות ללבות תבערת האנטיסעמיטיזם ברחבי העולם כי יביטו על יהודים כעל צמאי דם שאינם מוכנים לוותר, ומי יקח על נפשו אחריות נוראה כזו לגרום להרבות שנאת ישראל ולהכניס בסכנה עצומה את כלל ישראל במקומות שונים, וברור הדבר כי הרושם אצל אוה"ע הוא שכל היהודים שומרי תומ"צ דעתם נוחה ממעשי הדתיים שם, וזה עלול להביא תוצאות חמורות מאוד, וצא וראה מה אירע לפני כמה שנים בעיר ווינא שהשליכו הערביים פצצה בבית המדרש החרדי בעיר, וכיון שנתנה רשות למשחית שוב אינו מבחין וכו', ובעיני האומות כל החרדים נחשבים לאחת, ומי התיר להם כזאת להעמיד יהודים ברחבי תבל בסכנה גדולה ח"ו, והכל בעבור בצע כסף שישיגו מהשתתפותם בקאליציע.

עד היכן הגענו שיהודים חרדים אינם בושים ואינם יראים להכניס את כלל ישראל בסכנה ולהפקיר נפשות ישראל ברחבי העולם, ומלבד זאת היתכן להשתתף עם

בשנת תשכ"ז כשנלחמו הציונים עם הישמעלים (המכונה בפי הציונים בשם מלחמת ששת הימים) **והציונים הצליחו לכבוש את העיר העתיקה ושאר מקומות הקדושים והדתיים הנגררים אחריהם צהלו ושמחו עד כדי כך שהעיזו לומר ברוב אוולתם שהניסים של יצי"מ עומדים בצל הנסים של הציונים** (עפ"ל), **והגיעו הדברים לאזני רבינו, והתאונן רבינו ע"ז מאוד ואמר אז: "אם הם אומרים כך אף אני אגיד בענין זה: שהחורבנות של ביהמ"ק הראשון ושני לא הגיע אפס קצהו לחורבן בגשמיות וברוחניות של הקמת ממשלת המינים בארה"ק".**

השופכים דם נפשות ישראל במלחמות תדיר, ואף נפש אחת מישראל נחשבת להרבה, ואין ראוי שתאבד ח״ו אפי׳ נפש אחת על מזבח הציונות.

ושמעתי פעם מפ״ק של מרן כ״ק דודי זלה״ה עוד טרם שנתייסדה המדינה של הציונים בארה״ק, וכבר עמדו בקשרי המלחמה עם הערביים והרבה יהודים נהרגו אז ר״ל בין ההרים על הדרכים המביאים לירושלים, ואמר הוא ז״ל שחבל מאוד על כל נפש מישראל הנהרגה עבור הקמת מדינתם, ופי׳ אז נוסח ברכת נחם שאומרים בת״ב במנחה, לבי לבי על חלליהם מעי מעי על חלליהם כי אתה ה׳ באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, דלכאורה מהו הנתינת טעם כי אתה ה׳ באש הצתה למה שהקדים לבי לבי על חלליהם, אמנם הכוונה **שחבל על כל נפש ונפש מישראל שנאבד ע״י מלחמותיהם, כי הקב״ה הלא הבטיח לנו שהוא בעצמו יושיענו, וא״כ כל נפש מישראל שנופל חלל למען מדינתם הרי הוא אבדון לבהלה ולריק רח״ל**, וזהו שאומרים לבי לבי על חלליהם מעי מעי על חלליהם שנפלו שדוד בחנם ללא תכלית, והטעם כי אתה ה׳ באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, ומכיון שהבטיח הקב״ה שהוא בעצמו יבנה את ירושלים אם כן יהי׳ זה בלי הפלת חללים ר״ל **ועל כן לבי לבי על חלליהם**, עד כאן תוכן דבריו הק׳.

עלינו לשבח לאדון הכל, ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ובמעמד קהל ועדה בהתאסף כולנו יחדיו ביום ההצלה של מרן זי״ע העת והענה הוא להודות לה׳ אשר שלחו אלקים לפנינו להחיות לפליטה גדולה ולהורות את בני ישראל את דרך התורה האמיתי, והאיר במאור תורתו וקדושתו הבהיר לתוך לבבות בני ישראל, **ליישר לבבם להאמין אמונת אומן בהשי״ת ובתורתו הקדושה ושלא להתערב עם כיחותיו של עשו וכת דיליה**, ובשבילו ניצלנו כולנו, בהקימו וביסדו לגיון של מלך בכל תפוצות ישראל, אלפים ורבבות יראים ושלימים הנאמנים לה׳ ולתורתו, ומכריזים קבל העולם כולו ומפרסמין את האמונה הטהורה.

(אבני שהם כ״א בסלו עמוד ק״ב)

* * *

ונראה דהנה בעווה״ר כח הסט״א גבר ושטנא נצח, **אנשי רשע נשאו ראש והקימו להם ממשלת זדון בארצינו הקדושה, וזרם המינות מתפשטת בעולם, ולראבינו נמצאים גם שומרי תורה ומצוות שטה עיניהם מלראות את האמת ונגררו בעצת רשעים, ובד בבד ילכו אתם**, ולא די שאינם מוחים בידם אלא גם מסכימים בדברים במה שהמרידו באומות ועברו על השלש שבועות שהשביע הקב״ה את ישראל (כתובות ק״י:), ועוד מוסיפים חטא על פשע במה שהם שמחים בנצחון המדומה של הרשעים במלחמותיהם, **ואומרים שנעשה להם ניסים גלויים עד שהיה קוראים הלל שלא בעונתה ביום אידם, ודבר שפתיהם אך למחסור בטידל הניאויץ בה׳ ובתורתו הק׳ שיש בזה, ה״י.** ופוק חזי כסף נבחר לשון צדיק כ״ק מרן דו״ז זללה״ה בקונטרס על הגאולה ועל התמורה (סימן ל״ד) מה שהאריך בזה מדברי המפרשים בביאור מאמרם (שבת קי״ח:) הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף, ומכל שכן אלו המגדילים ומהללים על נסי הצלחת הרשעים, אין לך חירוף וגידוף גדול מזה, ועל זה מתאונן הכתוב על ימי עקבתא דמשיחא ומתמיה ואומרת, בני איש הם שומרי תורה ומצוות כפירש״י, עד מה כבוד״י לכלימ״ה, ר״ל עד אנא אתם מנאצים ומבזים את כבודי במה שאתם אומרים שהקב״ה עושה נסים לרשעים, ועוד אתם מהללים לה׳ על דבר זה ואומרים הלל שלא בעונתה, ומזה ראיה כי תאהבון ריק, שאתם אוהבים התגברות כח הסט״א, תבקשו כזב סלה, ועל כן אף במה שאינם נסים באמת גם כן אתם מוסיפים לומר ראו כמה גדול כח נצחון ידיהם של אלו, השי״ת ירחם עליהם ויפקח עיני העורים לראות ולאהוב את האמת ולהתרחק מן השקר, ובמהרה נזכה לישועה האמיתית בביאת משיח בן דוד במהרה בימינו אמן.

(שערי תהלה)

* * *

וצריכים גם לשמור ולהשגיח על חומה הבצורה נגד נגע הציונות, ולזכור תמיד שכ״ק מרן דו״ז זללה״ה שר צבא ה׳ ניהל את מלחמת ה׳ ברמה נגד נגע הציונות וכל שום וחניכא דאית ליה, בלי נפק״מ של כל המפלגות, כי הצד השוה שבהן המחובר לטמא טמא, ותהילה לקל יתברך זכה להקים לגיון של מלך של רבבות ישראל המוכנים בכל לב ובכל נפש על התבדלות מרשעים, והתבדלות ממדינה הציונות וכל המסתעף. והמאמינם באמונה שלימה בביאת המשיח, הם רק המאמינים שאיסור גמור וחמור על פי תורתינו הק׳ לעשות פעולה אנושיות בעניני גאולה. **ובעוה״ר כהיום יש בלבול וטשטוש המוחות בעולם, כי כהיום הדתיים נעשו ״די גרעסטע שטיפערס די גרעסטע שלעפערס פון ציוניסטישן וואגן״.....**

וידוע עד כמה היו אבוה״ק נזהרים מכל נדנוד קל ותנועה שיש בו ריח של ציונות, ושמעתי לספר על ק״ז העצי חיים זי״ע שבשנת תרפ״ד נסע על שב״ק בכפר הסמוך לעיר סיגעט, והי׳ שם ביהמ״ד של חסידים ובית הכנסת לפשוטי עם, וכאשר הלך לביהמ״ד ראה שהי׳ נתלה על הכותל צורת הגבולים (מאפ״ע) של ארץ ישראל, שנתפרסמה בימים ההם ע״י שלוחי הציונים למשוך את לב בני ישראל לארץ ישראל, וצוה ק״ז זי״ע להגבאי שיורידו מהכותל, אכן הגבאי לא שמע לדבריו, נענה העצי חיים ואמר שאם כן לא יתפלל בביהמ״ד והלך להתפלל בביהכנ״ס, ביום א׳ שלאחריו היה ראש חודש ועשו שם לכבודו סעודת ראש חודש, וציוה לקרוא אליו הגבאים של הביהמ״ד, והתחיל לומר להם דברי כבושין בבכיות, ואמר להם גם אני אוהב ארץ ישראל אבל לא ארץ ישראל של הציונים, וכך האריך לדבר עד שעמד הגבאי והלך לביהמ״ד להורידה מן הכותל, עד כאן סיפור המעשה,

חזינן מזה שהרגיש שגם המאפ״ע של ארץ ישראל יש בו ריח ציונות, ולא רצה להתפלל בביהמ״ד שיש שם מאפ״ע שלהם.

(מהר״א ט״ב פר׳ וישלח תשס״א)

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

תְּנוּ שֶׁבַח וְשִׁירָה. לָאֵל אֲשֶׁר שַׁבָּת בָּרָא. וְלָנוּ בוֹ נָתַן תּוֹרָה

שבת יומא דאורייתא

שבת יומא דאורייתא ◇ קובעין מדרש בשבת ◇ לימוד התורה בשבת וגודל מעלתה

שבת יומא דאורייתא

שבת יומא דאורייתא יחודא שלים נשמת התורה

איתא בזהר יתרו דף פ"ח ע"ב מהו שבת, שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי עכ"ל. יש לרמז עוד מהו שבת שמא דקוב"ה, דהנה שבת הוא יומא דאורייתא יומא דנשמתא", (זוה"ק ח"ג צ"ח ע"א) דהנה לכו"ע בשבת ניתנה תורה (שבת פו ע"ב) והנה התורה כולה שמותיו של הקב"ה, וב' תורות הם, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, תורה שבכתב הוא שם הוי"ה, ותורה שבעל פה שם אדנ"י, וכיון שהשבת הוא יומא דאורייתא הוא יומא דנשמתא (נשמת התורה הוי"ה אדנ"י), ועל כן עולה מספר שב"ת כמספר "הוי"ה אדנ"י תור"ה", יחוד קוב"ה ושכינתי"ה.

(בני יששכר - שבת מאמר א אות ה,כא. ועי"ש עוד)

ישמח משה כנגד שבת של קבלת התורה

תִּקְּנוּ בְּשַׁבָּת שְׁלֹשָׁה עִנְיְנֵי תְּפִלּוֹת: "אַתָּה קִדַּשְׁתָּ", "יִשְׂמַח מֹשֶׁה", "אַתָּה אֶחָד" וּבְיוֹם טוֹב לֹא תִּקְּנוּ אֶלָּא אַתָּה "אַתָּה בְחַרְתָּנוּ". מִפְּנֵי שֶׁאִלּוּ שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת תִּקְּנוּם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ שַׁבָּתוֹת. "אַתָּה קִדַּשְׁתָּ", כְּנֶגֶד שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁמּוֹכִיחַ מְתוּכוֹ. "יִשְׂמַח מֹשֶׁה", כְּנֶגֶד שַׁבָּת שֶׁל מַתָּן תּוֹרָה, דִּכְלֵי עָלְמָא מוֹדוּ דְּבְשַׁבָּת נִתְּנָה תּוֹרָה. וְ"אַתָּה אֶחָד", כְּנֶגֶד שַׁבָּת שֶׁל עֲתִיד.

(מנורת המאור, פרק כ"ג)

קדושים תהיו בקדושת התורה להתענג על ה'

תאנא בהאי "יומא דאורייתא" (הוא שב"ק עי"ש) מתעטרא ביה, מתעטרא בכלא, בכל אינון פקודין וכו', מאן חמי אינון תרעין דמתפתחן בכל סטר וסטר, כלהו מזדהרין ונהרין בההוא נהורא דנפיק ולא פסק. קל כרוזא נפיק, אתערו קדישי עליונין, אתערו עמא קדישא דאתבחרו לעילא ותתא, אתערו חדוותא לקדמות מאריכון, אתערו בחדוותא שלימתא, אזדמנו בתלת חדוון דתלת אבהן, אזדמנו לקדמות מהימנותא דחדווה דכל חדוותא, זכאה חולקכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי, דא הוא ירותא לכון מכל עמים עעכו"ם, ועל דא כתיב ביני ובין בני ישראל. אמר רבי יהודה הכי הוא ודאי, ועל דא כתיב זכור את יום השבת לקדשו, וכתיב (ויקרא יט ב) קדושים תהיו כי קדוש אני ה', וכתיב (ישעיה נח יג) וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכובד.

(זהר הק', ח"ב דף פט ע"א)

השגת חלקו בתורה

ידוע כל אחד ואחד מישראל קיבל מסיני כפי שורש נשמתו, ועל ידי שיעסוק בתורה ביום השבת יזכה להשיג חלקו ונחלתו בתורה.

(ברך משה - פרשת יתרו עמוד קמב)

יותר מהיגיעה

נתן הקב"ה ברכה מיוחדת ביום השבת, שאם ימלא האדם עתיו ורגעיו בשבת קודש ביגיעת התורה, יזכה שתהא ברכה ניתנת בתורתו בבחינת חסידים הראשונים (ירושלמי ברכות פ"ה ה"א) ויזכה להבין ולהשכיל חכמת התורה הרבה יותר מכפי ערך יגיעתו.

(ברך משה - פרשת בהר עמוד ריא)

השגת התורה יותר מימי החול

ומעלת לימוד התורה ביום השבת גדולה פי כמה מלימוד התורה בימות החול, ובשעה קלה ביום שבת קודש יוכל האדם לרכוש ולהשיג חכמת התורה הרבה יותר ממה שמשיג בימות

החול, וכדאיתא בכתבי האר"י ז"ל (פרע"ח שער הנהגת הלימוד) שב"ת גימטריא כ"ן דע"ה חכמ"ה לנפש"ך (משלי כד, יד), כי בו נשפע השפעת החכמה ביתר שאת. ובכן ראוי להגביר חיילים לתורה ולתעודה ביום השבת ולהזהר שלא לבטל אפילו רגע קלה.

(ברך משה - פרשת בהר עמוד ריה)

שבת בשבתן

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

לחדש חידושין בשבת כדי לקיים כיבוד אב ואם

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, איתא מהאר"י ז"ל שהמחדש בתורה בשבת גורם כבוד גדול לאביו בעולם הבא כמו שכתוב בזוהר הקדוש (פר' שלח קעג.) **וזהו שכתוב איש אמו ואביו תיראו לכבדם ע"י ואת שבתותי תשמורו.**

(נחל קדומים)

פועלים יעסקו יותר בתורה בשבת מת"ח

אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים ולדרוש בדברי אגדה, ופועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע.

(שו"ע - סימן רצ ס"ב)

קובעין מדרש בשבת

יום השבת מיוחד להקהיל קהלות לעסוק בתורה

'ויקהל משה' רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחלת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה 'ויקהל' אלא זאת בלבד, אמר הקב"ה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים, להקהיל קהלות בכל שבת ושבת, ולכנום בבתי מדרשות, ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלם בין בני.

אמר משה לישראל, אם אתם עושים כסדר הזה [ונקהלים בכל שבת ושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וקורין בתורה ובנביאים], הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותי בעולמי, שכן ישעיהו הנביא מפרש (מג, יב) ואתם עדי נאם ה' ואני אל, אתם מעידים עלי שאני אלוה בעולם.

(מדרש ילקוט – פרשת ויקהל רמז תח)

ומכאן סמכו בכל תפוצות הגולה, להתקבץ בבתי כנסיות לקרות מקרא ולדרוש בדברי אגדה אחר סעודת שחרית.

(בית יוסף - או"ח סי' רצ)

אחר השינה קובעין מדרש

ואחר השינה קובעין מדרש, כדאיתא במדרש, אמרה תורה לפני הקב"ה, רבונו של עולם כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך, ע"כ צריך שיקבעו מדרש, להודיע לעם את חוקי האלהים ואת תורותיו, ואסור לקבוע סעודה בזמן בית המדרש, כדאיתא בגיטין בפרק השולח (לה:), אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהו, וחד מיניהו דקבעי סעודתא בשבתא בעידן כי מדרשא.

(טור - סי' רצ)

דרשה לבעלי בתים

בשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעוסקין במלאכה כל ימות החול, ובתוך הדרשה היו מורין להם הלכות איסור והיתר, וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים.

(רש"י - שבת קטו. בד"ה בין שאין)

לא יניח הדרשה בשביל הסעודה

במקום שנהגו לדרוש בשבת, אין להניח הדרשה עבור הסעודה, כדאיתא בפרק השולח, ובמקום שאין חכם הדורש, מכל מקום כל איש ואיש לפי ערכו יעסוק בתורה, אם במקרא, אם באגדה, אם במדרש, 'ב'רוב ש'רעפי ב'קרבי ת'נחומיך ישעשעו נפשי' (תהלים צד, יד), ראשי תיבות 'בשבת', לומר בשבת ישעשע עצמו באגדה.

(רוקח – הלכות שבת סוף אות נ)

לדרוש דינין לפי הפרשה ואגדה להדריך ביר"ש

נראה דדעת רבינו הטור, דקביעות מדרש אינו לדרוש באגדה, אלא לדרוש דינין והלכות, והכי משמע בילקוט ריש פרשת ויקהל, דאמר הקב"ה למשה, עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת וכו', ולהורות לישראל איסור והיתר וכו', הלכות פסח בפסח וכו', והכי משמע פרק אלו נאמרין (סוטה מ.), בעובדא דרבי אבהו דדריש באגדתא רבי חייא בר אבא דרש בשמעתתא וכו', ולא איפיים דעתא דרבי חייא, משום דעבד רבי אבהו שלא כתיקון משה רבינו ע"ה, לדרוש דינין והלכות.

ומקרוב נתפשט לדרוש כל דרשות באגדות ולא בדינין והלכות כל עיקר, נגד דת תורתינו דעיקר הדרשה צריך שתהיה ללמד את חוקי האלהים ואת תורותיו, להורות הלכות שבת והאסור והמותר, לפי מה שקורין בשבת בספר תורה, גם להמשיך את לב השומעים באגדה המדריכם ליראת השם, למנעם מחטוא לפניו יתברך ולתשובה, לא שיכוין להראות

את עצמו שהוא חכם, ויודע לדרוש פסוק או מאמר בכמה פנים.

(ב"ח - סי' רצ)

חזוכה ומזכה אשרי חלקו

ואם הוא מרביץ תורה ברבים, ודורש להם חקי האלהים ואת תורתו, אשריו ואשרי חלקו, כי הוא זוכה ומזכה ושכרו גדול, כי אין לך כבוד יום השבת יותר מזה. וכן שומע הדרשה שכרו גדול, כי ברב עם הדרת מלך, והוא כבוד לתורה הקדושה וליום הקדוש.

(סדר היום – עניני שב"ק)

מנהג ישראל להתאסף ולהקהל ביום שבת

ועל פי המדרש (ילקוט) שאמרו כי אמר הקב"ה למשה הקהל קהילות ודרוש ברבים כדי שילמדו לדורות הבאים להקהל בכל שבת וכו', יתבאר הכתוב על נכון ויקהל משה וגו' ויאמר אליהם אלה הדברים פרוש הקהלת העדה ודרשת התורה צוה ה' לעשות אותם.

(אור החיים הק' – שמות לה א)

ואמר ויקהל לפי שבא לומר פרשת שבת, רמז בשבתות וימים טובים נקהלים לשמוע הדרשה.

(בעל הטורים - שמות לה פסוק א)

רבי מאיר היה יושב ודורש בתורה בליל שבת, ופעם אמר: מי יכול למנות את שכר הבאים לשמוע דברי תורה בשבת.

(ילקוט שמעוני - סימן תשסז)

מנהג ישראל להקהל בשבת ולדבר ולשמוע ד"ת

במדרש מובא בילקוט ריש פר' ויקהל, רבותינו בעלי האגדה אומרים מתחלת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה "ויקהל" אלא זאת בלבד אמר הקב"ה למשה עשה לך קהלות (הקהל את ישראל) ודרוש לפניהם ברבים, כדי שילמדו ממך הדורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת ללמד ולהורות לישראל דברי תורה, נראה מזה שהיה בשבת.

במדרש הנ"ל גם מתורצת קושית כלי יקר בלשון הכתוב אלה "הדברים" אשר צוה ה' לעשות אותם, דברים שנים במשמע, והרי משה לא אמר להם בפעם ההוא כי אם מצות שבת.

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

לכבד השבת בעסק התורה ובשירות ותשבחות

א'ת' ש'בתותי' ת'שמורו' הראשי תיבות נוטריקון א'דני ש'פתי ת'פתח, והסופי תיבות ו'פי י'גיד ת'הלתך, כי בשבת קודש מחוייב להיות פיו פתוח בעסק התורה הקדושה, ובשירות ותשבחות תהלות לאל חיי.

(תורת חיים)

והתירוץ הוא כי נצטוו באותו זמן שתי מצוות, א) מצוות שבת, ב) מצוות הקהלה בכל שבת ושבת לדבר ד"ת מעניני היום כדי שיתקלם שמו הגדול ברוך הוא, כלומר רק אם דברי התורה נאמרים באופן ששמו הגדול מתקלם על ידם, רק אז מקוימת המצוה בשלימותה, וכו'.

(אהלי יעקב, חובנא - עמוד רח)

מחויב להבדיל שעה אחת קודש לשמוע מוסר

הארכתי בדרוש מוסר ואמרתי עיקר דברי מרע"ה עתה, היה 'אשר אנכי מעיד היום' שהיה יום שבת, שישמעו בשבת דברי מוסר מרבם, על דרך דאמרו חז"ל (יל"ש ר"פ ויקהל) ויקהל משה להקהיל קהלות ברבים.

ואמרתי מה שאמרו חז"ל (ב"מ קז:) פ"ג חלאים תלוים במרה וכולם פת שחרית וקיתון של מים מבטלתן, כי י"ב שעות ביום בז' ימי שבוע, שהם פ"ד שעות הולך אדם שובב, ע"כ מחויב להבדיל קודש שעה אחת ביום שבת קודש לשמוע דברי מוסר, ואותה שעה תהיה רפואה לפ"ג שעות, ופת שחרית היינו אותם אנשים שבבהרותם למדו עכ"פ, ועכשיו צריכים קיתון של מים, היינו דברי מוסר אגדה הנמשל למים.

(דרשות חת"ס - שבת תשובה עמוד תקצו / תורת משה - פרשת האזינו עה"פ שימו לבבכם)

קובעים מדרש אחר סעודת שחרית לדרוש בדברי תורה ומצוה לרוץ אפילו בשבת

קובעים מדרש אחר סעודת שחרית לדרוש בדברי תורה וכו', וגדול עונש המבטלו, על דבר זה בעלי בתים יורדין מנכסיהן, היינו דוקא בעלי בתים והמון עם, כי מאחר שכל ימות החול אין לבם פנוי לתורה, שעוסקין כל ימי השבוע במשא ומתן, וטרודין בעסקי דרך ארץ ופרנסה, אם בשבת יתעסקו באכילה ושתיה כל היום, תורה מה תהא עליה, מנין ידע האיש ההמוני חובות תורתו ואמונתו, אחר שכל ימי המעשה זה פונה לכרמו זה לזיתו, וזה למשא ומתן וסחורתו, וזה למלאכתו ולאומנותו.

אבל תלמידי חכמים שתורתן אומנותן, מצווים להמשיך בשבת בעונג אכילה ושתיה יותר, מכל מקום גם התלמיד חכם אחר שקיים שבת היא לכם, וסעד כל צרכו והתענג על ה', יקיים שבת לה', לעסוק בתורה בין מעט בין הרבה, ובלבד שיכוין לשם שמים.

(סידור יעב"ץ – ח"א עמודי שמים בית נד אותיות א-ב)

יטה אזנו לכל הדברים

וכשהולך האדם אל בית הועד, לשמוע אל הדורש, צריך שיטה אזנו לכל הדברים אשר יוציא החכם מפיו, כדי שידע אותם על מתכונתם, ויעשה אותם כאשר יגיעו לידו, ויחשב לו להולך ולומד ועושה, ויבין דבר מתוך דבר, כי זהו עיקר האדם, שישקול הדברים כולם בעין שכלו, וישקול אותם במאזני צדק, שיקף הדברים זה אצל זה, ובענין זה יתרחק כמה ענינים מעצמו ומדעתו, ויהיה לו זכות כפול.

וצריך ליזהר הרבה במאד מאד משיחה בטלה, ולא יחלל את התורה והמצוה, וכבוד יום הקדוש, וכבוד השכינה שהיא מצויה שם, והרי זה בכלל דבר ה' בזה, כיון שאינו חפץ לשמוע הדרשה, וענשו גדול במאד מאד, חוטא ומחטיא את המדברים עמו, וחטאם תלוי בו, וצריך תשובה גדולה על ככה ואולי יתכפר לו.

(סדר היום – סדר הלימוד בשבת)

השבתות וימים טובים לא נתנו כי אם להשלים יראתנו ועבודתנו מה שלא נשיג בימי החול. וזהו שאמר 'זכור את יום השבת לקדשו', ר"ל כי צריך אתה לזכור לקדשו לעולם באותה קדושה שהיינו בה בעת הצווי ביום מתן תורה שהיה בשבת והיינו עומדים כלנו באסיפה שלימה לפני ה' לשמוע דבריו הקדושים, כן נהיה בכל שבת באסיפה והקהל לשמוע מפי החכמים דברי תורה יראה חכמה. וזהו גם כן מאמר 'שמור את יום השבת לקרשו כאשר צוך ה' אלהיך' הנה פה ביאר הכתוב דברינו באר היטב היינו כי צריך אתה לשמור את השבת באותה בחינה כאשר צוך כו' ר"ל ביום מתן תורה.

(אהל יעקב, חובנא - פרשת ויקהל)

יתאספו בשבת כדי לזכור את בוראם בימי החול

וקדמונינו ז"ל ראו כי אזלת יד ורוב הציבור המה טרודים למצוא טרף לביתם וכל ימי השבוע אינן יכולים לקבוע עתים לתורה, ותיקנו שיתאספו הציבור בכל השבת והחכם דורש לפניהם ומורה לפניהם הדרך אשר ילכו בה, וכן היו עושין מדי שבת בשבת כדאיתא בגמרא, ועי"ז האנשים המשכילים שמו לנפשם לזכור את בוראם במשך ימי החול לבל יתמשכו אחר טרדת הזמן ושלא לשכוח חם ושלום את ה' אלהינו.

(מאור ושמש - פרשת האזינו בד"ה וישנם אנשים)

הקהל העם למדרשות לשמוע דברי ה'

הנפש לא תוכר בבעל הנפש רק בהראות פעולותיה, ולכל ימי השבוע אשר האדם טרוד במלאכתו מלאכת הבית והשדה, ונוטה אל הדברים החמריים, פעולות הנפש אלקית הן נסתרות, להיותם הפכיים לחמריים, ושני הפכים בנושא אחד ביום אחד לא יכונו.

ואמנם ביום השבת אשר יסתרו כל הפעולות החומריות, להיות קדוש לה' ואסור במלאכה, ויתראו פעולות הנפש אלקית, מהתפלות, והקהל העם למדרשות לשמוע דברי ה', ואשר יאכל וישתה וכו' יהיה לשם שמים. אז תהיה הנפש החיא היתירה באדם בפועל. ובמוצאי שבת בשוב האדם אל חומריותו תסתר הנפש ההיא, ועל זה אמרו וי אבדה נפש.

(תורה אור, להחכם הכולל רבן יוסף אבן יחיא הספרדי - פרק לג)

היושבת בגנים חבירים מקשיבים לקולך השמעיני וכו' (שיר השירים ח, יג). דורשין אותו במדרש חזית (שיר השירים רבה ח, ב) על ישראל כשמתקבצים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להתפלל ולשמוע דברי תורה בשבתות ובימים טובים, שהוא יותר מקובל ומרוצה לפני הקדוש ברוך הוא שמניחים תאוותיהם ובאים לשמוע דברי תורה. ועל זה אמר שלמה מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, כלומר זאת אהבה היא יותר יפה מכל האהבות כשהיא ביום התענוגים שמראים אהבה רבה לשם. ואף כי בכל זמן היא טובה, היא טובה יותר בתענוגים, כשבאים ומתקבצים להתפלל בימים טובים, שמקדימים קול בשירות ובתושבחות להשם, ומלאכי השרת מקשיבים לקולך השמעיני.

(דרשות ר"י אבן שועיב - יום ראשון של פסח)

בדרש שבסוף דמשק אליעזר על ס' בראשית (דף נח:), בהוכיחו שם שלומדי תורה ילכו לשמוע דבר ה' בכל שבת קודש ישוטטו רבים לשמוע דבר ה' מפי רב ותתרבה יראת

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

ע"י שמירתה תזכו לגאולה ולשאוב האור ממקור קדושתו

את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו אני ה', על דרך הרמז למאמרם ז"ל (שבת קיח:) אלמלא שמרו ישראל שני שבתות מיד היו נגאלין, וזהו אמרו את שבתותי תשמורו, **כשתשמרו שני שבתות, תזכו ואת מקדשי תיראו**, תראו בבנין בית המקדש במהרה בימינו, **ואם את שבתותי תשמורו כנ"ל תזכו ומקדשי תיראו לראות הקדושה הנשפע אליכם מאתי, אני ד' אני ולא אחר, שתשאבו האור ממקור קדושתי ולא מאחר, כי הרשעה כולה כעשן תכלה, ותעביר ממשלת זדון מן הארץ** והבן.

(דעת משה - קאזניץ)

שמים, שמעתי שגאון קדוש ה' מהר"ם בנעט זצק"ל הלך בעצמו שהי' בעירו ירא ה' אשר הי' לומד שיעור לפני המזון עם, כדי לכבדו גם הגאון ז"ל הלך לשמוע, עכ"ד. [הגה מבעל משנה שכיר: וכן כ' הרב המגיד ברמב"ם הל' שבת, שמחויב כל ת"ח שבעיר לילך לשמוע את הדורש, ואם לא, הוא מבזה את התורה, עיי"ש].

(אלף כתב – אות רטו)

אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדייהו לחירותא ודסיורי נכסיהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא, דאמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בשבתא ואחת קבעה סעודתה בערב שבת ושתיהן נעקרו (ניטין לח:).

והשני דקבע סעודתה בשבתא בעידן בי מדרשא, כי השבת ניתן שהאדם יהיה פנוי מן המלאכה, ויהיה פנוי אל התורה שהוא השלמת הנפש כי בתורה ימצא הנפש מרגוע, ולכך הכל מודים שבשבת נתנה תורה לישראל (שבת פג.) וזה להשלמת נפש ישראל, ולכך אמרו (ביצה טז.) נשמה יתירה נתנה לאדם בשבת, ומכח זה יש לאדם השכל יותר, וכן כתב הראב"ע ז"ל שיפנה האדם אל התורה בשבת, וכאשר מכח רבוי עושר הוא פונה אל אכילה ושתיה בשעת התורה ראוי שיהיה בטל מהם העושר. ודסיירי נכסייהו בשבתא, דבר זה כי עתה אסור במלאכה וכיון שהיום הוא אסור במלאכה מפני שהוא מיוחד לשביתה, לכך לא יצלח דבר זה שהוא רוצה להתעשר על ידי דבר שאין ראוי ולא נתן לעושר, ולכך יורד מנכסיו:

ואמר כי שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בערב שבת, כי זה היום מיוחד להכין לסעודת שבת והם קבעו סעודתם בערב שבת והוא העונג וזהו הפך המלאכה וגם עושר כזה אינו ראוי, ולכך נעקרו כי מחמת רבוי עשרם קבעו סעודתם בערב שבת והיה להם עונג ושביתה ביום שאינו ראוי לזה רק לטורח.

(מהר"ל חדושי אגדות - גיטין דף צו ע"ב)

אסור לקבוע סעודה בשעה שהחכם דורש

אסור לקבוע סעודה בערב שבת מפני כבוד השבת, ובשבת בשעה שהחכמים דורשין, שהרי הכל חייבין ללכת לשמוע. ושתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודה בערב שבת ואחת בשבת בעת הדרשה, ושתיהן נעקרו, כדאיתא במסכת שבת ובמסכת גיטין (לח:).

(ספר חרדים - פרק מה אות יד-טו)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

בשבת הקדושה מתגלית וצריך לבקש מהש"י שנזכה להמשיך מקדושתו לימי המלחמה

קדושים תהיו במד' הה"ד ישלח עזרך מקודש, שיש זמנים שמתגלה הקדושה בעולם כגון בשבתות ויו"ט שנק' מקראי קודש. ושמעתי מפי מו"ז [בעל חידושי הרי"ם] ז"ל שלכך הקדים הכתוב ונקדשתי בתוך בנ"י קודם המועדות שבהם נמצא הקדושה כו'. ולבאר הענין כי באמת הקדושה נמצאת בלבות בנ"י כמ"ש חז"ל לעולם יראה אדם כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו. רק שהבלי עולם מחשיכין ומסתירין הקדושה. ולכן ע"י מס"נ מסירין זה ההסתר של הטבע ומתגלה הקדושה. **אכן בשבתות ויו"ט מעצמו מתבטל ההסתר כדאיתא כולהון ערקין. ומתגלה הקדושה. וזה יש לפרש יום מנוחה וקדושה לעמך נתת. כי בש"ק יכולין לזכות לקדושה מתוך המנוחה. מה שבימי המעשה צריכין להלחם ביגיעות רבות.** ומו"ז ז"ל אמר יום מנוחה וקדושה **שעיקר מנוחה ונייחא של בנ"י בהתגלות הקדושה.** לכן ש"ק יום מנוחתנו ע"י שנמצא בו הקדושה.

ולשון קדושים 'תהיו' יש לפרש תהיו מלשון העכבה כמ"ש חז"ל בכ"מ לשון הוי' בהויתן יהיו. **והיינו לעכב הקדושה בכל עת שנמצא הארה מעט כמאמר אחזתיו ולא ארפנו כי מקדושת השבת צריכין להמשיך קדושה לכל ימי המעשה.**

וע"ז מתפללין **והנחילנו ה"א באהבה וברצון שבת קדשך וינוחו בו** כו'. וקשה הלא אומרים וש"ק באהבה וברצון 'הנחילנו' א"כ מה בקשה זו. [הגם כי באמת השבת אין לו שיעור כמ"ש במ"א בפי' שבתותי לשון רבים. ולעולם מבקשין לשבת עליון]. **אך יתכן לפרש שהיא בקשה להתדבק בהארת השבת כי נקרא נחלה שאין לה הפסק ומבקשין שנקבל הארה מקדושת השבת על כל השבוע וינוחו בו. שע"י זו ההארה יהי' לנו מנוח בימי המעשה.** כי ש"ק מעצמו הוא יום מנוחה. א"כ בקשת וינוחו בו היא על ימי מלחמה כנ"ל:

(שפת אמת)

להיות רובו של יום בקדושה

אסור לקבוע סעודתו בשבת בשעת הדרשה, אלא יכוין להיות סעודתו בכדי שיוכל לילך ולשמוע, שלא ניתנו ימי השביתה והמועדות לאכילה ושתיה בלבד, אלא להיות רובו של יום בקדושה, ולהבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וע"ז נאמר שבת לה' אלקיך.

(מאירי - גיטין לח:)

לא יספיק במה שתשבות ממלאכה אבל שתעסוק בו בתורה

שמור את יום השבת כאשר צוך וגו' (דברים ה, יא), באותו האופן שצוך במרה, כי אמנם שציוך שם על השבת, הודיע שלא יספיק לו שתקדשהו במה שתשבות בו ממלאכה, אבל שתעסוק בו בתורה ובמצות, כאמרו הישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו.

(ספורנו - דברים ה יב)

עונג שבת אך ורק בתורה

אל יעסוק אדם בדברי בטלה בשבת, אלא יענג את השבת ויעסוק בתורה או במקרא או במדרש או בהלכות או בגמרא, שכן אמרו רבותינו ז"ל במדרש, ונתנו טעם לדבר שלא ניתנה שבת אלא דוגמא של עולם הבא, שנאמר ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ד' אלוקיכם אשר עשה עמכם להפליא.

(אגרת התשובה, לרבינו יונה – אות קז)

בשנים קדמוניות היו כל ישראל עוסקים בתורה בשבת, ואפילו הנשים היו הולכות לשמוע הדרשה מפי החכם, וזהו שנאמר אצל השונמית (מ"ב ד, כג) "מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת", כי בשבת היו הולכים אנשים ונשים לנביאים ולחכמים לשמוע דברי תורה.

(אבן עזרא - הפירוש הקצר שמות לא יג)

לימוד התורה בשבת וגודל מעלתה

חלק לתלמוד תורה וחלק לאכול ולשתות

רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן, לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ולשתייה, על ידי שהפה זה מסריח, התירו לו לעסוק בהן בדברי תורה, רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא לא ניתנו שבתות וימים טובים, אלא לעסוק בהן בדברי תורה, מתני' מסייעה בין לדין לדין, כיצד הוא עושה או יושב ואוכל, או יושב ועוסק בדברי תורה, כתוב אחד אומר שבת הוא לה', וכתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך, הא כיצד תן חלק לתלמוד תורה, וחלק לאכול ולשתות.

(ירושלמי - שבת פ' אלו קשרים ה"ג)

ת"ח מתענגים בה והפועלים מתעסקים בתורה

ר' ברכיה בשם ר' חייא בר אבא, לא ניתנה השבת אלא לתענוג, רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן, לא ניתנה השבת אלא לתלמוד תורה, ולא פליגי, מה דאמר רבי ברכיה בשם רבי חייא בר אבא לתענוג, אלו תלמידי חכמים שהם יגיעים בתורה כל ימות השבת, ובשבת הם באים ומענגים, מה דאמר רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן לתלמוד תורה, אילו הפועלים שהם עסוקים במלאכתן כל ימות השבת, ובשבת הם באים ומתעסקים בתורה.

(פסיקתא רבתי – פרק כג)

יום השבת יעשה כולו תורה

אמר להם הקב"ה לישראל, לא כתבתי לכם בתורתי 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיך', אע"פ שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים, שבת יעשה כולו תורה.

מכאן אמרו ישכים אדם וישנה בשבת, וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, ויקרא בתורה, וישנה בנביאים, ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה לקיים מה שנאמר (קהלת ט, ז) לך אכול בשמחה לחמך, לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד.

(תנא דבי אליהו רבא – פרק א)

ימים יוצרו ולו אחד בהם וכו'. ר' יצחק אמר זה יום השבת שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, כיצד אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי מתרצה עם בניו ועם בני ביתו, ואע"פ שאתם עושים מלאכה כל ששה יום שבת יעשה כלו תורה, מכאן אמרו ישכים אדם (וישב) ביום השבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, שנאמר לך אכול בשמחה.

(ילקוט שמעוני - תהלים פרק קלט רמז תתפח)

שונה וקורא

ויבוא הביתה לעשות מלאכתו, רבי אליעזר אומר שבת היה, דכתיב כי בו שבת מכל מלאכתו, ומה מלאכה היתה לו שונה וקורא מה שאביו למדו.

(ילקוט שמעוני – פרשת וישב לט יא)

בהיותם במצרים היו הוגים בתורה ביום השבת

במדרש, מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן לפי שהיו נוחין בשבת.

ובפירוש מהרז"ו כתב, והמגילות שהיה בידם, הם כל דברי ספר בראשית, ומגילות של סיפורי אדם ונח והמבול והפלגה וסיפורי האבות, וכל הנבואות וההבטחות שהתנבאו, וסובר כמ"ד שהתורה ניתנה מגילות.

ובפירוש ענף יוסף, הביא מספר מאור עינים, שכתוב בשם אוריגינו, שהי' חכם גדול קדמון מעת רבינו הקדוש, כי מצא במגילה קדמוניות, איך משה רבינו ע"ה, היה מוליך ומביא בידיו את ספר איוב, לאחד אחד מזקני ישראל בשיעבוד מצרים, למען ישמעו ולמען ילמדו, כי יש תקוה לכל בוטח בה', שאחר הרע יקבל גם טוב וחסד ממנו.

(שמות רבה - פרק ה אות יח)

ללמוד אחר הסעודה

אחר שבירך ברכת המזון ישב ללמוד, במקומו או במקום קביעותו, כדי ללכת מחיל אל חיל, כי האכילה בשבת מצות עשה, כי לא ניתנה שבת כי אם לעסוק בה בתודה, שאין לו מי שיעכב על ידו, ואין לו טורח ולא מחשבה בשום עסק ולא בשום מלאכה בעולם.

(סדר היום - סדר סעודת שבת של שחרית)

יום 'השביעי' גימטריא שב"ח בפ"ה
עיקר שבחו להקב"ה הוא בפה ללמוד תורה

ויכל אלקים ביום השביעי (בראשית ב, ב). כלומר גמר מלאכתו של אדם, והוא הפה, כי לאחר שיצא העובר אין לו עדיין דיבור ולא שינים, ולכך קורא הפה שביעי, כמו שנאמר בספר יצירה שבעה שערים בנפש, ב' עינים ב' אזנים ב' נחירים, והפה הוא שביעי, ויברך אלקים את יום השביעי, שבחר הקב"ה בפה מכל האברים, ללמוד בו תורה ולשבח לשי"ת וליחד שמו המיוחד, וכן השביעי גימטריא שב"ח בפ"ה, כלומר שבחו של הקב"ה הוא בפה.

(רבינו אפרים מבעלי תוס' – ספר תוספות השלם עמוד פ)

מן התורה מחויב ללמוד בשבת וגם לאכול ולשתות

גרסינן בפרק המישי דפסחים (פח:) כתיב (גבי שבתות ובימים טובים) עצרת לה' אלהיך, וכתיב עצרת תהיה לכם, הא כיצד, חלקהו, חציו לכם לאכילה ושתיה, וחציו לה' לבית המדרש. ושתי משפחות היו בירושלים, אחת היתה אוכלת כל יום השבת ומבטלת חציו של בית המדרש, ואחת היתה קובעת סעודתה בערב שבת וכל יום השבה לומדת, ושתיהן נעקרו, כדאיתא במסכת גיטין. ומבואר בפסחים דדרשה זו דבר תורה ולא אסמכתא, וכן כתב הרמב"ם פ"ג דהלכות נדרים וסמ"ג בסימן רמ"ב.

(ספר חרדים - פ"ד אות ב)

וכן אמר דוד (תהלים קיח, צז) 'כל היום היא שיחתי', היה לו לומר בכל יום, אלא שרומז על היום המיוחד הוא השבת, שהיה מתענג בו בעסק התורה כל היום, ומפני קדושת יום השבת קראו הנביא עונג, שנאמר (ישעיה נח, יג) 'וקראת לשבת עונג', כלומר עונג הנפש, כי המשכילים ויראי ה' מתענגים בו בעסקי הנפש, ונפשם השכלית תתעדן עדון שכלי, וחשקה בהשגת ה' יתברך חשק הצמא למים, כענין שכתוב (תהלים מב, ג) 'צמאה נפשי לאלהים לאל חי'.

(רבינו בחיי - שמות כ, ז)

זכור את יום השבת (שמות כ, ח). לא בלבד לשבות ממלאכה, כי אם לקדשו, להוסיף בו קדושה על ידי פרוש עצמך מעסקי העולם, להתבודד בו בקדושת התורה ושודה.

(אלשיך הק' - פרשת יתרו)

מרגלא הוה בפומיא, בשבת מצוה להתענג באכילה ושתיה ומצוה ללמוד, וטוב יותר שירבה בלימודו מבאכילה ושתיה, שההרגל נעשה טבע אצלו וילמוד גם בחול והלימוד תמיד מצוה הוא, ואכילת השבת תגרור לו תאות אכילה גם כן אף בחול.

(אורות הגר"א – עמוד רלח אות ז)

שמירת שבת היא ההקדמה לתורה

בשם הר"ר הענין מאלכסנדר זי"ע: שבת נקרא דביקות, ומי שאינו דבוק בהש"י אינו יכול לבא למדריגת התורה, ולכן ניתנה שבת במרה קדומה לתורה מפני שא"א לבוא לתורה בלתי דביקות.

(שיח שרפי קודש - שבת אות כט)

נתינת התורה בשבת כדי שיעסקו בתורה בכל שבת קודש

לכך הוסיף משה יום אחד מדעתו בנתינת התורה, כדי שיחול נתינת התורה בשבת קודש, כי אז יעסקו בתורה בכל יום שבת קודש, וכדאמרינן במדרש (הובא בטור סי' רצ) אמרה תורה לפני הקב"ה, רבונו של עולם כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך.

(תכלת מרדכי, ברעזאן - פרשת יתרו אות ו)

מהות השבת לענגו וללמוד בו

ארז"ל בב"ר אמרה שבת לפני הקב"ה לכל יש בן זוג ולי אין בן זוג, והשיב לה הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך, זיווג השבת הוא לשבות ולענגו וללמוד לידבק בו יתברך.

(דברים אחדים, להחיד"א - דרוש כג)

טעם מצות שבת שיהיה פנאי ללמוד תורה

והרב המורה זכר עוד תכלית אחר למנוחת יום המקודש הזה, והוא, כדי שיהיה לישראל שביעית הימים במנוחה ועונג מעולמם. ויותר ראוי לומר, כדי שיהיה להם שביעית הימים פנוי ללמוד התורה האלהית פרושה ודקדוקיה לשמור מאד. וכן אמרו חכמינו זכרונם לברכה (ירושלמי שבת פט"ו ה"ג), לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא ללמוד בהם תורה. ומפני זה אמרו (שמות רבה כה, יב) ששקולה שבת כנגד כל המצות.

(אבן בנאל - שמות כ ח)

אם נשים לב נשכיל לדעת כי יום השבת מטיב לטובים להשלים מעשיהם מה שלא יוכלו להשלים בימי החול, וכן הוא סבה גם כן אל ההולכים אחר תאות לבם להשיג בו מה שלא ישיגו גם הם בימי החול. כי הנה איש ישר וטוב עם אלהים החפץ בכל לב לשקוד רק על התורה ועל התעודה ולעסוק במצות, עם כל זה בכל ימי השבוע הוא אחוז בחבלי הטרדות

בבקשת פרנסתו ולחם ביתו וזה יפריע אותו מעסוק בתורה כראוי, אמנם בשבת שאין שום עסק מטריד אותו יקח מועד למישרים ויהיה אצלו היום ההוא קודש לה' ויעסוק בתורה ותפלה, ומה גם כי האכילה והשתיה אשר בשבת היא מצוה, אם כן כל היום הוא עובד עבודתו באין מעצור כלל וכו' רק השי"ת נתן לנו השבתות ומועדי קודש רק להשלים מעשינו הטובים ולבוא אל מעמד יותר נכבד ביום המועד.

(אהל יעקב, חיבנא - פרשת ויקהל)

אין תפלת יום שבת כתפלת ימי חול, ואין עסק התורה ביום שבת כעסקה ביומי חול.

(ראשית חכמה - שער הקדושה פרק שביעי)

זימנו לקבל הנפשות תוספות חכמה

השם קדש זה היום וזימנו, לקבל הנפשות תוספת חכמה יותר מכל היומים, על כן כתוב ברך ה', וכבר פירשתי זה במזמור שיר ליום השבת, ראינו כי שנת השמטה דומה לשבת כי גם היא שביעית בשנים, וצוה השם שיקראו התורה בתחלת השנה נגד האנשים והנשים והטף, ואמר הטעם למען ישמעו ולמען ילמדו ושמרו. והנה השבת נתנה להבין מעשה השם ולהגות בתורתו, וככה כתוב כי שמחתני ה' בפעליך, כל ימי השבוע אדם מתעסק בצרכיו, והנה זה היום ראוי להתבודד ולשבות בעבור כבוד השם, ולא יתעסק לשוח אפי' בצרכיו שעברו, או מה יועיל לעשות, וככה אמר הנביא ממצוא חפצך ודבר דבר, ומנהג ישראל היה ללכת ממוך לשבת אצל הנביאים, כמו מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת.

(אבן עזרא – פרשת יתרו כ ח)

השבת ניתנה להבין מעשה ה' ולהגות בתורתו

השבת ניתנה להבין מעשה ה' ולהגות בתורתו, וככה כתוב כי שמחתני ה' בפעליך (אב"ע שמות כ, ח). בעבור נשמת המשכיל בששת ימי המעשה מתבודדת בעסקי העולם, על כן היא מתבודדת בשבת להבין מעשה השם ונפלאותיו, על כן כי שמחתני ה' בפעליך, בדעתי כל מעשיך שהם ישרים.

(אבן עזרא - תהלים צב ה)

אם אינו עוסק בתורה הוא פוגם בעיקר מצות השבת

כבר ידעת היות אחת מן התועליות הנמצאים בימי השביתה להתבודד בחכמה, והוא העונג הנצחי המיועד בהם עד שישלול בו לגמרי מן הדברים החומריים כאמרם ז"ל נובלות העוה"ב שבת, והוא ג"כ ענין מה שאמרו בתלמוד המערב במה מענגו, מר אמר בשינה ומר אמר בתלמוד תורה, ולא פליגין כאן בתלמיד כאן בבעה"ב, ואע"פ שרוב מפרשים פירשו שהתלמיד מענגו בתלמוד תורה ובעל הבית בשינה, אצלי לפרש בו הפך הדברים, והוא שרצה בזה שהתלמיד שכל זמנו הוא שבת ולא יפנה לבו גם בימי החול לדברים העולמיים, טוב לו שיענג עצמו בשבת בשינה ויניח השכל מן הלאות ולא יקרא מפני זה מחטיא הכונה כי הנחת השכל ושמרו מן הלאות לכונת היותו יותר מוכן לקבל החכמות הוא הכנת הטבעים להיותם מצליחים בלמוד והוא אם כן כמי שלמד באותה שעה וכו'.

ונשוב לאמרם ז"ל כאן לבעל הבית, ורצה בזה שבעל הבית שכל ימי החול מתעסק בדברים הגשמיים אנה ואנה ראוי לו שיענג את השבת בתלמוד תורה ויקבעהו עת ידוע להתעסק באלהיות, וכשיפנה לבו בימים ההם לדברי הבטלה הוא עונה נפשו ומחטיא הכונה במציאות ימי השביתה והוא אמרם גם כן בתלמוד המערב אלו היו חבירי נמנין עמי הייתי מתיר מלאכה במועד כלום נאסרה מלאכה במועד אלא שיהיו אוכלים ושותים ועוסקים בתורה הללו אוכלים ושותים והולכים ופוחזים.

(מאירי - בהקדמה לבית הבחירה דף טז)

בשבת שמחים מפני לימוד התורה

הטעם שמתחילין סליחות ביום ראשון סמוך לשבת, ומתחילין במוצאי מנוחה, משום שנוהג כל אדם ללמוד בשבת, דאין לאדם עסקים וגם יש לו פנאי ללמוד וכו', והעם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת עונג שבת, ואמרינן אין השכינה שורה לא מחמת עצלות, ולא מתוך עצבות, אלא מתוך שמחה של מצוה, לכן טוב להתחיל להתפלל אחר שבת מתוך שמחה של מצוה.

(לקט יושר - בשם רבו בעל תרומות הדשן)

שבת הוא יומא דאורייתא

שבת הוא יומא דאורייתא (זוה"ק ח"ג דף צה.), לכו"ע בשבת ניתנה תורה (שבת פו:).

(בני יששכר - שבת מאמר א אות ה)

והאידנא רבים מעמי הארץ אחר שמלאו בטנם שוכבים על מטות שן וסרוחים על עריסותם, ואין בהם חפץ לקרות בתורת ה' עם שכבר נתפשטו כמה וכמה ספרי מוסר בלשון אשכנז גם ספר צאינה וראינה הכולל כמה וכמה מדרשים נחמדים וכמה דרושים מתוך הש"ס, ואעפ"י שבכל ימות השבוע ג"כ אינם קורים קצתם מתוך הטירדא והי' כאשר טרו"ד ופרק עולו, ואפי' בשבת שאין שם טירדא והרי הוא באילו כל מלאכתו עשוי, אפ"ה התורה מושלכת אחר גוו, ואומרים דמצוה קא עבדי כי שבת נוטריקון ש"ינה ב'שבת ת'ענוג, ולא ידעי דלשון שניה משתמע לתרי אפי, משמע שינה כמשמעו שהוא לשון תנומה, ומשמע נמי לשון משנה, והרי יכול לכלכל דבריו במשפט לקיים שניהם, והתורה חוגרת שק ומבקשת עלבונה מאותן אנשים וכו' ושבח אני את הקהלות הגדולות שיש להם חברות קדושות שאפי' עמי הארץ שבתוכם נזהרים שלא יכשלו בעון זה אלא קובעים עתים מידי

יום ביומו, מה גם ספרדיים יש להם בתי מדרשים, בקצתם לומדים מקרא, ובקצתם פוסקים, והולך כל אדם לאותו בה"מ שנפשו והשגתו חשקה בו.

(נהג כצאן יוסף – אות לו)

מצד עמל התורה כולו מלאכה

מה שלא נאמר בשבת ויהי ערב ויהי בקר, לפי שבכל הימים, הלילה זמן המנוחה והבקר זמן המלאכה, כמו שנאמר (תהלים קד, כב) תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו, אבל יום השבת או כולו מנוחה או כולו מלאכה, א"כ אין בו הבדל בין ערב לבקר, כי מצד סתם מלאכה כולו מנוחה, ומצד עמל התורה כולו למלאכה, כי יום השבת ניתן לעסוק בו בתורה, שנאמר בה (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, וכדאיתא במדרש (תנא דבי א"ר א), ואולי שעל זה נאמר, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא, היינו סתם מלאכה, לעשות, בחרושת עין חיים התורני, ובחרושת אבן הלוחות, וקל להבין.

(כלי יקר - בראשית ב ג)

אמר ששת ימים תעשה מלאכה. כלומר מספיק שכל השבוע אתם עסוקים במלאכה ויום שבת יהיה לתלמוד תורה, כמו שאמרו ז"ל (הובא בטור סימן רצ) כשנכנסו ישראל לארץ אמרה תורה עתה יתעסקו איש בכרמו ואיש בשדהו תורה מה תהא עליה, אמר לה הקב"ה בתי נתתי להם שבתות וימים טובים שיתעסקו בתורה, ואם תקבלו עליכם לעשות כן יבוא לכם סיוע אלהי שמלאכתכם נעשית מאליה שלא תטרחו בה כל כך, וזהו תיעשה קרי וכתיב תעשה [כלומר שתהא המלאכה נעשית מאליה].

(שפתי כהן - שמות לה ב)

עיקר התורה בשבת

לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום 'השבת ויאמר' ר"ת ום"ת 'תורה', לרמז שעיקר התורה בשבת כשאדם פנוי מעסקיו.

(בעל הטורים - ויקהל לה ג)

התלמידי חכמים מוזהרים ביותר לעסוק בתורה

בספרי הקטן 'מהזיק ברכה' הבאתי דיש מן הראשונים שכתבו, דהתלמידי חכמים מוזהרים יותר לעסוק בתורה בשבת, כמו שכתב הרב בעל ספר הבתים כתב יד, ועתה נדפסו פסקי הרב המאירי ז"ל לשבת, ושם כתב זה בשם רבותיו ז"ל.

(יוסף אומץ, להחיד"א - סימן עו אות ד)

תורה ותפלה ותענוג על ד' בן זוגו של השבת

וזה מה שיראה פשוטו של מאמר רשב"י שזכרנו בנסת ישראל יהיה בן זוגך, יאמר שיהא מוטל על כנסת ישראל, שמירת השבת ושביתתו, עד שלא יהיו ענינה ביטול ושביתה לבד, כי גם מעשה ופועל שלם, וכמו שאמר בפירוש ושמרו בני ישראל את השבת 'לעשות' את השבת, קרא שביתת השבת ושמירתו מעשה גמור, וזה להיות קונים בשביתה זו הידיעה הנפלאה שאמרנו, מהיות העולם נברא ומחודש ברצון גמור, אחר שהיה נעדר לגמרי כו', הה"ד זכור את יום השבת לקדשו בכניסתו ובהמשכו בתפלה בתורה ובתענוג על ד', כי בזה ימצא שהשבת יהיה לה בן זוג שיפעילה כבן זוג לזוגתו.

(עקידה – פרשת בראשית מאמר רביעי)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

אנא נמי רהיטנא

אמר רבי זירא, מריש כי הוה חזינא להו לרבנן, דקא רהטי לפרקא בשבתא, אמינא קא מחליין רבנן שבתא, [פירש"י: דאמר מר (שבת קיג:) אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת, שנאמר (ישעי' נח) אם תשיב משבת רגלך]. כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, שנאמר (הושע יא, י) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו', אנא נמי רהיטנא.

(ברכות ו:)

בכל שכונה ושכונה נשמע קול תורה

השומע דרשת חכם בשבת, היא רפואה לאזן יותר מכל האיברים, ותהלות לאל יתברך כאן נמצאו וכאן היו בעיר עוז לנו אזמיר יגן עליה אלקים, מדרשים ללמוד בשחרית בשבת, ולכל האומניות יש להם לכל אחד מדרש בפני עצמו, דהחכם שלהם לומד להם תנ"ך ומדרש רבה מהסדר, ואחר כך פרקי מוסר והמודעה וזוהר הקדוש, ובכל שכונה ומבוי שעובר האדם בשבת, שומע קול תורה. וגם לעת ערב יש בעלי מוסר קבועים בבתי הכנסיות, ללמד להם בשעת המנחה, והאיש אשר דר בעירנו זאת והולך בשבת לטייל ובמקום שאינו מעורב, ולדבר דברים בטלים ושחוק וקלות ראש, הנה עונשו גדול במאד מאד, כיון דיש בידו בנקל במבוי לילך שחרית ומנחה לשמוע מוסר, ובחצי היום לאכול ולישון, ואילו היה יודע האדם הפגם שעושה החוטא בשבת יותר מבחול, היה נחבא אל הכלים ולא יראה החוצה, עלית על כולנה, דאנשים כאלה מעכבים את הגאולה, דאי שמרו ישראל שתי שבתות היו נגאלים, האל ברחמיו יזכנו לשמור את השבת כהלכתו, תמיד שבת בשבתו.

(כף החיים, פאלאגי - סימן כט אות ד)

פנימי תשפ"ה בלתי מוגה

משורת מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור כ"ק הגה"צ רבי יצחק דוב וונגרויז שליט"א

אדמו"ר מגארליץ בבארא פארק

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ג' דחוה"מ פסח תשע"ח לפ"ק

האדמו"ר מגארליץ הציג את בניו וחתניו הרבנים שנתלוו אתו

האדמו"ר מגארליץ: דער רבי זאגט 'א גוט מועד א גוטן יו"ט', ביי אונז זאגט מען נאכ'ן דאוונען 'א גוטן יו"ט א גוט מועד', די באבוב'ער אידן זאגן 'א גוטן יו"ט', און אונז זאגן מיר 'א גוטן מועד'.

די בעלזער חסידים ווילן זאגן אז דער רב ז"ל האט געפלעגט צו זאגן 'א גוטן חול המועד'.[1]

זיי ווילן זאגן פשט אז 'א גוטן מועד' קען אפשר זיין ווי ביי תשעה באב 'קרא עלי מועד' (איכה א, טו). אזוי ווילן זיי זאגן, כ'וויים נישט דער אמת'ער פשט דערפון.[2]

רבינו: דער פעטער ז"ל פלעגט עפי"ר זאגן חול המועד 'א גוטן מועד', צו מאל האט ער אויך געקענט זאגן 'גוט יום טוב'.[3]

א' הנוכחים: נאכן טיש חוה"מ סוכות פלעגט ער זאגן 'גוט יום טוב'.

רבינו: יא, נאכן טיש אין די סוכה, פלעגט ער אזוי גרייסן פאר די רבנים.

בנו הרה"ג ר' דוד שלמה שליט"א אבד"ק מנוחת אשר: וואס איז טאקע דער פשט פון זאגן 'א גוט מועד', ס'זאל זיין אביסל אנדערש ווי יו"ט?

רבינו: ס'איז דאך אזוי, סוף כל סוף איז עס דאך נישט יו"ט.

אב"ד מנוחת אשר: בעצם 'מועד' מיינט אויך יו"ט, אבער זעהט אוים מ'האט געמאכט עפעס א שינוי, ס'זאל זיין אנדערש.

רבינו: באמת ס'האט א מקור אין הלכה, ס'איז דא א מגן אברהם אין הל' תענית (סי' תק"ע) לגבי א נדר, אז חוה"מ רופט מען אהן יו"ט.[4]

---

1 עיי' בספר ביתו נאוה קודש (חלק ב' עמוד תתקמ"ח): עם תום התפילה כמו במשך כל ימי חול המועד איחל הרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע אל עבר סובביו בזאת הברכה 'א גוטן חול המועד', כך מביא בשם כמה מקורבים.

אך מביא שם גם שמועות סותרות מכמה אנשים ששמעו איך שמברך 'א גוטן מועד' כדנהוג בעלמא, ע"ש.

2 עיי' בס' זכרינו לחיים - באבוב (עמ' רל"ב) שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש זצוק"ל שבאמת בימי צאנז היה נהוג לאחל זה את זה 'א גוטן מועד', אך בראות כ"ק מרן אדמו"ר הראשון זצוק"ל שהחל קצת זלזול בימים קדושים אלו בעיני ההמון, עמד ושינה שיאחלו זה את זה 'א גוט יום טוב', וכן נהגו רבותה"ק אחריו בקפידא.

ובאמת בדזיקוב נהגו כבר מקודם לאחל זה את זה 'א גוט יום טוב', והרה"ק מדזיקוב ז"ל אמר הטעם בזה, כי מועד משמע גם כן לפעמים היפוכו כדכתיב (איכה א טו) קרא עלי מועד לשבור בחורי וגו', ולישנא מעליא קא נקטינן.

3 עיי' במחזור דברי יואל לפסח (עמ' תרי"ח אות תפ"ד): במוצאי יו"ט אחרי הבדלה בירך את כל העומדים מסביב בברכת 'גוטן מועד', והקפיד על אותם שאמרו 'גוטע וואך'.

ועי' בס' שערי רחמים מהגר"א ז"ל שהקפיד מאוד על האומרים במוצאי יו"ט לחוה"מ 'גוט וואך' כמנהג חול עיי"ש.

4 עיי' שם במגן אברהם (הל' תענית סי' תק"ע סק"ה) על הא דכתב הרמ"א סעיף א' דמי שנדר להתענות סך ימים ואמר חוץ מיו"ט, דאין חנוכה ופורים בכלל, וכתב המגן אברהם דחוה"מ הוי בכלל יום טוב. וכתב בפרי מגדים

חתנו הרה"ג ר' ישראל וואזנער שליט"א אבד"ק מינסק: דער רבי ז"ל האט אבער מקפיד געווען זייער נישט צו טוישן פון יו"ט אויף חוה"מ, אלע מלבושים, אלעס ווי יו"ט.

רבינו: אוודאי, מ'איז געגאנגען אנגעטוהן חוה"מ אינגאנצן יו"ט'דיג.[5]

האדמו"ר מגארליץ: די מונקאטשער זאגן, כ'האב גערעדט מיט ר' מרדכי לעבאוויטש נאכ'ן דאוועגען זאגט ער מיר אז דער מונקאטשער רב איז נישט געגאנגען מיט די זעלבע שטריימל חול המועד, ס'איז דא וואם ווילן זאגן אז דער מנחת אלעזר איז געגאנגען מיט א קאלפיק חול המועד.

רבינו: ס'איז זייער נישט מסתבר, יו"ט בכלל גייט מען אהנגעטוהן שענערע מלבושים ווי שבת, וועגן שמחת יו"ט.[6]

רבינו: דער מונקאטשער רב פלעגט אום יו"ט זאגן נאר 'יום טוב' און נישט 'גוט יום טוב'.[7]

האדמו"ר מגארליץ: אבער ער זאגט אז דער עולם אין די גאם איז זיכער נישט געגאנגען מיט קיין שטריימל חוה"מ. און ער זאגט אז מ'איז געגאנגען ארבעטן אויך, עם קען זיין.

רבינו: יא, דאם קען שוין זיין.

דער פעטער ז"ל דאזי האט אסאך כוחות אריינגעלייגט אז חוה"מ זאל מען נישט גיין ארבייטן, און מ'זאל גיין מיט בגדי שבת.[8]

אבער אמאל איז זייער שווער געווען בימים ההם, כ'האב גהערערט אויך פונעם טאטן אמאל, ער האט מיר געזאגט אז דער פעטער ז"ל נאך אין סאטמאר האט זיך אויך געפלאגט מיטן עולם, מ'האט געעפנט די געשעפטן, און אינדערהיים איז דאך געווען 'א שניט ווארע', אזוי האט עם געהייסן, מ'האט געשניטן סחורה'ס מיט א מאם, במילא איז עם א מלאכה דאורייתא, האט ער מיר געזאגט אז ער האט זיך געפלאגט אין סאטמאר מיט דעם, אזוי האב איך אמאל גהערערט פון אים.[9]

---

5 דהרי בגדרים הולכין אחר לשון בני אדם, ובלשון בני אדם מקרי חול המועד 'יום טוב', עיי"ש.

עי' במחזור דברי יואל לפסח (עמ' תר"כ אות ר"צ) בחוה"מ לא שינה רבינו כלל ממלבושי שבת ויו"ט, וכן התפלל בטלית של שבת ויו"ט. ועי' בהערה שם (אות א): במג"א (ריש סי' תק"ל) בשם תניא רבתי חייב לכבד חוה"מ בכסות כשאר יו"ט. ועי' שבולי הלקט (סי' ר"כ) מ"ש מתורת כהנים ובתוס' כריתות (דף ז.) ד"ה וקראו, וכ' שם בערוך לנר ומזה ראיה שיש חוב מה"ת לכבד חוה"מ במאכל ומשתה ובכסות נקיה. וכ"כ הברטנורא (אבות פ"ג) על המבזה את המועדות שאין לו חלק לעולם הבא, שנוהג מנהג חול בחוה"מ במלאכה ואכילה ושתיה, ונראה שמזאת המכילתא יצא מ"ש המג"א בהל' חוה"מ בשם ס' תני, ורבים אינם נזהרים באיסור חמור הזה ואין מחלקין חוה"מ לימי החול ומי יתן יטו אוזן וישמעו לדברי אלה עכ"ל, עיי"ש. ובאורחות חיים להרא"ה מלוניל (הל' שבת אות ט') כתב ולובש בגדי שבת כדי שיזכור שהוא יום קדוש ואסור בעשיית מלאכה עכ"ל, במשמרת שלום (סי' ל"ג או"ב) כתב דיש לגעור באותם שבאים לביהכנ"ס בחוה"מ בבגד של חול, ועי' ויעש אברהם טשעבנאוו (עמ' תכ"ג) מש"כ בזה.

6 עיי' בד' המג"א (סי' תקכ"ט) כתב דדין לבישת בגדים יותר טובים ביו"ט מבשבת, משום חיוב שמחה שיש ביו"ט. ולפי המובא בפוסקים ה"ה בחול המועד צריך ללבוש בגדי יו"ט, כיון שגם בחוה"מ יש חיוב שמחה, וכן כ' להדיא בס' התניא (סי' נ"ב שהעתיק המג"א בסי' תק"ל סק"א) שכתב דחוה"מ חייב לכבדו במאכל ומשתה ובכסות 'כשאר יו"ט'' ע"כ.

אמנם מדברי הגה"ק מבוטשאטש באשל אברהם (סי' תקנ"א ד"ה אין מהלימין) נראה דהמנהג היה ללבוש בחול המועד בגדי שבת ולא בגדי יום טוב עיי"ש. וכן כתב בחיי אדם (כלל ק"ו סוסעי' א) דבחוה"מ לובשים בגדי שבת. גם בניומוקי או"ח להגה"ק ממונקאטש (סי' תק"ל אות ג') נקט דבחוה"מ לובשין בגדי שבת.

נמצא שמצינו מחלוקת בזה, ובשער הציון (סי' תק"ל אות ד') הוכיח שלענין כסות נקיה חול המועד אינו חמור כשבת ויום טוב, והעיקר שתהיה הכסות נקיה ושלא תהיה של סתם ימות החול.

7 מאידך עיי' בנמוקי או"ח (שם) ובפרי מגדים על דברי המגן אברהם (שם) שלהרבה אחרונים צריכים הבגדים להיות ממש בגדי יום טוב, או עכ"פ של שבת.

בספר שנה האחרונה (אות נ"ו) כתוב, אשר ביום ב' דסוכות, הילולת רבינו בעל דרכי תשובה זי"ע, בהכנס רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע לאהל רבותינו זי"ע, "דרכו בקודש היה לפתוח בשלום תחילה בלשון אידיש "גוט יום טוב טאטע", ובהערה שם: בכל פעם ביום טוב אחר התפילה כשהלכו העולם לביתם ובאו מקודם לפרוס בשלום רבם, היה נוהג להשיבם רק בלשון "יום טוב" לבד (וכן נהג אביו הקדוש בעל הדרכי תשובה זי"ע), וכאן אמר "גוט יום טוב", ובוודאי טעמו ונימוקו של רבינו זי"ע עמו, כי עמקו מחשבותיו ומעשיו, שגבה למעלה משכלינו. וכ"כ בדרכי חיים ושלום במנהגי חג הסוכות (אות תשפ"ג).

8 עי' במחזור דברי יואל לסוכות (ח"א עמ' תת"ט אות קמ"ד) כדלהלן: רבינו הקפיד מאוד שאנ"ש יתלבשו בחול המועד במלבושי שבת ויו"ט כדי שלא יהיו בכלל המבזה את המועדות.

בשנים הראשונים של בוא רבינו לאמעריקא פעל הרבה שילבשו בשבת שטריימל והרבה מאנ"ש אף שחבשו שטריימל בשבת ויו"ט אבל בחוה"מ לא לבשו מלבושי שבת. ורבינו עורר את אנ"ש שילבשו גם בחוה"מ שטריימל ובעקיטשע, והתעוררות זו הגיעה גם להרבה מאחב"י אף שלא היו מחסידי רבינו, והתחילו ללבוש מלבושי שבת גם בחול המועד.

9 ועי' עוד שם (עמ' תרס"א אות קמ"ה), כדלהלן: בענין מלאכת חול המועד החמיר רבינו מאוד שלא להקל כלל, ואם יש חשש שאם לא יבואו לעבוד בחוה"מ יפסידו פרנסתם הי' מתיר לעבוד, רק בתנאי שיעבדו

ס׳איז געווען שטארק נפרץ דעמאלטס צו ארבעטן חול המועד, דאם דלות איז געווען גרויס.

האדמו״ר מגארליץ: וועלכע אונז זעמיר יונג געווען איז נאך דא אויך געווען אזוי. אסאך אידן זענען געגאנגען אויפן טרעזין, מ׳איז געפארן צו די ארבעטן.

רבינו: יא, מ׳האט דא אויך געארבעט חול המועד אמאל, דעם פעטער ז״ל האט דאם זייער געאהרט. ברוך ה׳ אין דעם איז אויך אכשר דרא.

*

האדמו״ר מגארליץ: ס׳איז מקובל עפעס ביי אונז, כ׳וויים נישט פון וואו, אבער זיי ברענגען עס נאך פון פריער, אז דער ישמח משה פלעגט צו שיקן מצות ערב פסח צום מנוחת אשר.[10]

רבינו: ערב פסח, פון אוהעל קיין טשענגער? א מהלך רב, דאם איז זייער ווייט. היינט מיט אן העליקאפטער קען מען דאם טוהן, אדער מיט קפיצת הדרך, דאם קען זיין.

אב״ד מנוחת אשר: יא, אזוי שרייבן זיי, ס׳איז דא די פארצייטישע זכרונות פון די שטאט טשענגער, זיי שרייבן זיי טאקע אזוי.[11]

האדמו״ר מגארליץ: ס׳איז זייער אינטערסאנט, ס׳איז דא אין די מכתבים פונעם ישמח משה וואו ער שרייבט א בריוו צו רבי יונתן בנימין אסטרייכער (אבד״ק טשענגער יצ״ו), ער איז קראנק געווען ער האט זיך שטארק מסגף געווען, שרייבט ער אים אזוי, ער שיקט אים א קמיע, און ער האט געטוהן אלעס וואם עס וועט הונדערט פראצענט ארבעטן, און ער לאזט אוים דארט ער בעהט אים אז ער זאל זיך נישט מסגף זיין, ער ברענגט אים דארט די חז״ל אז מ׳טאר זיך נישט מסגף זיין, אז ער איז א חוטא, אבער ער שרייבט דארט עשיתי אלעס וואם איז נאר שייך אז ער זאל האבן א רפואה, און דער בריוו איז אהנגעקומען א טאג נאך די פטירה,[12] ער

בחנם כאונסים שלא ברצונם בלי ליטול שכר פעולתם, ובעיר כאטמאר קרא רבינו את כל הבעלי מלאכות שהיו עפי״ר עניים, וביקש מאתם שלא יעבדו בחוה״מ, ורבינו נתן להם תמיכה הגונה לכבוד יו״ט, ועי״ז פעל אצלם שלא יעשו מלאכה בחוה״מ, וכמו״כ ביקש מבעלי בתים עשירים בעיר כאטמאר שלא לעשות מלאכה דאורייתא בחוה״מ בהפאבריק שלהם אף ע״י עכו״ם אף שמענה היה בפיהם, שזה עולה להם לסכום רב, כי היו להם כמה מאות פועלים אשר הוכרחו לשלם להם שכר מלאכה וגם בעד אלו הימים.

ובהערה למטה (אות ב), וסיפר א׳ מאנ״ש שבדידיה הוה עובדא אשר היה באותו מעמד בעת רבינו התיר לא׳ לעבוד בחוה״מ ורבינו שכח לומר לו שיעבוד רק בחנם, ואחר שהלך השואל נזכר רבינו ששכח לומר לו שיעבוד רק בחנם, אמר לא׳ מאנ״ש שיקרא אותו ע״י הטעל. ולומר לו בשמו שיעבוד רק בחנם. [וזה היה עצה נפלאה של רביע כי כאשר ראו הבעה״ב שהפועלים אינם רוצים מעות אלו לא ביקשו מהם עוה״פ בחוה״מ שיבואו לעבוד כי לא רצו שיעבדו אצלם בחנם].

וכל כך החמיר רבינו לא להתיר עשיית מלאכה בחול המועד. כי כאשר אחד מאנ״ש התאונן לפניו על רוע מצב פרנסתו, וביקש איזה אופן של היתר לעשות מלאכה, ענהו רבינו ובלשון קדשו: ״איך קען דיר נישט מתיר זיין צו ארבעטן אום יום טוב״. שוב פעם בא אחד מאנ״ש אל רבינו בטענה, שחושש שמא יפסיד קונים אם יסגור מסחריו בחול המועד, אמר לו רבינו, אין לך לחשוש כלום, על כל קונה שיפסיק לקנות אצלך יבואו עשרה אחרים במקומו, ואחרי זמן נתעשר האיש ההוא עושר גדול מאוד והוא אחד מגדולי נדיבי עם רודף צדקה וחסד.

10 עיין בתולדות המנוחת אשר ז״ל בראש ספרו בית אשר (עמ׳ ק״ט) שהי׳ אוהב נאמן דבוק מאה להגה״ק אבדק״ק אוהעל בעל ישמח משה וצ״ל ובחליפת מכתבים לרבינו חותם: ואחוי קידה חמש מאות מול הדרת כבודו... וכן מתארו ש״ב כי גם הגה״ק מטשענגער הי׳ נכד המהרש״א והרמ״א ושאר גדולי ישראל כמו הישמח משה.

11 אכן כך היה מקובל כפי שמובא בס׳ יזכור לקדושי טשענגער, להלן העתק מהספר:

וקדושים. וזכורני, ששפרו זקני העדה באזנינו, את הסיפור האמיתי הבא: בעל ה״ישמח־משה״ מאוהעל, זי״ע, שלח בערב פסח מצות־מצוה לרב מטשענגר על ידי פרש. והמצות הגיעו לרב מטשענגר בעודם חמות מאפייה. וזה בגלל הסיבה מכיוון שהיתה לאותו הפרש־שליח ״קפיצת־הדרך״ ע״מ שהרב מטשענגר יאכל מצות אלו בעודן חמות.

זכות הקדושים האלה תגן עלינו, יוצאי טשענגר, שנזכה להחזיק מעמד באמונה שלימה, ונחיה חיי־תורה ויראה ושום רוח־מזיקה לא תשלוט בנו ח״ו. ונזכה להרמת קרן ישראל, והתורה, ולגאולה אמיתית בב״א.

יוסף מרדכי בן יצחק דוידוביץ, בני־ברק

12 עי׳ בספר הנפלא אוצרות ישמח משה (עמוד נד מכתב ה) העתק המכתב קודש, ווילש״ק:

שיל״ת, אור ליום ד׳ כ״ב אדר שני, תצד״ק ל׳. - הקקתי אותיותי, ונתתי את בריתי, לאיש אפרתי, הכרתי והפלתי, לאחד מאלף מצאתי, ה״ה ידידי וא״נ הרב המאור הגדול איש צדיק כי״ב כקש״ת מהור״ר יהונתן בנימין נ״י לנצח האב״ד דק״ק טשענגער ואגפיה יצ״ו.

הנה דאבה נפשי על ששמעתי כי בעת אינו במזג הבריאות, השי״ת ישלח לו רפואה שלמה לרמ״ח אבריו ושס״ה גידיו בתוך שאר חולי ישראל, ה׳ יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו, כי מערש דוי יהי׳ עשר יו״ד, ויתמשך לו בריאות וחיים ושלום מהארת אות יו״ד שבאבא חכמה עילאה. והנני שולח לו קמיע אחת אשר לפי מיעוט וקוצר ידיעתי ראוי שתועיל מאוד מאוד לרפואה ברחמי שמים, והכוונה הידועה לי השייכה לאותה הקמיע כוונתי עליה, ובטוח אני ברחמי שמים שתמשיך לו רפואה מן השמים רפואת גוף ונפש לרמ״ח אבריו ולשס״ה גידיו, אמן כן יהי רצון.

רק לשום עינא פקיחא על מה שנאמר בתוה״ק (דברים ה, טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ואך את דמכם כו׳ (בראשית ט, ה), ואם כל האסורים דרבנן התירו לחולה שאין בו סכנה, שיבשל ע״י עכו״ם בשבת (עי׳ או״ח סי׳ שכח סי״ז), וגם התירו לו לאכול מבשולי עכו״ם בשבת (שם סי״ט), אעאכו״כ דברים שאין בהם שום נדנוד איסור שאסור לחולה להחמיר. וכבר אמרו

איז נסתלק געווארן כ"ג אדר תקצ"ד,[13] און כ"ד אדר איז אהנגעקומען דער בריוו.

רבינו: רבי יונתן בנימין אסטרייכער איז געווען רב אין טשענגער, ער איז געווען א זוהן פון רבי משה ארי' אסטרייכער, וואס ער איז געווען רב אין קראלי,[14] ביי אים איז געווען די מעשה מיטן קדושת לוי, דער קדושת לוי איז אאמאל געווען אין קראלי,[15] און ער איז געגאנגען באזוכן דעם רב פון שטאט, דאס איז געווען דער רבי משה ארי', און ער איז געווען אזא מתנגד אז ער האט זיך נישט געוואלט טרעפן מיטן קדושת לוי, און דער קדושת לוי איז געקומען צו די טיהר, ער האט אים געוואלט קומען באזוכן, און אזוי ווי ער האט אים נישט געוואלט טרעפן איז ער פון פענסטער אנטלאפן, אזא מתנגד איז ער געווען. דער קדושת לוי איז אריין געקומען אין שטוב, און ער זעהט אים ווי ער קריכט ארוים פון פענסטער, ער לויפט ארוים, און דער רבי יונתן בנימין איז געווען א קינד, א קליין קינד, ער איז נאך געווען אין די וויגעלע,[16] און דער רבי משה ארי לויפט אזוי ארוים, זאגט אים דער קדושת לוי 'לויף נאר, לויף נאר, דער (הראה על בנו הילד) איז שוין א אונזערער...', און זיין זוהן איז געווארן א חסיד.[17]

אב"ד מנוחת אשר: ער איז געווען א גרויסער בעל מקובל דער רבי יונתן בנימין.

רבינו: ר' יהושע קראלער איז געווען זיינם א שוואגער,[18] ער איז געווען אן איידעם ביי זיין פאטער רבי משה ארי' דער קראלער רב.

חז"ל (תענית יא:) **דהיכא דלא מצי לצעורי נפשי' נקרא חוטא אם מצער נפשי', ואין לך לא מצי לצעורי נפשי' יותר מחולה, וכבר נאמר** (משלי יא, יז) **ועוכר שארו אכזרי, ולמען ה' יתברך יראה שלא יתחייב בנפשי' ח"ו, ודי בזה לחכם כי"ב.**

וה' יברך אותו ויתחדש כנשר נעוריו ויזכה לראות בשמחת ביאת הגואל האמתי במהרה בימינו אכי"ר. - דברי א"נ המעתיר בעדו אל נא רפא נא לו ליהונתן בנימין בן חי' בתוך שאר חולי ישראל, [חי"ק].

13 **להלן תמונת המציבה של הגה"ק ר' יונתן בנימין אסטרייכער ז"ל אבד"ק טשענגער יצ"ו:**

14 **נזכר בשו"ת נוב"י, וכן נזכר כמה פעמים בשו"ת חת"ס.**

15 **עיי' בס' אמרי יואב** (בפרקי מבוא עמ' י) **שמקובל שהגה"ק מבארדיטשוב ז"ל שהה בעיר קראלי בשנות תקל"ט – תקמ"א, ואז הפיץ והשריש רוח החסידות בכל חבל אונטערלאנד שבאונגארין.**

16 **עי' בס' תפארת בית לוי שהרה"ק מבארדיטשוב ז"ל היה במדינת אונגארין והיה גם בקראלי, ואז היה האאון רבי משה ארי' אסטרייכער ז"ל המרא דאתרא, והרה"ק נכנס לבית מדרשו כדי להכירו, והרב הנ"ל היה מתנגד גדול לחסידות ופחד שהוא כת חדשה, ע"כ לא רצה להתקרב אליו וברח מביתו.**

ובס' גדולת יהושע מסופר שהרב הנ"ל אמר שדרך החסידות הוא כעין מאגע"ט ואבן שואבת שמושך אליו, ע"כ היה מתיירא וברח משם כדי לא לראות את הרה"ק, אמנם הרה"ק המתין לו שם ג' ימים וכשראה שאינו חוזר, אמר שיותר מזה אין צריך להמתין והלך לדרכו.

ומסופר שם שכשנכנס לביתו של הרב הנ"ל מצא את בנו הילד יונתן בנימין ובירכו שיהיה חסיד, ואכן אח"כ נתגדל ונתקרב מאוד לחסידות ה"ה הגה"ק רבי יונתן בנימין עסטרייכער זצ"ל אבד"ק טשענגער.

ויש לציין שהגאון רבי יונתן בנימין נתן לנו הנולד השם 'לוי יצחק' ע"ש הרה"ק מבארדיטשוב ז"ל, והיה מהבעה"ב החשובים בעיר מונקאטש, ובס' גבעת פנחס – ביליצער מובא בהקדמה שבפטירת ר' לוי יצחק הנ"ל הספידו הגה"ק ממונקאטש ואמר עליו שהוא היה הראש להבעה"ב החשובים, ע"ש.

17 **ויש לציין שהעובדא זו מובא עם הוספה המובא בהקדמה לשו"ת תפארת אדם - מנכדו הגאון רבי משה דוד אסטרייכער ז"ל מטשימפא שהגה"ק הקדושת לוי זי"ע השתוקק מאד להכיר את הנ"ל והרבה בשבחו. והרבנית רצתה לכבדו, ושאלה אותו האם אוהב יאך מיט לאקשען?, והתרגז עליה, יאך מיט לאקשען דארף מען ליב האבן?, דעם בורא עולם דארף מען ליב האבן!.**

והוחיל עד בוש, וכאשר ראה שעדיין לא בא והבין שאין ברצונו לפגוש אותו מחמת שהוא מכת המתנגדים, ואז היה בנו הג"ר יונתן בנימין שם... וכו' וכנ"ל.

18 **החסיד הצדיק המפורסם ר' יהושע פריינד ז"ל מעיר קראלי, שהי' נקרא בפי כל ר' יהושע קראלער. נולד בשנת תקכ"ו, והי' מפורסם בגודל**

אינטערעסאנט, זיין זון איז געווען ר׳ משה ארי׳ דער ראה״ק אין סיגוט,[19] ביים ברית האט ער אים א נאמען געגעבן נאך אים. הגם ער איז שוין געבוירן געווארן פון א זיווג שני, אבער ער האט דאך א נאמען געגעבן נאך זיין ערשטן שווער.

האדמו״ר מגארליץ: דער זיידע דער מנוחת אשר האט מורא׳דיג געהאלטן פון אים, ער האט געזאגט אז ער האט געענדיגט יעדעם יאר כל התורה כולה.

דער זיידע (המנוחת אשר) האט געגעבן א נאמען פאר זיין פינעפטער זוהן נאך דעם רבי יונתן בנימין. כאטש ער איז נישט געווען קיין משפחה, ער איז נאר געווען זיין ממלא מקום אין טשענגער.

אב״ד מנוחת אשר: אויף רבי יונתן בנימין׳ס רביצין׳ס מציבה שטייט אזוי זי איז געווען אשת ׳גאון ישראל׳ און ׳קדוש עליון׳.

האדמו״ר מגארליץ: יא, דער מנוחת אשר האט עס געלאזט שרייבן, זי איז אוועק אום שנת תרי״ז דער מנוחת אשר האט שוין געווואוינט דארט, האט ער געלאזט שרייבן אזאלכע טיטלען, ׳אשת הרב הצדיק קדוש עליון שר ה׳ וגאון ישראל׳, מורא׳דיגע טיטלען.[20]

אב״ד מנוחת אשר: דער קדושת לוי איז ארום געפארן אין אונגארין, ער איז געווען אין נאך פלעצער,[21] ער איז געווען

21

ויש לציין שהרה״ק מבאדיטשוב ביקר בכמה עיירות באונגארין, עיין בס׳ עשר צחצחות שכותבו: בנסוע הרה״ק בעל דברי חיים מצאנז מעיר בארדיוב לביתו, עבר דרך כפר אחד הנקרא ׳מאקאלי׳ וצוה לעמוד שם, וירד מעל המרכבה ונכנס להקרעטשמע, וישאל אם ישנו שם איזה איש זקן או אשה זקנה, ויאמרו לו כי הקרעטשמער יש לו אם זקנה בת 90 שנה, ויצו להביא אותה לפניו, וישאל אותה האם היה פה איזה צדיק בזו הקרעטשמי, ונענה כי היה פה הרה״ק מבארדיטשוב, בעברו במדינת אונגארן עבר דרך הכפר ההוא וישב בקרעטשמע הזאת ב׳ שבועות, והרה״ק עמד רגל אחת על הארץ ורגל שניה על הספסל, ושמע כל מה שסיפרה לו הזקנה מן הרה״ק מבארדיטשוב, אה״כ אמר לחסידים כי כאשר עבר הרגיש ריח טוב של צדיק ויהי לפלא בעיניו, ועתה הוא יודע ומבין מדוע הרגיש את הריח אחרי שהרה״ק מבארדיטשוב היה פה.

כן עבר הרה״ק בקהילת ׳מאדע׳ שהיתה כבר אז קהילה חשובה, ובראשה רב מפורסם האגון ר׳ משה וואהל מאושפיצין (מכר בשו״ת נוב״י מהדו״ת אבהע״ז סי׳ קפ״ו) שהיה עוד צעיר לימים, ומסופר בס׳ תולדות גאוני הגר שבעת ההיא היה בעיר מאד הרה״ק מבארדיטשוב ז״ל והתנצל לפניו הה״ג הנ״ל כי מאד יפחוד להיות מורה הוראה, ודיבר עמו הרה״ק ז״ל בדברי הלכה, ונתן לו כתב הוראה בזה״ל ״ב״ה. מבטיחך אני שלא תאמר על אסור מותר ועל מותר אסור על טהור טמא ועל טמא טהור ועל זכאי חייב ועל חייב זכאי, הק׳ לוי יצחק בן שרה סאשא״ עכל״ה ומאז והלאה הוסר אימתו ממנו והיה בעל הוראה מובהק, עכ״ל.

ועי׳ בס׳ אור הישר והטוב (עמ׳ קמה) שהיה פעם א׳ גם בעיר ראצפערט, ועד ימי חורבן קהילות אייראפע היתה שם הבימה שקרא עליה.

צדקתו וקדושתו גם הי׳ מתמיד מאוד בלימודו עד כדי כך שלא הי׳ משתתף בשמחת נישואין של בניו שלא התקיימו בעירו.

מרן הישי״מ ז״ל אמר עליו שאילו לא הי׳ יונק בילדותו אצל ערלית, הייתי אני והרבי מלובלין בושים ממנו (כי היות שנשאר ל״ע יתום מאמו, ועד שמצאו עבורו מינקת ישראלית נתנהו למינקת נכרית).

ומקובל שהי׳ לו ספר יוחסין עד עלי הכהן ושרפו מחמת מעשה שאירע שאמר פעם מוסר לבנו על מה שהוא מתרשל מלימודו, ובנו השיב לו שהרי אמרו חז״ל כל מי שהוא ת״ח ובנו ת״ח וב״ב ת״ח שוב אין התורה פוסקת מזרעו לעולם, והרי אנו מיוחסים עד עלי הכהן ובודאי יחזור התורה גם אצלי, וכשמוע זאת עמד ושרף המגילת יוחסין כדי שלא יתגאו בניו בזה ולא יסמכו על זכות אבותם.

אמרו עליו שלא הי׳ ישן במטה במשך ארבעים שנה וכל שינתו הי׳ רק שינת עראי, רביה״ק בעל הדבר״י ז״ל הי׳ רגיל להזכיר מימרא בשמו ש׳מי שאינו זוכה לגילוי אליהו בליל התקדש הפסח ובליל כל נדרי אינו בגדר אנושי כלל׳ וסיים רביה״ק - אז אזוי פלעגט זאגן א בעל הבית פון אמאל, נפטר ביום ח׳ ניסן שנת תר״ח לפ״ק בהיותו בן פ״א שנים ומנו״כ בעיר קראלי.

19 אביו של הגה״ק רבי אברהם יהושע פריינד ז״ל אבד״ק נאסוייד מח״ס שו״ת מאור יהושע.

20 ראה תמונת המציבה של הרבנית ע״ה:

אין מאדע אויך,[22] כ׳האב געהערט פונעם נייטערער רב (הגה״צ רבי שלום משה אונגאר ז״ל אבד״ק נייטרא) אז ס׳איז געווען א טיש אין מאדע אויף וואם ער האט געליינט די מגילה.

רבינו: מ׳דערציילט אז אין קראלי איז געווען א באלעמער אין שוהל וואם דער קדושת לוי האט געליינט די מגילה אויף דעם אום פורים, און ער האט (מגודל ההתלהבות במצות קריאת המגילה) ארויף געטאנצן אויפן באלעמער.[23]

אב״ד מנוחת אשר: איך מיין איך האב געהערט ענדליך פונעם נייטערער רב, אזא מעשה וואם איז געווען אין מאדע, און דער לבושי מרדכי וועט מ׳איז געקומען צו אים קיין מאדע האט ער ברוב ענוותנותו געזאגט ׳עטץ קומטם דאך זיכער זעהן דעם טיש פונעם קדושת לוי׳, אזוי האט דער נייטערער רב פארציילט.

רבינו: די קראלי אידן האבן פארציילט אז אין קראלי איז געווען אזא באלעמער וואו ער האט געליינט די מגילה, קען זיין אין מאדע איז אויך געווען אזא מעשה.

האדמו״ר מנארליץ: דער רבי דערמאנט מיך פון קראלי, דא וואוינט א איד ר׳ יחזקאל גליק דא אין שטעטל?.

רבינו: יא אוודאי, ער איז טאקע א קראלער, ר׳ עזריאל גליק׳ס ברודער.

האדמו״ר מנארליץ: יא, איז פאר צוויי יאר צוריק ווען כ׳בין געפארן צום ישמח משה׳ס ציון פארציילט ער מיר, זיין זוהן זאגט מיר אז מיין טאטע קען א מעשה ארגינעל פונעם מנוחת אשר, כ׳האב נישט געוואוסט אז זיי זענען קראלער נאך פון דערהיים, גיי איך אראפ צו אים דארטן, זאגט ער מיר אזוי, ׳ביי אונז נישט ווייט דארט אין קראלי, איז געווען אן אלטער בעל עגלה, מ׳האט אים געפרופן ׳דער בלינדער בערי׳, ער איז בלינד געווארן אויף דער עלטער, האט ער פארציילט אז יונגערהייט איז געקומען צו אים א טאטע מיט א מאמע, זיי האבן געהאט א מיידל פון עלף–צוועלף יאר וואם איז געווען שטום–טויב, און מ׳האט אים געדונגען אז ער זאל זיי פירן פון קראלי קיין טשענגער, איז ער געפארן אויף טשענגער, און זי איז צוריק געקומען כאחד האדם...׳ אזוי האט פארציילט בערי דער בלינדער, זאגט מיר דער ר׳ יחזקאל גליק, די מעשה איז קראנט, ווייל דער בערי איז נישט געווען קיין חסיד....

רבינו: יא, ער האט נישט געזוכט צו מאכן קיין מעשיות....

*

האדמו״ר מנארליץ: ס׳איז אינטערסאנט, אונז האבן מיר געהערט דאם לעצטע מאל מיטן רבי׳ן וועגן רבי שלום אליעזר׳ל (מראצפערט), אונז האבן מיר געטראפן דעם בריוו, מ׳זעהט ווי אזוי זיי האבן אלעם מלביש געווען איז סגולות איז עסנווארג.

והראה האדמו״ר מנארליץ לרבינו תמונה מהמכתב קודש ששלח הרה״ק רבי שלו׳ אליעזר׳ל מראצפערט ז״ל למרן רביה״ק ז״ל וכו כותב לו כל מיני סגולות לחיפקך בזש״ק

האדמו״ר מנארליץ: ווי עם זעהט אוים האט אים דער רבי געהאט געבעטן סגולות געהאלפן צו ווערן מיט קינדער.

רבינו: איך זעה ער שרייבט אים סגולות פונעם שווער פון רבי מאטעלע הארנאסטייפלער.[24]

ויש לציין שבס׳ שאול בחיר ה׳ [ובס׳ גדולת שאול עמוד קכ״ב] מובא שהרה״ק מבארדיטשוב ביקר כמה פעמים בעיר קראלי, וגם תלמידו הרה״ק בעל התולדות אהרן מזיטאמיר ז״ל שהה בעיר קראלי כמה חדשים.

22 עיי׳ בס׳ תולדות גאוני הגר (י״ל בשנת תרע״א) שם מסופר שהרה״ק הנ״ל היה בעיר ה׳ ׳מאד׳ בעת כהונת רבי משה וואהל ז״ל שם (שנפטר בשנת תקנ״ט), הרב פנה להקדושת לוי כי מפחד להוראה, ולאחר ששוחחו ביניהם בדבר הלכה, כתב לו הקדושת לוי כתב ׳היתר הוראה׳ בזה״ל: מבטיחך אני שלא תאמר על אסור מותר ועל מותר אסור, על טהור טמא ועל טמא טהור ועל זכאי חיל ועל חייב זכאי - הק׳ לוי יצחק בן שרה שאשע...

23 עיי׳ בס׳ יהודי הונגריה (עמ׳ 88) שם הוא מביא את עדותו של אחד מיוצאי קהלת קראלי, שבאחד מבתי הכנסת היה קבוע לוח שעליו צוינה העובדא שהקדושת לוי שהה שם.

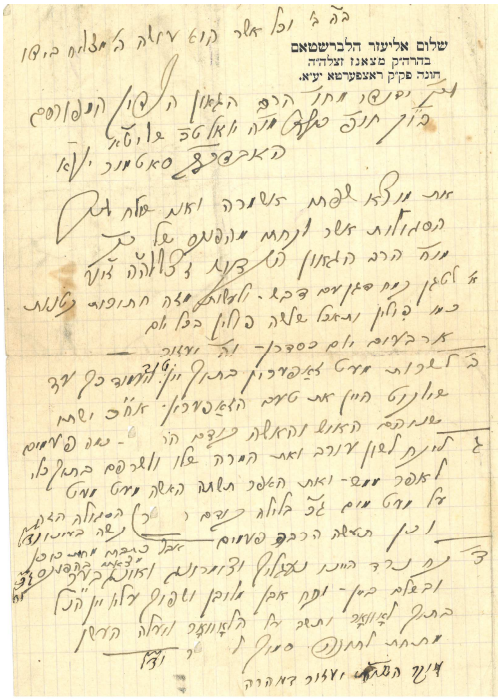
אגב, ידוע מ״ש בס׳ ישמח ישראל (פ׳ בהעלותך) בשם הה״ק מהר״י מווארקא זללה״ה לפרש דברי רשי״ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, שלא הי׳ ניכר עליו שום שינוי והתפעלות בשעת הדלקת הנרות ואמר בצחות לשונו, אילו היה מצוה הקב״ה מצוה זו להרב הצדיק הקדוש מבארדיטשוב הי׳ משכר המנורה ושופך השמן זית לגודל התלהבות מהמצוה רבה הלזו, אבל אהרן לא שינה, שלא היה ניכר בו שום שינוי, עכדה״ק.

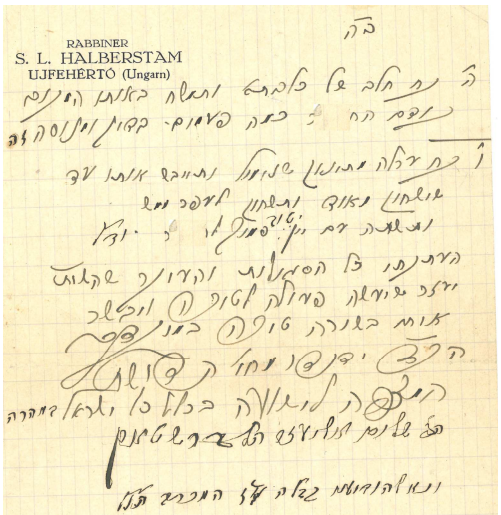
24 עיי׳ בס׳ רבינו הקדוש מראצפערט (עמ׳ צ״ו) כידוע סבל מרן רביה״ק ז״ל הרבה מצער גידול בנים, ופע״א כששטח את צערו לפני הרה״ק מהרש״א מראצפערט ז״ל, אמר לו הרה״ק שיש בידו פנקס שירש מחותנו הגה״ק מהארנאסטייפל ז״ל שהיה לו במסורת מבית אבותיו הקדושים מטשערנאבל, ויש בו רשומות סגולות לכל מיני דברים, וביניהם סגולה לחשוכי בנים, ואמר לו שישלח לו העתק מהסגולות הרשומות שם, כדי שיהיו לו לעזר להוושע בזרע של קיימא, ואכן אחרי זמן מה שלח לו הרה״ק אגרת ברכה בה נעתקו הסגולות הרשומות שם, וזה לשונו:

״ב״ה, ב׳ וכל אשר הוא עושה ה׳ מצליח בידו. לכ״ק ידידי מחו׳ הרב הגאון הצדיק המפורסם בו״ק חו״פ כקש״ת מו״ה יואל ט״ב שליט״א

האבדק"ק סאטמאר יע"א. את מוצא שפתי אשמרה ואני שולה לכ"ק הסגולות אשר לקחתי מהפנקס של כ"ק מו"ח הרב הגאון הקדוש זצללה"ה זי"ע. (כאן נעתקו הסגולות) העתקתי כל הסגולות והעיקר שהשי"ת יעזור שיעשה פעולה לטובה ויבשר אותי בשורה טובה במוקדם. הכ"ד ידידו מחו' הדוש"ת המצפה לישועה בכלל כל ישראל במהרה. הק' שלום אליעזר הלברשטאם. ונא להודיעני קבלה ע"י המכתב הנ"ל".

ראה העתק תמונה מהמכתב המצו"ב:

רבינו קרא מתוך הכתב כדלהלן: "לטגן קמח דגן עם דבש, ולעשות מזה התיכות קטנות כמו פולין, תאכל שלשה פולין בכל יום, ארבעים יום כסדרן, וה' יעזור".

האדמו"ר מגארליץ: אזאלכע אינטערעסאנטע סגולות.

רבינו המשיך לקרוא מתוך הכת"י הנ"ל: "לשרות מעט זאפרין זך יין טוב עד שיקלוט היין את טעם הזאפרין, אח"כ ישתו שניהם איש ואשה וכו' כמה פעמים".

האדמו"ר מגארליץ: זעהט אוים אז דער רבי האט זיך געוואנדן צו אים.

רבינו: יא, כ'זעה ער שרייבט אים 'את מוצא שפתי אשמרה', ס'איז א פלא פון א בריוו.

אב"ד מנוחת אשר: כ'וויים נישט צי מ'מעג פרעגן אמת'דיג, וואם איז געווען דארטן, ס'איז יא געווען א ידידות צווישן די צוויי, אדער ס'איז נישט געווען?

רבינו: [בצחות] כ'האב נישט געלעבט אין יענע תקופה...

רבינו המשיך לקרוא מתוך הכת"י הנ"ל: איך זעה ער שרייבט דא אויף אים 'מחותני'.

האדמו"ר מגארליץ: יא, ער ענטפערט אים דאך 'ידידי מחותני הרב הגאון הצדיק המפורסם'.

רבינו: דאם האט אינדערהיים געהייסן א גרויסער טיטל.

האדמו"ר מגארליץ: גאר א גרויסער טיטל, ער שרייבט אויך 'בוצינא קדישא חסידא ופרישא'.

רבינו המשיך לקרוא מתוך הכת"י הנ"ל: "ליקח לשון עורב ואת המרה שלו ולשרפם בתוך כלי לאפר ממש, ואת האפר תשתה האשה מעט מעט על מעט מים, וכן תעשה הרבה פעמים...'.

איך זעה ער שרייבט דא, "הסגולה הזה קשה בעיני וד"ל".

"קח נרד היינו נעגלעך צימרינג ואונגבער ובשלם ביין... וקח אבן מלובן ושפוך עליו יין הנ"ל...".

איך זעה דא שרייבט ער... "בדוק ומנוסה".

ושאל רבינו: וועט האט דעם בריוו?

האדמו"ר מגארליץ: אונז האמיר נאר א קאפי דערפון.

רבינו: כ'זעה ס'איז א קאפי, אבער וועט האט דעם ארגינעלן בריוו.

מ'דארף אפשר פרעגן ר' אברהם יודא מאנדעל, ער האט דאך א געוואלד פון די דאקומענטן, א גרויסן אוצר האט ער, ס'קען זיין דאם ליגט אויך ביי אים.[25]

---

25 הרבני הגדיד הנכבד ר' אברהם דוב יהודה הלוי מאנדל הי"ו מו"ל ספרי גנזי יהודה ה"ח, תומך נלהב למוסדותינו הק' בכל אתר ואתר, אשר

האדמו"ר מגארליץ: וואם ס'איז אינטערסאנט, כ'בין געזעצן בערך פאר צוואנציג דרייסיג יאר צוריק ביי א באבוב'ער התונה, און כ'בין געזעצן נעבן אונזער קאזין פון די טוואערסקי'ם,[26] ר' מאטיל טוואערסקי דער רבי וויסט וועם איך מיין, פון די ברודער'ם, פון די מילוואקי'ער קינדער (בני הגה"צ ר' יעקב ישראל טוואערסקי ז"ל אדמו"ר מהארנסטייפל בעיר מילוואקי), זיי האבן נאך געדענקט דעם זיידן רבי לייבעלע פון שיקאגא,[27] האט ער געזאגט, אז דער זיידע האט געזאגט אז זיי האבן געהאט דעם 'ספר הסגולות' פון ר' מאטעלע, האט ער געזאגט, וועז דער זיידע האט עם געגעבן האט עם געארבעט, און ביי אים ארבעט עם נישט...[28]

רבינו: דער טאטע ז"ל האט מיר געזאגט ער האט געטראפן דעם רבי לייבעלע, וועז ער איז אהנגעקומען קיין אמעריקא, איז ער געווען אין שיקאגא אים צו זעהן.

אב"ד מנוחת אשר: פונעם מנוחת אשר איז אויך דא א 'ספר הרפואות'.

רבינו: יא, דאם איז באוואוסט.[29]

ער האט געטיילט קמיעות און רפואות, ער האט געפראווען גרויסע מופתים.

ס'איז געדרוקט אין מנוחת אשר (בהקדמת המו"ל) א מעשה, אז ביים קדושת יו"ט איז געבוירן געווארן א קינד, און דער מנוחת אשר האט געבעטן דעם סנדקאות, אבער ער האט עם נישט געגעבן, אזוי שטייט דארט א מעשה.

האדמו"ר מגארליץ: אז דאם קינד איז ל"ע אווען שפעטער.

רבינו: איך האב עם קיינמאל נישט געהאט געהערט די מעשה.

דאם האב איך געוואוסט, אז דער קדושת יו"ט האט געהאט א קינד וואם האט ל"ע נישט געלעבט, אבער כ'האב דאם

ליקט וקיבץ בדמים תרתי משמע, אוצר רב עבבית גנזיו מספרי קודש וכתבי ידות עתיקים ומקוריים יקרי ערך, ואכן הבת"ק המקורי הנ"ל נמצא בבית גנזיו.

26 האדמו"ר מגארליץ שליט"א הוא חתנו של הגה"צ ר' ברוך הלבערשטאם ז"ל מגארליץ בני ברק, שהי' בנו של הגה"ק רבי אלישע ז"ל בנו ומ"מ של הגה"ק רבי ברוך ז"ל אבד"ק גארליץ, וחתנו של הגה"ק רבי מאטעלע מהארנסטייפל ז"ל.

27 כ"ק רבי בן ציון יהודה לייב טווערסקי ז"ל בנו השלישי ומ"מ של הגה"ק רבי מרדכי דוב ז"ל בעיר האראנסטייפל, אח"כ הי' דר באראה"ק כמה שנים ושם הובא לדפוס בשנת תרצ"ה את ספר 'תורי זהב' על שו"ע הל' ריבית מאביו הגדול רבי מאטעלע ז"ל, ואח"כ היגר לארה"ב בשנותיו האחרונות והתיישב בעיר שיקאגו עד פטירתו בשנת תשי"א לפ"ק.

28 מן הראוי להעתיק מה שסיפר האדמו"ר מסקווירא ב"פ שליט"א כשביקר אצל מרן שליט"א בענין זה: ...דער האראנסטייפלער פון מילוואקי (הה"צ רבי יעקב ישראל טווערסקי ז"ל חתן הגה"ק הקדושת ציון מבאבוב ז"ל) האט פארציילט אז זיין טאטע (הגה"צ רבי לייבעלע טווערסקי ז"ל בן הגה"ק רבי מאטעלע מהארנסטייפל ז"ל) האט פארציילט אז ער האט געהאט א ברודער וואס וועז ער איז געווען א קינד, און די ציינער זענען געווען פארפוילט, האט ער געהאט געוואלדיגע יסורים, ער איר אריין צום זיידן דער טשערקאסער (אבי אמו הגה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס ז"ל), און דער טשערקאסער האט אים ארויס גענומען א ספר הסגולות, און אויפגעמישט און געזויגן אז דא איז דא א סגולה, און ער האט אים געמאכט די סגולה, און ס'האט אים געהאלפן, אז אלע יארן האט ער גארנישט געפילט קיין ציין ווייטאג, און יעצט אויף דער עלטער, האט נאכאמאל אנגעהויבן וויי צו טוהן, האט ער געזאגט פאר מיין טאטע 'דו קענסט דאך מיר, דו וויסט דאך אז איך האב א גוטן קאפ און א גוטן זכרון, כ'האב געדענקט גוט דעם ספר וואס דער זיידע האט מיך געוויזן, כ'האב עס ארויס גענומען און כ'האב געטוהן די סגולה, פונקט ווי דער זיידע האט עס געמאכט, אבער ס'איז נישט געווען דעם זיידנס סגולה' (שלא הועיל מה שעשה בעצמו, כי רק זכותו של זקינו הגה"ק הנ"ל היא שעמדה לו אז)...

29 להלן העתק מתוך ספר הרפואות של הגה"ק המנוחת אשר ז"ל:

קיינמאל נישט געהערט פונעם טאטן ז"ל אז דאם האט געהאט א שייכות מיט דעם.[30]

פון טאטן ז"ל האב איך געהערט, ער האט פארציילט אזוי, אז דער קדושת יו"ט איז אמאל געווען אין צאנז, און דער דברי חיים זאגט אים 'איך דארף נויטיג דריי הונדערט ריניש, אז דו גיסט מיר דריי הונדערט ריניש זאג איך דיר צו א קינד', ער איז געווארן זייער צוקאכט אז ער האט געהערט אזא מין זאך, אבער ער האט נישט געהאט געלט ביי זיך, אבער אז ער האט געהערט אזא אפענע הבטחה, איז ער ארום געגאנגען אין די שטאט און זיך געבארגט דעם סכום און האט עס אריין געטראגן פארן דברי חיים. און ס'איז אים צום יאר געבוירן געווארן א קינד, אבער דאם קינד איז ל"ע אוועק, ווען ער איז געקומען נאכאמאל קיין צאנז שפעטער, און האט שלום געגעבן פארן דברי חיים, ער האט פארן דברי חיים גארנישט דערציילט דערווען, האט אים דער דברי חיים געזאגט 'וואס זאל איך טוהן, כ'האב געדארפט נוטיג דריי הונדערט ריניש פאר א דבר מצוה, ס'זענען געקומען די רשעים און זיי האבן עם צוגענומען', ער האט נישט געזאגט ווער ס'זענען געווען די רשעים, און ווען מען ער האט גענומינט, אזוי האט ער אים געזאגט.

האדמו"ר מגארליץ: כ'האב פונקט געוויזן פאר מיין זוהן, כ'האב געטראפן דא א בריוו פונעם מנוחת אשר, אזעלכע סגולות, דער רבי ווייסט דאך דער מנוחת אשר האט אלעם מלבש געווען אין דעם, שרייבט ער דא א בריוו פאר עפעם א רב, דעם שאמקוטער רב.

רבינו: וועלעכער שאמקוטער רב?

האדמו"ר מגארליץ: רבי עזריאל אייזיק קעללער איז געווען דער רב, צו אים שרייבט ער דאם.

רבינו: יא, ער האט א תשובה אין אבני צדק (סי' נ"א).

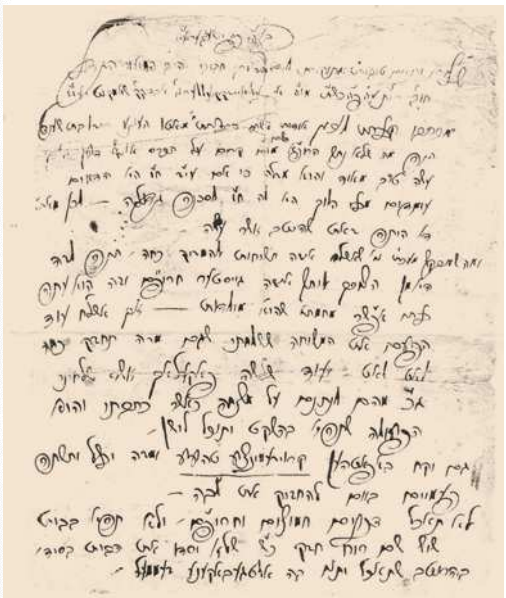
וקרא האדמו"ר מגארליץ יחד עם רבינו מתוך הכתב הנ"ל: "מכתבו קיבלתי לנכון אודות אשתו הרבנית... מה שלא נתן הרופא מים קרים... עשה טוב מאוד והוא מזלא כי אם עי"ז ח"ו היו הדמים עומדים מבלי הלוך היו לה ח"ז לסכנה גדולה לכן מאת ה' היתה זאת שהיטב אשר עשה... אך אשלח עוד הפעם את המשיחה ששלחתי... ועוד שלשה פאקעלאך אשר שלחתי ג"כ מהם... גם יקח באפאטהעק קרויזעווינצויג טהיעיג וומזה יבשל ותשתה פעמים... לא תאכל דברים חמוצים וחריפים, ולא תהיה בבית שיש שם רוח חזק... בהרוטב שתאכל יתנו בה אלטגעבאקענע זעממעל... ולפסח אי"ה יעשו לה מצה עשירה, ולא תאכל לא מרור ולא שום דבר חריף ואקוה שיהי' לה לרפואה שלימה...".[31]

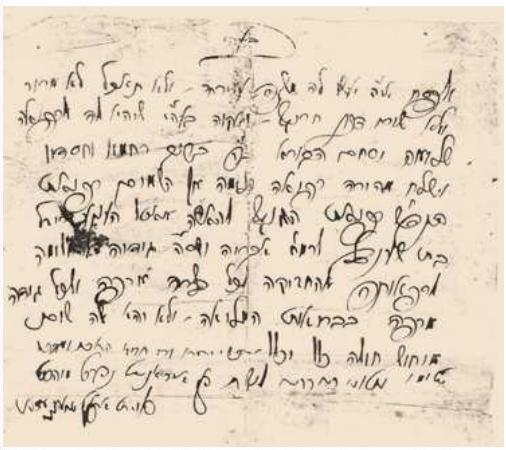
האדמו"ר מגארליץ: כ'זאג אלעמאל, יעדער פארשטייט אז דאם איז אלעם נאר פשעטלעך, אבער ער פירט דארט אוים 'ואקוה בעזה"י שיהי' לה לרפואה שלימה ירחם הבורא ב"ה ברוב רחמיו וחסדיו וישלח מהרה רפואה שלמה מן השמים רפואת הנפש רפואת הגוף... לרמ"ח אבריה ושס"ה

---

30 מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל היה מציין לשו"ת קול אריה (אבן השוהם סימן פ"ה) שם מובא באריכות השתלשלות הדברים אודות מרן הקדושת יו"ט, ושם מפורש גם זאת שהיה לו בן עם הרבנית הראשונה, ושחל"ח לאחר כמה חדשים, עיי"ש באריכה.

31 רצו"פ תמונה מהמכתב ששלח הגה"ק המנוחת אשר ז"ל להגאון אבד"ק שאמקוט ז"ל:

גידיה...׳. כ׳זאג אז די אלע זאכן איז איין זאך, דער עיקר איז דער ״ירחם הבורא׳ ער זאל שיקן א רפואה שלימה, מ׳זאל נישט וויסן פון גארנישט און פארטיג. זעהט אוים אז ער האט עם מלבש געווען אין דעם. די קינדער שרייבן דאך אז ער האט געמוזט עם מלבש זיין אין פארשידענע זאכן.[32]

רבינו: דער זיידע ז״ל דער ייטב לב שרייבט אויף אים ׳מופת הדור׳, אין די הסכמה אויפן ספר (ספרו מנוחת אשר על סגיות הש״ס).

וחזר רבינו על המכתב של הרה״ק מראצפערט ז״ל, ואמר: ס׳איז פלאי פלאים דער בריוו, כ׳האב נאך אזאנס נישט געזעהן...

האדמו״ר מגארליץ: כ׳בין ניגעריג צי קיינער האט זיך נישט געטרויעט צו פרעגן דעם רבין׳ס אויב ער האט זיך באנוצט מיט די סגולות.

רבינו: ס׳איז שוין נישט דא היינט וועם צו פרעגן...

אב״ד מנוחת אשר: אין וועלכן יאר האט דער רבי ז״ל התונה געהאט מיט די צוויטע רביצין?

רבינו: אום תרצ״ו, סוף יאר אום חודש אלול.

אב״ד מנוחת אשר: און פון ווען איז דער בריוו?

רבינו: דא אינעם בריוו שטייט דאך נישט קיין יאר.

האדמו״ר מגארליץ: ס׳איז מן הסתם געווען אין אנפאנג פון די ת״ש יארן.

*

האדמו״ר מגארליץ: אונז האבן מיר געהאט נאך עטליכע בריוו׳ן, כ׳וויים נישט פונקטליך וואו ס׳ליגט, ס׳איז דא א בריוו פון רבי שלום אליעזר׳ל ווינטער תש״ד וואו ער בעהט זיך אויף סערטיפעקאטן, ער בעהט זיך ברחמים אז מ׳זאל אים ערלעדיגן די סערטיפעקאטן.[33]

אינטערסאנט, דער רבי מאטעלע הארנסטייפלער האט גע׳שם׳ט ווי א בעל שם בדורו אין סגולות.

אב״ד מנוחת אשר: פון וואו האט ער געהאט די סגולה זאכן?

רבינו: דאס האב איך אמאל געהערט וועז דער באבובער רב (כ״ק בעל דברי שלמה ז״ל) איז געווען ביים טאטן, און ער האט אים דערציילט א מעשה, אז ס׳איז געווען ביי רבי מענדעלע ביסטריצער׳ס חתונה,[34] ער איז געווען א חתן ביים זיידן רבי שלום אליעזר׳ל, און רבי מאטעלע איז געווען אויף די חתונה, האט ער געזאגט א סגולה ביים אהיים גיין פון די חופה, אז צו האבן קינדער זאל מען עסן די אויג פון עפעס א ראק פיש, אזוי האט עם געהייסן.

אב״ד מנוחת אשר: יא, מ׳איז געפארן אויף לאנדאן זוכן. ער האט עם געזאגט ביי די חופה.

רבינו: ער האט דאס געשיקט זוכן, מ׳האט דאס געטראפן אין לאנדאן, און זיי האבן געהאט איין קינד, א טאכטער.[35]

---

32 יש לציין מה שמובא בס׳ עולמו של אבא (עמ׳ ל): פעם התארח אצלי בעיר פעטרושען איש עני ותלמיד חכם גדול שבא לזכות את בני קהלתי במצוות הכנסת כלה, ושמו ר׳ יצחק מכפר סאקס הסמוך לסאטמער, הוא מסר לי שלמד בישיבתו של וקיני בעל מנוחת אשר מספר שנים, וראה עין בעין את גדלותו של רבו המובהק בתורה ובעבודת ה׳.

וכך סיפר לי, הרוקח בכפר טשענגער לאחר שנעשה עשיר גדול מההולים של הרבי, החליט לעבור לבודפעשט ומכר את בית המרקחת שלו לרוקח אחר, שניהם היו גוים נוצרים, לאחר זמן נפגשו שניהם בבירת הונגריא, והרוקח הראשון שאל בשלומו של הרוקח השני ובעיקר איך הוא מצליח לשתף פעולה עם הרבי, והאם יש לו הרבה חולים שמביאים מרשמים, התלונן הרוקח השני שאין לו פרנסה והוא עומד כמעט לפני פשיטת רגל, היתכן שאל הרוקח מבודפעשט - האם הרבי יונגרייז ישנו עוד בכפר, והאם מבקרים אצלו חולים?, כן, השיב השני - הכל ישנו כבימי קדם, אבל רובן ככולן של התרופות שהרבי כותב על המרשמים אינן נמצאות בבית המרקחת שלי.

טיפש שכמותך - השיב לו הרוקח מבודפעשט - גם בזמני קרה אותו דבר, אבל אני נתתי להם תרופה אחרת שהיתה לי, האם אתה חושב שהתרופות גרמו להחלמת החולים, בודאי שלא, אלא הברכות של הרבי הקדוש...

33 היינו שרצה מאוד לנסוע לארה״ק, וכהיום נתפרסם כמה וכמה מכתבים ממנו בענין זה בס׳ ׳רבינו הקדוש מראצפערט׳, ע״ש.

34 כ״ק אדמו״ר רבי מנחם מענדל ראזענפעלד ז״ל מביסטריץ, בנו של הרה״ק רבי שלום מקאמינקא ז״ל השני, שנשא את בתו של הרה״ק רבי שלום אליעזר׳ל מראצפערט ז״ל.

35 עיין בס׳ רבינו הקדוש מראצפערט (עמ׳ שפ״ח) שסיפר האדמו״ר המהר״ש מבאבוב ז״ל: - כאשר התקיימה החתונה של הרה״צ רבי מנחם יהודה עם בת הרה״ק רבי שלום אליעזר זצוק״ל מראצפערט, עוד היה הרה״ק רבי מרדכי מהארנסטייפל זצוק״ל בחיים והשתתף בשמחת החתונה, כאשר עמדו תחת החופה לחש הצדיק מהארנסטייפל באזני בתו (אם הכלה) שיש לו בביתו ספר סגולות ושם בתוכה סגולה לחשוקי בנים. - האם מיאנה לשמוע דברים כאלו בעידן הדוה, כשעומדים והלב מלא תפלה ותקוה שההתן וכלה יעמידו תחת החופה בית בישראל, והסיחה דעתה מזה.

כאשר עבר זמן מסוים והזוג עדיין לא נושעו בזרע של קיימא, נזכרה הרבנית הצדיקת בדברי אביה אשר בינתיים כבר נקרא לישיבה של מעלה, ושלחה אל אחיה הרה״צ ר לייבלי זצ״ל אשר לו נפל הספר בירושה שישאיל לה את הספר, כאשר פתחו מצאו בו את הסגולה האמורה לחשוקי בנים לאכול את העין של מין דג הנקרא ׳ראק׳.

המה כן עשו אבל ללא הועיל, אז עלה בדעתם שיתכן שגם בדג זה עצמו יש כמה מינים שונים, ואולי הכוונה דוקא על אותו המין הנמצא ברוסיה.

האדמו"ר מגארליץ: מ'פארציילט אז דער רבי מאטעלע האט געזאגט ביים עצי חיים אויף די חתונה אז זיי האבן צי פריה חתונה געהאט, ער האט געוואלט זיי זאלן ווארטן לענגער.

רבינו: ניין, כ'וועל דערציילן ווי אזוי איך האב עם געהערט פונעם טאטן ז"ל, ס'איז געווען אזוי, דער זיידע (מרן העצי חיים) איז געווען א חתן ביי רבי משה'לע בארדיטשעוו, און די כלה איז נפטר געווארן, זי האט זיך דערשטיקט ביים עסן, זי איז נאך געווען א קינד. און דער זיידע דער קדושת יו"ט האט שוין געוואלט נאכאמאל א שידוך טוהן, דער זיידע דער עצי חיים איז שוין דעמאלטס אלט געווען פופצן יאר, האט ער געזוכט א שידוך אבער ער אים געוואלט גלייך התונה מאכן און נישט צעגערן, מ'האט אים אהנגעטראגן דעם שידוך מיט רבי שלו' אליעזר'לס טאכטער, האט ער געזאגט, יא, ער איז גרייט צו טוהן דעם שידוך אבער ער וויל מ'זאל גלייך התונה מאכן, און זי איז אויך געווען אינעם זעלבן יארגאנג ווי ער, זי איז אויך געווען זייער יונג, די חתונה איז געווען אום תרנ"ו, איז דער זיידע אלט געווען זעכצן יאר צו די חתונה, זי איז אויך אלט געווען אזוי, זיי זענען געווען אין איין עלטער, האט רבי שלום אליעזר'ל געהאט א שאלה צי ער זאל טוהן דעם שידוך, ווייל דער תנאי אינעם שידוך איז געווען צו התונה מאכן תיכף, האט ער אהנגעפרעגט זיין שוועי ווא ער זאל טוהן, האט אים דער שווער געענטפערט, וואס איז דער פראבלעם? האט ער געזאגט איז אז זי איז נאך יונג, נו אז זי איז יונג וואס איז דער פראבלעם? אז זי וועט יונגערהייט האבן קינדער, האט ער געזאגט 'וועט זי נישט האבן באלד קיין קינדער'..., און אזוי איז טאקע געווען.

האדמו"ר מגארליץ: שפעטער האט ער געהאט די קינדער.

רבינו: דעמאלטס איז געווען די מעשה מיטן שינאווער רב, זי האט געהאט פראבלעמען, און מ'האט געזאגט אז די באָד איז קרעניץ העלפט, איז זי געפארן קיין קרעניץ, און דער שינאווער רב איז דעמאלטס דארט געווען, ער איז דאך געווען א פעטער פאר איר (אחיו הגדול של אבי' הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל ז"ל), איז זי אריין געגאנגען זיך געזעגענען מיט א קוויטל, זי איז זיך געגאנגען באקלאגן פארן שינאווער רב אויף וואס זי ליידט, האט ער גענומען דאס גארטל וואס איז געווען אויפן טיש און האט איר געזאגט נאדער דאס גארטל, האט זי גענומען דאס גארטל, האט ער געזאגט זי זאל אנטוהן דאס גארטל, האט זי אנגעטוהן דאס גארטל, נאכדעם האט ער איר געזאגט, יעצט קענסט עם אויסטוהן, טוה עם אוים און לייג עם צוריק אויפן טיש, קענסט גיין, און ס'האט זיך אלעם אויסגעהיילט.

אב"ד מינסק: דער רבי (רבינו הברך משה ז"ל) פלעגט צו ווייזן ווי אזוי ער האט איהר געגעבן דאס גארטל. און ער האט עם צוריק געבעטן. ער האט געזאגט אז ער האט עם געהערט פון די מאמע. ער פלעגט אזוי זאגן, איך פארציילט נישט דא סתם מעשיות, איך האב עם געהערט פון מיין מאמע...

איך האב עם געהערט פונעם טאטן (רבינו הבר"מ ז"ל) עטליכע מאל.

רבינו: כ'האב עם אויך געהערט פון אים אסאך מאל.

זי האט געזאגט, די וועלט זאגט אז קרעניץ איז א מקום רפואה, אבער דער אמת איז אז ווען דער שינאווער רב איז דארט דעמאלטס איז קרעניץ א מקום רפואה.

אב"ד מנוחת אשר: וויפיל קינדער האט געהאט דער עצי חיים?

רבינו: כ'ווייס נישט. מיין טאטע האט קיינמאל נישט געזאגט.[36]

האדמו"ר מגארליץ: ער האט געהאט אסאך קינדער.

רבינו: יא, אבער דער טאטע האט נישט געזאגט, און אז ער האט נישט געזאגט האט נישט געפאסט צו פרענגן, און כ'האב טאקע קיינמאל נישט געפרעגט.

האדמו"ר מגארליץ: דער טאטע (כ"ק מרן הברך משה ז"ל) האט מיר געזאגט אז ער האט געהאט א משפחה מיט דריי קינדער פאר די קריג. (ה"ה הרבנית הצ' מזוז"ר בתו של דודו הגה"ק מקערעצקי ז"ל ויוצ"ח הי"ד),

רבינו: דער טאטע האט עם אייך געזאגט?

האדמו"ר מגארליץ: יא, כ'בין אמאל געגאנגען מיט אים שפאצירן אין פלארידע האט ער מיר דעמאלטס געזאגט 'איך האב אויך געהאט א משפחה פאר די קריג'....

ויהי הדבר לפלא שבאותו פרק בא לפניהם אחד החסידים לקבל ברכת פרידה שנוסע לעיר לונדון בידעם ששם ישנו 'אקווריום' עם מבחר גדול של כל מיני דגים, ביקשו ממנו שיקח מכל סוג 'דאק', וישלח אליהם לכאן, החסיד ניסה בלונדון נתקל שם בקשיים שונים להשיגו, אולם רבינו עמד על בקשתו כיון שאם חותנו הציע להם לנסות את הסגולה הזאת ודאי שצריכים להשיג אותה והיא תעזור, הוא הצליח בסוף למלא את בקשתם, ואכן פעלה הסגולה, ונולדה להם בת היא מורת אסתר הענדיל ע"ה.

---

36 כי חוץ מבניו וחתניו המפורסמים, הי' לו עוד כמה ילדים שנפטרו ל"ע בצעירותם.

רבינו: נאר אויף דער עלטערע יארן האט ער אנגעהויבן צו פארציילן.[37] אין די יונגע יארן האט ער גארנישט געריעדט דערפון.

האדמו"ר מגארליץ: יא יא, זיי האבן נישט געריעדט דערפון יונגערהייט, עס איז נאך געווען צי רוי דער איבערגאנג.

רבינו: כ'האב קיינמאל נישט געהערט פון אים אין שטוב ער זאל פארציילן עפעס, לא מיניה ולא מקצתיה.

האדמו"ר מגארליץ: ער האט נישט געריעדט פון די ערשטע רביצין קיינמאל?

רבינו: קיינמאל נישט. נאר אויף די עלטערע יארן ווען דער כח איז שוין געווען אפגעשוואכט, דעמאלטס האט ער שוין יא געריעדט אז ער האט געהאט דריי קינדער, 'מ'האט מיר צוגענומען דריי נפשות...'.

ווען אונז זענען מיר געווען קינדער האבן מיר אונז אים געפרעגט פארוואס איז נישטא א 'חיים הערש' (ע"ש אביו מרן העצי חיים ז"ל), און ער האט געזאגט 'ווייל אזוי...', אונז האבן מיר דעמאלטס נישט געווואוסט אז ער האט שוין געהאט דריי קינדער... (וא' היה נקרא בשם 'חיים צבי' ע"ש אביו הק' ז"ל).[38]

ס'איז געווען זייער אינטערסאנט, ווען מיין עלטסטע טאכטער (הרבנית אשכנזי תחי') איז געווען א קליין קינד, און זי האט אמאל אינמיטן די נאכט נישט גוט געפילט, און כ'בין געווען זייער דערשראקן בין איך אריבער צו מיינע עלטערן, און דערציילט אז מיין קינד פילט זיך נישט גוט. מיין טאטע און מיין מאמע זענען אריבער געקומען צו מיר אהיים, און ווען ער איז אריינגעקומען צו מיר אין שטוב, איז ער געשטאנען אזוי פארטראכט און זיך אונטערגעזאגט 'אסתר'ל... וואם איז דיר אסתר'ל...', אזוי האט ער איר גערופן אפאר מאל אסתר'ל, אפילו מיין טאכטער הייסט נישט אזוי. כ'בין שוין געווען דעמאלטס א יונגערמאן, האב איך גארנישט געזאגט, מ'האט געטראכט אז עם קען זיין אז זי זעהט אוים אזוי ווי זיין טאכטער (ששמה אסתר חי"ד)... מערערע מאל האט ער איר אזוי גערופן, און ביי קיין שום אנדערע איניקל נישט. אבער אזוי האט ער קיינמאל נישט געריעדט דערפון.

האדמו"ר מגארליץ: זי האט געהייסן אסתר נאך זיין שוויגער (ה"ה חמותו של מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בזיווג ראשון הרבנית הצ' אסתר ע"ה א"ח הגה"ק מקערעצקי ז"ל).

---

37 בשנת תש"מ ביום ב' של יו"ט שבועות ערך מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל הכנסת ס"ת בוויליאמסבורג, ובאותו עת ירד גשם עז, וכאשר ירד רבינו מביהמ"ד עצי חיים סיגוט ומקום דירת מרן ז"ל, אשר משם יצאה תהלוכת ההכנסת ס"ת לביהמ"ד הגדול דקהילתינו הק' קהל יטב לב ד'סאטמאר, וכשירד במדריגות הבנין ענה רבינו ואמר בשברון רוחו בזה"ל: 'אזוי בין איך אנגעקומען אין דעם טאג קיין אוישוויץ, כ'האב געטראגן א קינד אויף די הענט (ה"ה א' משלשת ילדיו שנעקה"ש עם אמם הרבנית הצ' ע"ה הי"ד), א לעבעדיגע ספר תורה...

מן הראוי להעתיק כאן דברות קודש שהשמיע מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בשמחת בר מצוה במשפחתו שהתקיימה באסרו חג שבועות תשמ"ט לפ"ק ובו הזכיר רבינו את היום הקשה הזה בימי הרס עולם יו"ט שני של חג השבועות שבו נאספו צאצאיו וב"ב על מוקדה הי"ד: "ולענינינו שנתאספנו כאן לסעודת בר מצוה של נכדי, שמחה גדולה הוא לי... והנה אני רואה השגחה פרטיות מאת הבוב"ה שאתרמי שנעשה הבר מצוה ביום הזה דהנה חג השבועות הוא אצלינו יום קשה, ביום הזה הגעתי לגיא צלמות באוישוויץ, שיצאנו לנסיעה ביום שב"ק (ה' סיון תש"ד לפ"ק) וביום ראשון ושני חל חג השבועות וביום ב' הגעתי שמה, ואז ראיתי את עני עמי עד כמה גברו ידי עושי רשע על ישראל, ובמו עיני ראיתי את כבשונות האש הגדולים שנשרפו שמה רבבות ילדי ישראל חו"ל שעמדו שם גלוי לעין כל, ולישישים היה כבשונות נפרדים שלא ראינום, ונהרגו שמה אלפים מישראל רח"ל, ומארצינו ארץ הגר בלבד אבדו הרשעים כמה מאות אלף מאחב"י ובזמן קצר נעשה כליון נורא בשריפה ממש והיה העשן עולה למרחוק ונראה לעין כל, ואני הגבר יצתה בי יד ה' בהלקח מאתי שלשה ילדים הי"ד ביום קשה, ובכן כשמעתי אומרים לי שנולד בן למז"ט אצל חתני שליט"א ביום חג השבועות ראיתי בזה עין בעין איך שהשי"ת משלם גמול טוב על כל צרותינו... עיי"ש.

38 עי' בס' ומשה היה רועה (חלק ה' עמ' כ) שכאשר נולד כ"ק מרן רבינו שליט"א, היה אז מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל בשיקאגא אודות אסיפת כספים עבור המוסדות הק' שבירושת"ו, ומרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שלח אז מכתב לדודו הק' ובו הוא מכבד אותו בסנדקאות, ובמסיכת שבע ברכות של הגה"צ רבי חנוך העניך אשכנזי שליט"א חדב"נ סיפר רבינו בעל ברך משה שהתקשר ע"י הטעלעפאן לספר לדודו הק' מהבשורה הטובה בלידת בנו, ומרן רבינו בעל דברי יואל יצא מגדרו ודיבר בעצמו בהטעלעפאן אף שלא הי' דרכו לדבר עם שום אדם, ועיי"ש עוד מה שסיפר א' שהיה נוכח בקודש פנימה אצל מרן רבינו בעל דברי יואל כשדיבר עם רבינו בעל ברך משה, והתייעץ אז בענין השם שרצה ליתן, ואמר שברצונו ליתן 'חיים צבי' ע"ש אביו מרן העצי חיים ז"ל, ודודו הק' השיב לו נאמר 'דו האסט דאך שוין געהאט א חיים הערש...'.

[ועי' בפתחי תשובה (יו"ד סר' קט"ז סק"ו) בשם שו"ת אדני פז שלא ליתן אותו שם לשני ילדים, ובשו"ת בית שערים מיקל באופן ששני הילדים אינם מאותה אם. וכן בשו"ת נטע שורק (יו"ד נ') כ' כנ"ל להקל אם בנו השני הוא מאשה אחרת. ועי' במס' כתובות (דף פט:) ברש"י ד"ה מר קשישא ומר ינוקא, שכתב שני בנים היו לו לרב חסדא ושם שניהם שוין, אלא שהגדול קורין לו מר קשישא, ולצעיר קורין לו מר ינוקא, עיי"ש. אמנם כאמור מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל החמיר בדבר ולא סמך על קולא זו].

רבינו: יא, זיין רביצין׳ם מאמע האט געהייסן אסתר, זי איז געווען דעם קדושת יו״ט׳ם טאכטער. וועז מיין טאטע האט חתונה געהאט האט זי שוין נישט געלעבט (שנפטרה בי״ד חשון תרפ״ח לפ״ק).

*

האדמו״ר מגאר׳ליץ: דער טאטע האט מיר געזאגט אז ער האט געהאט א שוועסטער יוכבד רבקה?

רבינו: יא, פון דעם האט ער יא געהערט, פון די געשוויסטער האט ער יא געהערט.

זיין שוועסטער יוכבד רבקה איז געווען רבי יוחנן׳ם רביצין.

(כ״ק הגה״צ רבי יוחנן טווערסקי ז״ל אב״ד מווישאי).

האדמו״ר מגאר׳ליץ: זי האט געהייסן נאך דעם ברוך טעם׳ם רביצין?

רבינו: דאם קען זיין.

אב״ד מנוחת אשר: אינטערעסאנט, מ׳האט לעצטנס געטראפן אז דעם ברוך טעם׳ם רביצין יוכבד רבקה האט גהאט אויך א טאכטער יוכבד רבקה, זי איז אוועק בייא לידה, און די טאכטער וואס איז געבוירן האט גהייסן יוכבד רבקה, זי איז געווען רבי מאיר יחיאל קאמינער׳ם רביצין, און אלע גערער׳ם האבן יוכבד רבקה׳ם.

האדמו״ר מגאר׳ליץ: אין גער איז טאקע אויך דא א יוכבד רבקה, (אלמנת הרה״ק השפת אמת זצ״ל ואמו של האמרי אמת) זיי זענען געווען קרובים אלץ דעם ברוך טעם.[39]

אב״ד מנוחת אשר: רבי משה אונגער׳ם רביצין דעם צאנזער רב׳ם טאכטער האט גהייסן יוכבד רבקה, דער גארליצער רב האט גהאט א טאכטער יוכבד רבקה, אלע האבן גהאט יוכבד רבקה׳ם.

רבינו: זי האט אויך גהייסן יוכבד רבקה, אייער באבע, רבי אלישע׳ם רביצין. (הגה״ק רבי אלישע האלבערשטאם ז״ל בנו ומ״מ של הגה״ק רבי ברוך אבד״ק גארליץ ז״ל, וחתנו של הגה״ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל ז״ל)

אב״ד מנוחת אשר: יא, די באבע האט גהייסן יוכבד רבקה.

רבינו: זי האט גהייסן א קלוגע רביצין.

כ׳בין געווען מיט מיין טאטן ז״ל וועז ער איז געווען באזוכן ביי די באבוב׳ער רביצין, זי איז דאך געווען דעם טאטנ׳ס א מומע (זו׳ של הגה״ק בעל קדושת ציון מבאבוב ז״ל שהאריכה ימים והי׳ דירתה אצל בנה כ״ק אדמו״ר מבאבוב ז״ל וכ״ק מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל הלך לבקרה בחיותה אחות אמו ע״ה), ס׳איז שוין אין די עלטערע יארן, און זי האט איבער גענאגט עטליכע מאל, ׳די מומע יוכבד איז געווען א גרויסע מחוכמת׳.

אב״ד מנוחת אשר: ס׳האט גהייסן אין די משפחה א גערעטענער נאמען.

רבינו: מיין באבע (הרבנית הצד׳ שרה מרים א״ח הרה״ק רבי שלום אליעזר׳ל ז״ל) איז געווען א גרויסע מלומדת.

האדמו״ר מגאר׳ליץ: אונזער באבע אויך, יוכבד רבקה האט גהאט א שפראך ווי א רבי, מאמרי חז״ל און נאך.

אין סקווירא זענען זיי דאך פארנומען אז זיי האבן זיך גענטראפן ביי די חתונה, דער סקווערער רבי ז״ל האט זיך גענטראפן און זי האט געקענט אויסנוייניג מאור עינים.

רבינו: דער טאטע ז״ל האט געזאגט אז ער גהעדענקט וועז רבי שלום אליעזר׳ס רביצין האט גענפלענגט צו קומען קיין סיגוט, און זי האט גענבעטן די ספרים.

אב״ד מנוחת אשר: דאם אז זיי האבן גענקענט לערנען מילא, אבער אז זיי האבן גענקענט אינעווייניג דאם איז שוין א חידוש.

רבינו: דער טאטע האט גענאגט אז זי האט גענפלענגט צו בעטן מ׳זאל איר בערענגן א ׳פנים יפות׳ און א ׳מאור עינים׳, די ספרים האט זי אלץ גענבעטן, זי האט גענקענט אויסנוייניג מאור עינים.

אב״ד מנוחת אשר: דער באבובער רב פלענגט צו פארציילן אז וועז זי איז געווען אויף די עלטערע יארן זי האט שוין נישט קיין סך מיטגענאלטן, האט זי גענאגט ׳ווער איך בין וויים איך ניט, אבער וועמענס איך בין וויים איך׳.

האדמו״ר מגאר׳ליץ: עס איז געווען אינגאנצן אן אנדערע מין הנהגה, די צאנזער קינדער מיטן זיידן רבי מאטעלע, די

---

39 כי חותנו של השפת אמת ה״ה החסיד רבי יודל קאמינער ז״ל היה נכדו של רבי פייוויל קאמינצער חתנו של הגה״ק הברוך טעם, ובתו של הברוך טעם נקראה יוכבד רבקה.

יש לציין שמרת יוכבד רבקה נפטרה בצעירותה, ועיי׳ בס׳ דרכי ווארשא אבילות (עמ׳ 220) מסופר כי כל חולה אשר היה בבית השפת אמת, היתה הרבנית אשת השפת אמת מבקשת לשלוח מספר אנשים יראים וחרדים להתפלל על קברה של זקנתה.

ועל מצבתה נכתב: ממחצב צורים מאבני קודש הוצבה, תבואות פרי קודש נצר מטע תפארתה, אשה בתהלותיה מרבבותיה נשגבה, צדקותיה הן רבו בצור לא יחקו, אך אביונים הביטו הילל ד יזעקו, הוי נדיבת רוח זאת באיבה נקטפה, לה לא הרע המות גם כי צעירה מתה, הן על שבע ימים בכשרון מעשיה עלתה, היא חיי עצב בחיי עונג נצח חלפה, ה״ה האשה הצנועה והצדקת מרת יוכבד רבקה ז״ל בת הרב הגאון מופת הדור מ״ו ברוך פרנקל ז״ל אבד״ק לייפניק, נפטרה ביום ד ער״ח טבת תקצ״ד לפ״ק.

צאנזער קינדער זענען געווען פייער, און רבי מאטעלע איז געווען א אינעווייניגסטע פייער.

רבינו: דער טאטע ז"ל האט געזאגט, רבי מאטעלע איז געווען אין ראצפערט דעמאלטס ביי די התונה [הנ"ל],[40] און ער איז איינגעשטאנען ביי ר' יוסף הערצאג, דער ר' יוסף האט עם פארציילט, ער איז געשטאנען און ער האט געדאווענט, ער איז געשטאנען אזוי גראד, ער האט זיך א ריר נישט געגעבן, ווען ער איז אהיים געקומען פון דאווענען האט ער זיך געדארפט איבער טוהן די וועש ווייל ס'איז געווען אדורך געווייקט, נאך יעדע תפילה ווען ער איז אהיים געקומען פון דאווענען האט ער זיך איבער געטוהן די וועש.

האדמו"ר מגארליץ: דער פאפער רב ז"ל האט פארציילט אז דער ערוגת הבושם איז געפארן מיט תלמידים פון זיין ישיבה קיין אוקריינא, ווייל ער האט געהערט אז רבי מאטעלע איז אזא גרויסער מענטש,[41] האט ער געזאגט אויך אז ער האט זיך נישט געירט פון פלאץ, און פרייטאג צונאכט'ס דעם טיש, כל מקדש, האט ער געפירט אזוי שטיל. שפעטער האט דער ערוגת הבושם געזאגט, ווען נישט מ'וואלט געוואוסט ווער דאס איז, וואלט מען געמיינט אז דאס איז א פשוט'ער איד, מ'האט נישט געזעהן אויף אים קיין שום תנועה חיצונית.

רבינו: יא, אבער ביי יעדע תפילה האט ער געדארפט זיך איבער טוהן די בגדים.

רבי יוסף הערצאג האט פארציילט אז ישועה וואס ער האט געהאט ווען רבי מאטעלע איז דעמאלטס ביי אים איינגעשטאנען אין ראצפערט.

ער האט דארט געהאט א געשעפט, א געוועלב האט ער געהאט, און ס'איז עפעס נישט געגאנגען, ער האט נישט געהאט קיין פרנסה, ס'איז געווען זייער שוואך די פרנסה, און אזוי ווי ער איז ביי אים איינגעשטאנען האט ער זיך באקלאגט פאר אים, אז ער האט א געוועלב און ס'גייט נישט. האט ער אים געזאגט אז ווען ער וועט אהיים קומען פון דאווענען וועט ער אריין קומען אין שטוב דורכ'ן געשעפט, ס'איז געווען א טיהר אריין צו גיין פונעם געשעפט צו די שטוב, פארנט איז געווען דאס געשעפט און אונטער דעם איז געווען די דירה. אזוי איז מען אריין געגאנגען צו די דירה פון די זייט, אבער מ'האט געקענט אריין גיין אויך דורכ'ן געשעפט, האט ער געזאגט ווען ער וועט אהיים גיין וועט ער אריין גיין אזוי. ווען ער איז אהיים געגאנגען פון דאווענען איז ער אריין געקומען אין געשעפט, און ער האט זיך אומגעקוקט רעכט'ס און לינק'ס, ס'איז געווען אויסגעלייגט אזוי סחורה, נאר קונים איז נישט געווען, און ער זאגט אים, כ'וויים נישט וואס דו זאגסט, דאס קוקט אוים זייער א גוט געשעפט, דא קען מען מאכן פרנסה, אזוי האט ער געזאגט און איז ווייטער געגאנגען, מאותו יום האבן אהנגעהויבן צו קומען קונים. דער טאטע ז"ל האט געזאגט, ווען ער האט אים געקענט איז ער שוין געווען א בעל בתי'שער איד, ער האט געהאט א גוט געוועלב, אזוי איז געווען די מעשה.

האדמו"ר מגארליץ: ס'איז דאך דא א מורא'דיגע מעשה וואס איז געווען פסח מיט רבי מאטעלע, ער האט דאך פאברענט דעם שטאט איוואנקוב, מ'קען עס נאכקוקן אין עמק שאלה אין סימן ס"ה, א פחד פון א מעשה.

ס'איז געווען אין איוואנקוב א פאבריק פון הייוון, מיט א שותפות פון אסאך הייסישע אידן וואס מ'האט דארט פאבריצירט הייוון פאר די גאנצע אומגעגנט, און זיי האבן זיך נישט געקענט מתגבר זיין פון נישט צו לאזן אפען אום פסח, האבן זיי געמאכט מיט א היתר מכירה, און ער האט זיי געשיקט ווארענען פאר פסח אז מ'מוז דאס גענצליך פארמאכן, און ער האט זיי געזאגט אז זיי וועלן באצאלן טייער.

א יאר שפעטער האבן זיי נאכאמאל דאס געפלאנט, און ער האט זיי ווידער געווארנט זייער שטארק, שבת הגדול זענען געקומען אפאר חסידים צום רביץ פון איוואנקוב, ווייל פסח קומט מען דאך נישט, האט ער זייער ארום געקאכט דערווען ביז ער האט זיך געגעבן א רוף אהן 'אין ביעור חמץ אלע שריפה'....

האט ער זיך אהנגערופן – דער איד וואס זיין זון שרייבט די מעשה, ער ברענגט דארט דעם נאמען – מיך אויך? איך האב דאך נישט קיין שייכות מיט די פאבריק?!, האט ער געזאגט ' ניין דו נישט'.

---

40 שמחת החתונה בבית חתנו הרה"ק רבי שלום אליעזר"ל ז"ל, שהתקימה בעיר ראצפערט, עי' לעיל הערה 34.

41 ומן הראוי להעתיק שהגה"ק בעל ערוגת הבושם ז"ל בהספידו ביום ז' אדר תרס"ד את הגה"ק רבי מאטעלע ז"ל הזכיר ביקורו של הגה"ק רבי מאטעלע במדינת אונגארין, וז"ל בפרשת תצוה: 'בחודש אלול נסתלק הגאון הקדוש בקי בנגלה ובנסתר, מאור הגולה, מו"ה מרדכי מאטיל זצ"ל בעהמ"ח ס' חיבור לטהרה, והוא עמוק בחריפות ובקיאות, ולפני איזה שנים היה כאן במדינתינו, וכל גדולי המדינה חרדו לקראתו, וגם אני זכיתי לקבל פניו, משובתי שבת בחצרות קדשו, וזכיתי לשמוע מפיו זיקוקין דנורא וביעורין דאשאי וכו'". עיי"ש עוד.

און זיי האבן נישט געפאלגט, ער ברענגט דארט אינטערסאנט אז דער איד דער וואס האט געפירט דעם פאבריק איז קודם א יאר צייט נישט געקומען וויל ער האט עובר געווען אויף דעם וואס דער זיידע האט געזאגט און ער האט יא פארקויפט, און ער איז געקומען אויף א שבת אינמיטן זומער, שבת פרשת חקת, און דער רבי אנשטאט צו זאגן תורה אויף פרשת חקת, האט ער אהנגעהויבן צו זאגן די גאנצע תורה וועגן דעם איסור פון חמץ אום פסח, דער איד איז געווען א גרויסער גביר ער איז געשטאנען אונטערן בענקל, און דער רבי האט זיך אויסגעדרייט צו אים און געזעדט בחומר הענין. שפעטער איז דער רבי אריין אין צימער, איז די רביצין ארוים געקומען – אזוי שרייבן זיי דארטן – זי האט אים אהנגעהויבן נאכצוגיין, וואס הייסט חמץ אום פסח? דער רבי זאגט און דו מאכסט זיך נישט וואוסנדיג? אזוי איז אים די רביצין נאכגעלאפן, און דער זיידע האט געהערט אז ס'טוט זיך קולות אין ביהמ"ד, זעהט אוים ער איז געווען אין א צימער דערנעבן, איז ער אריין געקומען און געזאגט, די ביזסט טאקע דעם דברי חיים'ס טאכטער, אבער ענגוג איז געווג.

די קומענדיגע יאר איז געווען שבת הגדול האט דער זיידע וויטער געזאגט אז זיי וועלן טייער באצאלן, 'אין ביעור חמץ אלע שריפה', און דער אנדערער איד איז אדורך, זאגט ער 'דיך נישט'.

ביים צווייטן סדר נאכט האט דער זיידע געזאגט ער קומט נישט אריין, ער איז געווען אינגאנצן צוקאכט, ער איז אריינגעקומען זייער שפעט צום סדר, פלוצלינג קומען אהן א גרופע איד פון איוואנקוב אז ס'האט אויסגעבראכן א פייער און ס'האט פאברענט די גאנצע שטאט מ'איז געבליבן בעירום ובחוסר כל, מיט גארנישט, ס'איז געווען דארט אינמיטן שטאט אזא לעיק א וואסער, און דער פייער האט איבער געהיפט די וואסער און ס'האט זיך פאברענט די צוזייטע זייט פון שטאט אויך, נאר אין הויז איז געבליבן, דאם הויז פון דעם אנדערן איד....

רבי מאטעלע האט גלייך אפגעשטעלט דעם סדר, און נאך אום יו"ט האט ער ארוים געגומען געלט, ס'איז דאך געווען א סכנה, ער האט באלד ארוים געשיקט אין שטאט זיינע קינדער זאלן ארוים גיין, און ביז דריי פארטאג'ס איז ער נישט צוריק אריין געקומען צום סדר, ביז מ'האט צוזאם גענומען אלעם פון די שטאט מאכלי יו"ט, קליידער, און אלעם, זיי זענען דאך געבליבן אהן א דאך איבערן קאפ, און מ'האט דאם געשיקט אהין.

און שפעטער איז רבי מאטעלע ארום געפארן א גאנץ יאר שאפן געלט זיי צוריק אויפצובויען, האבן זיי שפעטער געזאגט, 'דער רבי האט פאברענט די שטאט, און דער רבי האט צוריק געבויעט די שטאט'.

ופנה לבנו אבר"ק מנוחת אשר: דערמאן מיך איך זאל אריין שיקן פארן רבי'ן דעם קאפי דערפון, דער רבי וועט זיכער הנאה האבן, די מעשה איז באשריבן קראנט באריכות.[42]

---

42 בס' רבינו הקדוש מהארנסטייפל (פרק י"ב, עמ' שע"ז) מובא כדלהלן: - בעיירת איוואנקוב היה מפעל לייצור שמרים שנעשים משאור (חמץ), שהיה שייך למה שותפים יהודיים שניהלו אותו יחד. לפני חג הפסח הם אמנם מכרו ב"מכירת חמץ" את המפעל לגוים, כדת וכדין של תורה, אבל המשיכו לעבוד בו כרגיל גם במשך ימי החג, וניהלו בו את המכירות כבכל ימי השנה. ימי יחגאות אידיהם של הגוים חלו בדרך כלל בימי חג הפסח, והם לא רצו לוותר על ההכנסות הגדולות שבאו מהמכירות שבהכנות לפני כן. - כיון שאיוואנקוב מצויה בגלילות הארנסטייפל, ראה רבינו אחריות להורות לשותפים שאסור לעבוד שם בחג הפסח, והוא שלח להתרות בהם כמה פעמים שלא יעברו על איסור תורה. אולם הם אטמו אזניהם משמוע, והמשיכו בעבודתם כרגיל.

בשנה שאחר כך, לכבוד שבת הגדול, באו אל רבינו בעלי בתים מאיוואנקוב. באמצע עריכת השולחן אחרי הקידוש בשבת בבוקר, הוא לא התנהג בעליות כהרגלו, רק נזף בחריפות ואמר להם: יהודי איוואנקוב הלא כבר הזהרתי אותכם שלא תסחרו בחמץ בחג הפסח, עליכם לדעת שההלכה נפסקה ש"אין ביעור חמץ אלא שריפה...".

בדרך כלל מיהר רבינו לערוך את הסדר בליל התקדש חג הפסח כדי שיוכל לאכול את האפיקומן לפני חצות הלילה. בשנה ההיא זה היה אחרת, בלילה הראשון של חג הפסח הוא היה מאוד עצוב, וצעד בהדרו הלוך ושוב כשכולו שקוע במחשבותיו. סוף סוף רבינו התחיל את הסדר בשעה מאוחרת.

בשעת עריכת הסדר, באו וסיפרו לו שבעלי המפעל לא שמעו בקולו, והמסחר מתנהל שם כהרגלם, הוא הכה בידו על השולחן ואמר: אין ביעור חמץ אלא שריפה!.

מיד ציוה רבינו לאסוף מצות ומזון עבור יהודי איוואנקוב, כי בטוח היה שדבריו לא ישובו ריקם, ושריפה גדולה תפרוץ שם.

כשקבוצת אנשים מעיירת איוואנקוב נכנסו לבית רבינו באמצע הסדר, הוא לא חיכה לשמוע את מה שבפיהם לומר לו. רק נכנס לחדר הלימוד הפרטי שלו. ואז אכן נודע הדבר ששריפה שפרצה בעיירה, כדברי איש האלקים, שרפה את בית החרושת ורוב בתי העיירה.

רבינו הורה לבנו הרה"צ ר' לייבל'ע לצאת מיד לסובב על פתחי הבתים בעיר, ולהתרימם לטובת הנשרפים שנשארו מחוסרי כל, בהבטיחו להם את תרומתו הראשונה בסכום גדול ונכבד. ורק בשעה שלש לפנות בוקר, כשחזרו, השלים את עריכת הסדר.

פרטים נוספים על השריפה באיוואנקוב מוסר הר"ר אברהם יהושע העשיל טווערסקי הי"ו, ממה ששמע מאבי אביו אדמו"ר הרה"צ ר'

דער זוהן פון דער וואס איז דארט געווען שבת הגדול, ער האט עס פארציילט, זאגט ער, דער רבי האט געזאגט זיי וועלן טייער באצאלן 'אין ביעור חמץ אלא שריפה'.

און אין עמק שאלה (אהע"ז סי' ס"ה) איז דא א תשובה אויף אן עגונה שאלה פון די שריפה, ער ברענגט דארט אז ס'איז פון די שריפה ביי די שטאט.[43]

*

האדמו"ר מגארליץ: וועלן דער טאטע (רבינו הברך משה ז"ל) איז געווען באזוכן מיין שווער נאך פסח (הרה"צ רבי ברוך הלבערשטאם ז"ל האדמו"ר מגארליץ בני ברק), ער איז געזיצן מיט מיין שווער ער איז געווען נאך אן אפאראציע הוה"מ פסח,

---

לייבל'ע מהארנסטייפל יצ"ל בנו של רבינו, ומר' זעליג הרשווסקי ז"ל מחסידיו של רבינו, מהם אנו לומדים על מדת החסד והגבורה שרבינו מיוג בנפשו: - "כשהייתי ילד קטן הכרתי את ר' זעליג הרשווסקי שהיה אז בשנות השבעים המאוחרות קרוב לשמונים. הוה היה יליד איוואנגקוב, עיירה קטנה לא הרחק מקיוב, שהיתה שייכת לגליל הרבנות של הארנסטייפל.

אביו של ר' זעליג היה נקרא בפי כך "משה דער פראפעסער", מפני שפעם התלונן בפני רבינו שאין לו פרנסה, אמר לו הרבי: לך תהיה רופא, למרות שלא היתה לו דיפלומה, התפרסם כרופא מומחה, וכל החולים שטיפל בהם התרפאו בדרך פלא. הפרופסורים הנכריים מקיוב, התחשבו בדעתו והתייחסו אליו כאחד הרופאים הגדולים.

וסיפר בנו ר' זעליג כי לקראת שבת הגדול התאספו בני הכפרים והעיירות בהארנסטייפל לשמוע את דרשתו של הרבי. והרבי דיבר לבני איוואנקוב אודות בית החרושת לייצור שאור, שאסור לעבוד שם בפסח, וכל שנה התריע על כך, ולא שמעו בקולו, ועתה הוא מזהירם שידעו כי דין חמץ בשריפה!.

אביו ר' משה שהיה נוכח שם, הבין מסבר פניו של הרבי, כי כלה ונחרצה עמו להעניש את בני העיירה, וזעק, רבי הרי אין לי שייכות לייצור שאור, ולמה דן הרבי גם את ביתי בשריפה? השיבו הרבי: כי אין כוונתו אליו, ובערב פסח פרצה שריפה נוראה באיוואנקוב, וכאשר ישב הרבי בליל הסדר באו שליחים להודיע כי תושבי העיר ברחו אל מעבר לנהר, ואין להם צרכי הפסח.

מיד קם רבינו מכסאו וארגן את יהודי הארנסטייפל, שכל מזון הנמצא ברשותם מעבר לצרכים ההכרחיים, שישלחו מיד ליהודי איוואנקוב, מאוחר יותר דאג הרבי לשיקום העיירה, והשקיע כספים וכח במסירות נפש. כאשר סיים ר' זעליג את סיפורו והוא בוכה בדמעות שליש, אמר: "אבן הרבי שרף את עיירתינו, אבל גם בנה אותה מחדש!".

בני המקום הצביעו על מופת גלוי שקרה אז, ביתו של ר' משה דאקטאר שעמד באמצע המקום שבו שלטה השריפה הגדולה, נשאר שלם מבלי שום פגע, וכל האיזור שמסביב הבית היה לגמרי שרוף. עוד סיפרו זקני העיר, שהם ניסו להציל חפצים שונים מתוך הבתים הבוערים, וזרקום לתוך הנהר הסמוך לעיירתם, כדי שהאש תתכבה מהמים, אבל הם המשיכו לבעור באופן על טבעי גם בתוך הנהר עד תומם.

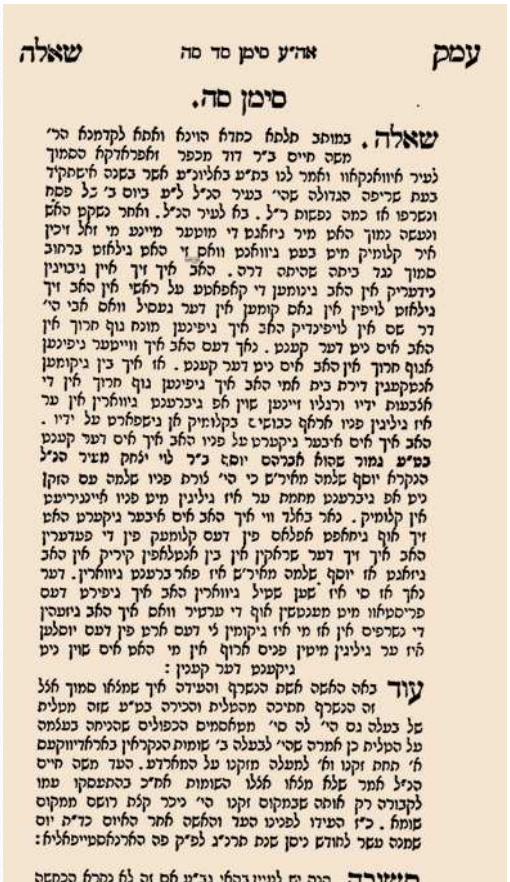
ער איז געזיצן דארט אין סיגעיט אין גארטן, און דער טאטע זאגט אים בתוך דבריו, פארצייל מיר עפעס פון דערהיים פון די זיידעס, מיין שווער פאנגט אהן צו פארציילן פון צאנז אהער צאנז אהין, ניין רבי ברוך, פארצייל מיר פון זיידן רבי מאטעלע הארנסטייפלער, אלע האבן זיי עפעס אבער דער הארנסטייפלער איז געווען עפעס אזא מין חיבה יתירה, ס'איז נישט פשוט.

די זקני חב"ד האבן מיר געזאגט, פאר פופציג יאר צוריק כ'בין געווארן אן איידעם דארט, וועלן מיין טאטע (הגה"צ רבי אלעזר ארי' הלוי יונגרייז אבד"ק טשענגער) האט נאך געווואוינט אין קראונהייטס, איז געווען זקני חב"ד וואס האבן געדענקט גוט דעם זיידן, זיי האבן אים גערופן 'רבי מרדכי בערניו', האבן זיי גע'זאגט 'רבי מרדכי בערניו איז דער בעל שם בדורו'...

רבינו: ער האט געהייסן 'דוב' נאכ'ן מיטעלן רבי'ן (הרה"ק רבי דובער מליובאוויטש ז"ל), כ'האב געהערט פונעם טאטן ז"ל,

---

43 להלן העתק מהתשובה סי' ס"ה בשו"ת עמק שאלה:

עמק שאלה אה"ע סימן סד סה

סימן סה.

שאלה. במוהב קלמח כחדה הויכח ואחה לקדמכה הכי' מכח מיים כ"כ דוד מכפר ואפכחקה כסמוך לעיר חיוחקקאו ואחר לנו בח"ע בחלוכ"ם אחר בשנה חי"חקי"ד בעת שריפה הגדולה שכי' בעיר הכ"ל ל"ע ביום כ' כ"ב פסח ונשרפו לו כחה נפשות כ"ל. כח לעיר הכ"ל. ואחר נפקק לחם ועשה גמוך לחם מיר ניחנם די מוציאי מיעם מי זאל זיכן לירי קלומיק מים בשם ניוחנם וואס ז' לחם נילאזט כרחוב סמוך עגל כיחה שכיחה דכה. כאב לוך זיך לין ניכוינין בידעריך לין כאב ניכומען די קלפלחם על רשבי לין כאב זיך נילאזט לויפין לין גאם קומען לין דער נשפיל וואס לאבי כי' דך שם לין לויפנדיק כאב לוך ניפינטן מוזא נוף מרוך לין כאב חיס ניט דער קנטן. נאך דאס כאב לוך וויייאער ניפינטן חנוף מרוך לין כאב חיס ניט דער קנטן. זו לוך כין ניקומטן לנפקקנין דירא בית אבי לאבי לוך ניפינטן נוף מרוך לין די לנפקנטן יריו וכנלו זייבן זוין לם ניכנטנן ניוחרלין לין נר לוך נילינין פניו לנלאך כבוש"ך בקלומיק לן ניפלחם על יריו. כאב לוך חיס לינבער ניקטרע על פניו כאב לוך חיס דער קנטן כמ"ע נמוך שהוא לאבהם יוסף כ"ל לי יצחק מצוי הכ"ל בנקלה יוסף שלמה מחי"ם כי כי' לוכא פניו שלמה עם חזקו ניט לם ניכרעטן מחמת על לוי נילינין מיט פניו לייעניריטן לין קלומיק. נאך בלגך ווי לוך כאב חיס לינבער ניקטרע כאב זיך לוף ניחלפף לפלחם לין דעם קלומנק לין די פעדערן כאב לוך זיך דער ברחקן לין בין לנפלחפין קיריק לין כאב ניוחנם לו יוסף שלמה מחי"ם לוי פאר כרעטן ניוחרלין. דער כלך לו כי לוי שען שקיל ניוחרלין כאב לוך ניפינע דעם פרישלוו מיט מעגמטן לוף די ערעניר וואס לוך כאב ניוחנטן די נשרפים לין לו מי לוי ניקומין לי דעם לרע לין דעם יוסלמן לוי נר נילינין מיטין פניס לרוף לין מי כאב חיס שוין ניט ניקטרע דער קנטן:

עוד כאב כאב חנאה כנקרב והפיכה לוך במלאו סמוך לנל זה בנקרב מחיכה מכפלית והכיכה בפ"ע זוה מעלית על כעלה נם כי' לה כי' מפלסמים כהפוליס שהכיאה בעגמה על הפלית כן לחמה שכי' לבעלה כ' שומות בקרלין כחרלי"ווקפס ל' חחת זקנו ול' לבעלה מזקנו על החלרנ"ם. דער מנה חיס לנל לחר שלא מלאו לנלו הנומות לח"כ בהחפקו שמו לקבורה רק לוחה שבמקום זקנו כי' כיכר קלת רוחס מקום שומת. כ"ן הפיזו לפניו דעת מרכ"ע לפ"ק פה הארנחסטייפלי"ל: שמנה עשר לחודש ניסן שנת מרכ"ע לפ"ק פה הארנחסטייפלי"ל:

תשובה. הנה יש לעיין בהאי נב"ע אם זה נקרא שכחשה ביו כאב חנאה והעד שהכיר בט"ע. דהא לפי דברי

ער האט געזאגט, דער הארנאסטייפלער האט געהייסן 'מרדכי דוב', ווען ער איז געבוירן געווארן איז געקומען ר' מאטעלע טשערנאבלער אין חלום אין געבעטן מען זאל א נאמען געבן נאך אים, און דער אנדערער זיידע איז געווען דער מיטעלער רבי פון ליובאוויטש איז אויך געקומען אין חלום, און געבעטן מען זאל א נאמען געבן נאך אים, האט מען א נאמען געגעבן 'מרדכי דוב' נאך ביידע זיידעם.[44]

האדמו"ר מגארליץ: האלב אוקריינא איז געווען אונטער זיין מגידות, זיי האבן אים געוואלט ער זאל ווערן רבי ביי זיי, אבער דער זיידע האט נישט געוואלט.

אב"ד מנוחת אשר: דער עצי חיים האט געהאט א קינד מיטן נאמען 'מרדכי דוב'?

רבינו: כ'וויים נישט. כ'האב נישט געהערט דעם נאמען.

האדמו"ר מגארליץ: דער טאטע האט נישט געוועדט דערפון האט מען נישט געהערט.

אב"ד מנוחת אשר: אבער דא ביים רבי'נס איניקלעך האט מען נישט געגעבן?

רבינו: ניין, לכאורה איז נישטא. ס'איז שוין אביסל ווייט. מיין שוועסטער פון מאנטרעאל, דאכט'זיך מיר אז זי האט אן אייניקל מרדכי דוב.[45]

אב"ד מנוחת אשר: אבער דער נאמען 'שלום אליעזר' איז יא דא?

רבינו: יא, איך האב דאך א ברודער רבי שלום אליעזר (הרה"צ רב קהלתינו ב"פ 15'טע עוו.).

האדמו"ר מגארליץ: וועגן דעם נאמען 'חיים' האט דער רבי געהערט אמאל צי מ'האט געגעבן נאכ'ן צאנזער רב?

רבינו: דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל האט דאך געהאט א 'חיים'.[46]

אב"ד מנוחת אשר: ווייל ס'איז געווען וואס האבן נישט געוואלט געבן.

רבינו: ס'איז יא געווען אפאך חיים'ס. אלע האבן געהאט חיים'ס.

ביי אונז איז דא דעם זיידן'ס נאמען 'חיים צבי', איז אויך נאכ'ן דברי חיים.

מ'האט פריער געהערט, דער קדושת יו"ט האט דאך נישט געהאט קיין קינדער א לאנגע צייט, און ער האט אפאך מפציר געווען ביים דברי חיים, ווען דער זיידע (מרן העצי חיים ז"ל) איז געבוירן, איז געווען א נאכט פארן ברית, האט די באבע געהאלומ'ט אז זי זעהט דעם דברי חיים און ער זאגט איר 'כ'האב צוגעזאגט [זש"ק] און כ'האב מקיים געווען די הבטחה',[47] דער ייטב לב האט נאך דעמאלטס געלעבט, האט ער געזאגט 'אז ער (מרן הדברי חיים) האט זיך מטריח געווען, זאל מען א נאמען געבן 'חיים' נאך אים', דער קדושת יום טוב האט געוואלט א נאמען געבן 'צבי' אליינס, נאכ'ן חכם צבי.

אינטערעסאנט, ווען מיין זון ר' חיים הערש (רב דביהמ"ד עצי חיים סיגוט וומסב"ג) איז געבוירן, האט מיר דער פעטער ז"ל געפרעגט דעם נאמען וואס איך וויל געבן, האב איך אים געזאגט אז כ'וויל א נאמען געבן 'חיים הערש', האט ער זיך אנגערופן 'ער איז דאך יונג אוועק', האב איך געענטפערט, 'כ'בין דאך א צאנזער איניקל, און כ'קען אינזין האבן דעם דברי חיים', האט דער פעטער געזאגט 'נו, דארף מען טאקע אינזין האבן'.

וסיים האדמו"ר מגארליץ: שוין, ס'האט זיך פארשלעפט, כ'וויל נישט אויפהאלטן אזוי לאנג.

רבינו: יא, א גוטן מועד, א פרייליכן יום טוב, מ'זאל הערן בשורות טובות.

האדמו"ר מגארליץ: אמן, א גוטן מועד, מיט אלע גוטע השפעות המועד, דער רבי זאל זיין געזונט און שטארק, מ'זאל זיך זעהן מתוך שמחה.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

---

44 אמו היה בת הרה"ק ר' יעקב ישראל טווערסקי מטשערקאס ז"ל, בנו השמיני של הרה"ק ר' מאטעלע מטשערנאביל ז"ל, וחתנו של הרה"ק ר' דוב בער (האדמו"ר האמצעי) מליובאוויטש ז"ל. הרה"ק מהארנסטייפל התגדל אצל זקינו הרה"ק מטשערקאס ז"ל וע"כ שינה שם משפחתו לטווערסקי.

45 ה"ה הרב מרדכי דוב מייזליש שליט"א בן הרה"ג ר' אהרן מייזליש שליט"א רב דקהל ברך משה ב"פ, בן הגה"צ רב דקהלתינו מאנטרעאל שליט"א, וחתן הרה"ג ר' חיים אלעזר ראבינאוויטש שליט"א דומ"ץ ור"מ דינוב.

46 ה"ה הגה"צ רבי חיים הלבערשטאם ז"ל דומ"ץ בעיר סאטמאר בימי רביה"ק ז"ל עד יום פטירתו בשנת תש"ב לפ"ק.

---

47 כן הבטיח מרן הדברי חיים להקדושת יו"ט במכתבו הידוע, בזה"ל: ...והנני להתפלל בעדכם שיברך אתכם השי"ת בבני חיי ומזוני רויחי ותצליחו בכל אשר תעשו ותזכו להחזיק תמיד ידי תלמידי חכמים, ולעסוק במצוות ומעש"ט מתוך נחת והרחבה, ולא יתייאש עצמו ווגתו תחי', כי בצפייתנו צפינו שלא ימנע מכם פרי בטן, וד' הטוב יחמול עליכם ובמהרה תושעו בזרע ברכת ה', בנפשם ונפש ידידו דבש"ת (דורש בשלום תורתכם) באהבה ונ"ח (ונפש חפיצה). הק' חיים הלברשטאם.

מסיבת לחיים לפני עלי' לציון הק' לרגל ההילולא קדישא של רביה"ק בעל ברך משה זיע"א

מ'האָט נעכטן געלייגט פרשת אחרי "בזאת יבא אהרן אל הקודש" זאָגט דער מדרש "בחבילות של מצוה". זאָגט דער מדרש, וואָס מיינט בחבילות של מצוות, זאָגט דער מדרש מיט די תורה, שנאמר "זאת התורה".

אין פשטות איז פשט אַזוי. מ'זעט צדיקים זענען געקומען צו הויכע מדריגות. בזאת יבא אהרן אל הקודש, ווען זיי קומען אל הקודש זענען זיי געקומען צו הויכע הייליגע מדריגות. וויאַזוי איז מען צוגעקומען צו דעם, בחבילות של מצוות, מ'האָט געאַרבעט אויף מצוות, און אויף דעם זאָגט דער מדרש, אַז דאָס מיינט מען די תורה, שנאמר וזאת התורה "בזאת" מיינט מען מיט די תורה הקדושה.

אַלע צדיקים אין אַלע דורות זענען צוגעקומען צו מדריגות עילאות, צו הויכע הייליגע מדריגות. וויאַזוי איז מען צוגעקומען צו די מדריגות? וואָס איז דער וועג געווען וויאַזוי מען איז צוגעקומען צו דעם? דאָס איז געקומען דורך די תורה. מ'האָט עוסק געווען בתורה, מ'האָט געלערנט תורה בהתמדה, מ'האָט געלערנט תורה ביגיעה, מ'האָט זיך געמוטשעט אויף תורה, מ'האָט זיך געפלאָגט אויף תורה, מ'האָט געהאָרעווועט אויף תורה, בזאת יבא אהרן אל הקודש, מיט דעם, דורך לימוד התורה, מיט דעם קומט מען אן אל הקודש. עס איז נישטאָ קיין אַנדערע וועג.

דאָס איז געזאָגט געווארן פאַר הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. דאָס איז געזאָגט געווארן פאַר די גרויסע הייליגע צדיקים, זיי זענען אויך אָנגעקומען אל הקודש, צו די מדריגות צו וואָס זיי זענען אָנגעקומען, דורך עסק התורה, דורך לימוד התורה, דורך יגיעת התורה. דאָס איז געזאָגט געווארן פאַר יעדן אייניציגן מענטש. מ'קען אָנקומען, בזאת יבא אהרן אל הקודש, מיט דעם קען מען אָנקומען אל הקודש, בחבילות של מצוות, מיט לימוד התורה, זיצן און עוסק זיין בתורה, פלייסיג לערנען, זיך מייגע זיין, וועלן פאַרשטיין א בלאַט גמרא, וועלן פאַרשטיין א תוספות, פאַרשטיין א קשיא, פאַרשטיין א תירוץ. מיט דעם קומט מען אל הקודש, מיט דעם קומט מען אהן.

עס איז היינט א וועלט פון סגולות, אופנים ווי מ'קען צוקומען, און אויף דעם שטעלן זיך אַרויף כלומר־שטע משפיעים, וואָס זיי שטעלן פאר אַז זיי קענען משפיע זיין, הייבן נשמות און וואַשן נשמות און טוהן פאַרשידענע זאַכן, מ'רעדט איין. אַלעס איז בלאָפּערייען. בזאת יבא אהרן אל הקודש, מיט וואָס קען מען צוקומען? נאָר מיט די תורה הק', זיצן און לערנען תורה. דאָס איז דער וועג וויאַזוי מ'קען צוקומען, א איד שפירט אַז ער האָט עפעס אויף די נשמה, זאָל ער זיצן און לערנען, וועט דאָס אים הייבן. פקודי ה' ישרים, דאָס איז משמחי לב, עס וועט אים אַריינברענגן שמחה, עס וועט אים אַריינברענגן געהויבנקייט, עס וועט אים אַריינגעבן געהויבענע געפילן.

מ'לערנט דורך א מסכת, מ'מאַכט א סיום מסכת, דאָס איז דער כח קעגן דעם ס"מ, וואָס כידוע אַז די ר"ת פון זיין נאָמען איז ס'יום מ'סכת א'ין לעשות. דאָס איז זיין ר"ת. וייל אַז מע מאַכט א סיום מסכת, צוברעכט מען דעם ס"מ, דאָס איז בזאת יבא אהרן אל הקודש, מיט זיצן און עוסק זיין בתורה.

דאָס דאַרף מען וויסן, דאָס איז געזאָגט געווארן פאַר גרויס און פאר קליין, פאר יונג און פאר אַלט. דאָס איז געזאָגט געווארן פאַר אינגעלייט וואָס זוכן התרוממות הנפש, מ'זוכט עפעס געהויבענקייט, דאָס באַקומט מען נאר דורך די תורה. מ'זיצט און מ'לערנט תורה, מ'איז מקיים מצוות ומעשים טובים, דאָס קומט מען אהן אל הקודש.

דער אויבערשטער זאל העלפן, דער טאַטע ז"ל, מ'האָט נעכטן דערמאָנט, אַלע זיינע יאָרן האָט ער זיך מייגע געווען, ער איז געזעסן און געלערנט, ער איז געזעסן און געלערנט אַליינס, און ער איז געזעסן מיט חברותא'ס, ער האָט זיך נישט געשעמט, ער האָט גערופן א חברותא צו לערנען צוזאַמען. איז ער געזעסן און געלערנט, ער האָט זיך מייגע געווען און עוסק געווען בתורה. דאָס איז געווען, דורכדעם איז ער צוגעקומען, בזאת יבא אהרן אל הקודש, מיט דעם קומט מען אָן צו הויכע מדריגות.

דער אויבערשטער זאל העלפן, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אונז זאָל מיר דאָס געדענקן, און האַלטן שטענדיג פאַר די אויגן, אַז בזאת יבא אהרן אל הקודש מיט די תורה. די תוה"ק האָט א געוואַלדיגן כח, א געוואַלדיגע קדושה וואָס ליגט אין די תוה"ק, דאָס הייבט די נשמה, דאָס הייבט א איד, עס גיט סיפוק הנפש פאר א איד, עס גיט א חיות דקדושה, התרוממות הנפש, עס ברענגט דערהויבנקייט, ערליכקייט, אָפּגעהיטנקייט. אין די תוה"ק איז אַלעס דאָ דערין, די תורה איז א כרכא דכולא בי', עס ברענגט אַלעס.

דער אויבערשטער זאל העלפן, מ'גייט אַרויף אויפ'ן ציון, זאָל מען אויס'פועל'ן כל מילי דמיטב פאר אַלע אידישע קינדער. דער טאַטע ז"ל האָט אַזאַ מין השתוקקות געהאַט צו די גאולה שלימה, ער האָט אַזוי מיט אַזאַ מין כיסופין צו די גאולה, זאָל דער אויבערשטער העלפן, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, מ'זאָל געבענטשט ווערן מיט כל מילי דמיטב פאר יעדן יחיד די מחסורו אשר יחסר לו, וואָס ער דאַרף האָבן זיינע פרטיות־דיגע בקשות און כלליות־דיגע, מ'זאָל מיר שוין זוכה זיין צו די גאולה שלימה, בב"א.

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' יצחק ראזענבערג ז"ל

ב"ר צבי ז"ל

ראה"ק דקהל יטב לב ד'סאטמאר

נלב"ע ט' אייר

הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר אלי' לייב ראזענבערג הי"ו

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' חיים אליהו קליין ז"ל

ב"ר יעקב יהודה ז"ל

נלב"ע ו' אייר

הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני החשוב והנכבד רודצו"ח

מוה"ר זלמן לייב קליין הי"ו

לאנדאן יע"א